

АТАДА болохо
"АЛТАРТАНА - 2012"
наагданга зорюулагдана

Национальная библиотека
Республики Бурятия
МЕСТНЫЙ
ОБЯЗАТЕЛЬНЫЙ
ЭКСПОНАТ

6, 13, 18, 19 н.

1921 оной
декарийн
21-нээг гарана

Буряад ҮНЭН

Эхэ нютагаа эб хамта мандуулая!

Бүгэдэ арадай сонин

2012 оной
май 17
Четверг

№ 19 (21867)
№ 19 (782)

Хабарай
буулын хүрээ
Луу харын 27
гараай 5
www.ynen.ru

Буряад Үнэн

ГАЙХАМААР БЭЛИГТЭЙ ХҮБҮҮН

Барас Дабаев насаран Линховоин-ной нэрэмжэтэ Хүүгэдэй 1-дэхи уран найханай (хүгжэмэй) хургуулин, мүн 19-дэхи юрэнхы хургуулин 4-дэхи классай шаби.

Барас 1-дэхи класста нуража байхадаа, эгээн түрүүшынхиеэ 2009 ондо СССР-эй арадай артист Бау Ямполовай нэрэмжэтэ залуу хүгжэмшэдэй хотын Хоёрдохи конкурсно хабаадажа, «Буряад арадай инструментнүүд» гэжэ номинацида IV шатын дипломдо хүртээн юм.

2011 оной март-апрель нарада хоёр долоон хоног соо Шанхай, Бээжэн (Хитад гүрэн) хотонуудта байжа, «Зүүн зүгэй эрдэни зэндэ-мэни» гэжэ нэрэтэй залуу бэлигтэнэй Уласхоорондын фестивальда хабаадаад, тэрэнэй дипломдо хүртээн.

2011 оной декарийн 29-дэ Бээжэндэ «Дууладаг зүрхэнүүд» гэнэн Уласхоорондын I фестиваль-конкурсно хабаадаад, түрүү нуурида гаража, лауреадай I шатын диплом абажа ерээ.

2012 оной мартын 1-дэ Улаан-Үдэдэ В.Д.Обыденнаяй нэрэмжэтэ фортепианын Республиканска конкурсно рояль дээрэ наадажа, лауреадай II шатын дипломдо хүртөө.

Улаан-Үдэ хотын Хүүгэдэй жэшээтэ үлээбэрын (духовой) оркестртэ Барас альт дээрэ наададаг. Хотын элдэб тайзан, талмайнууд дээрэ, хургуулинуудта хүгжэмэй зохёолнууды гүйсэдхэдэг. Нэгэтэ наһажаал хүнүүдэй гэртэ хүгжэм наадажа ерэнэйнгээ удаа эхэдээ иигэжэ дуулгаа: «Шагнагшад мүнөөдэр үгы байгаа дөө, танхим соо гансал үбгэд, хүгшэд нуугаа».

Барас орган хүгжэмөөр ехэ һонирхдог, номууды уншадаг, Улаан-Үдын католическа хүмэ соо отец Адамтай орган дээрэ наадаад-шы үзээн. Буряад арадай хүгжэмэй инструментальна партитура соо өөрынгөө зохёон зүйлнүүды оруулаад туршадаг.

Хургуулин наһа гүйсөөдүй ябахандаа, пла-стилинээр хүмэнүүды, хүнүүды, амитады уран гоёор хэжэридэг һэн, зуугаад тиимэ дүрсэнүүд мүнөөшье гэртэнь хадагалаатай байдаг. Авиамоделистнүүдэй кружокто ябах ехэ дуратай байһан, саарһаар няажа бүтээһэн табяад машина, ниидхүүрнүүдын хадагалаанда байдаг. Нэгэ үедэ һур харбаанда ябаа, япон хэлэ үзэжэ эхилээ, шатараар наададаг болоо, теэд бүхы юумэндэ үрдихэ сүлөөнь юу болохоб – хоёр хургуулида ошоно (үглөөнһөө нэгэндэнь, үдэһөө нүгөөдэдэнь), хоёр оркестртэ ябана, амаралтын үдэр репетици хэнэ, компьютерта нуужа, Интернетдээ класси-гуудай болон буряад композиторнуудай зохёолнуудай нотонууды буулгана. Гадна үетэнөөрөө газрагуур гүйлдэхэ, телевизорээр мультимедиа хараха, планшет дээрэ наадаха хэрэгтэй – гүйдэлөө түргэдхэн сагшы хаань, үхибүүн ха юм даа.

2012 оной апрелин 4-дэ хотын Захиргаанай байшанда Бараста Уласхоорондын конкурсно дирилэн ушараарнь Улаан-Үдэ хотын мэр Г.А.Айдаевай Талархалай бэшэг баярай оршондо барюулагдаа.

Д.ЦЫБИКДОРЖИЕВА.

ВЯЧЕСЛАВ НАГОВИЦЫН БУРЯАДАЙ ТОЛГОЙЛОГШЫН ТУШААЛ ЭЗЭЛБЭ

Радна-Нима БАЗАРОВАЙ фото

Оперо, баледэй театрай ордондо В.Наговицынай республикын толгойлогшын тушаалда оролгын баяр ёһолол үнгэргэгдэбэ.

Энэ үдэшэ республикын хүтэлбэрилэгшэд, олзын хэрэг эрхилэгшэд, улас түрын хэрэг ябуулагшад, соёлой, эрдэм нуралсалай хүдэлмэрилэгшэд, шажан мүргэлэй нэгэдэлнүүдэй түлөөлэгшэд нэрлэгдэн баяр ёһололдо олоороо хабаадаа. Дохёо бүрээгэй дуунай замхахада, эндэ сугларһан хүнүүд зал соо орожо ерэнэн Вячеслав Наговицын тэрэнэй наһанайнь хани хоёрые хүл дээрээ бодон хүндэлжэ, халуун альга ташалгаар угтаба. Буряадай Конституционно сүүдэй түрүүлэгшэ Елена Рыкова, тиихэдэ Вячеслав Наговицын тайзан дээрэ гараба. Заншалта ёһоороо Буряадай толгойлогшо Россиин болон Буряадай Конституци сахихаб, республикын аша туһада үнэн сэхээр алба хэхэб гэжэ хоёр хэлэн дээрэ тангариглаба. - Буряадай толгойлогшын тушаалда дахин то-

милогдохо гэшэ ехэ харюусалгатай даалгабари гэжэ үгэ хэлэхэдэ тэрэ тэмдэглээ. Хүн зоной ажабайдал найжаруулгада гүйсэдхэлгын засагай зургаанууд гол анхаралаа хандуулха гэбэ.

- Буряад орон хадаа Росси гүрэнэй эрдэни зэндэмэни мэтэ һанагдаха хуби табилантай. Онсо найхан байгаалитай манай нютаг орондо арад зоншьё нэрэтэй түрэтэйгөөр ажаһууха ёһотой, - гэжэ Президент хэлээ.

Сибириин федеральна округоор Россиин Президентын бүрин эрхэтэ түлөөлэгшэ Виктор Толоконский үгэ хэлээ. Вячеслав Наговицын Президентын тушаалда хүдэлхэдөө, республикын экономикаы бэхжүүлээ, инвесторнууды Буряад орон руу шэглүүлхэ зохид эрхэ байдал байгуулаа гэбэ.

Тиигээд Буряад ороной ажаһуугдай этигэл найдалыень харюулжа хүдэлхыень В.Наговицында тэрэ хүсэбэ.

Буряадай түрүүшын президент байһан Леонид Потаповай үгэ хэлэхээр, экономикаын талаар Росси гүрэнэй дүнгүүды ахин дабшаха хүтэлбэрилгын гүрим нарижуулха хэрэгтэй шуухала зорилго республикын толгойлогшо туйлаха ёһотой. Тиихэдэ Алас-Дурна зүгыё болон Забайкалие хүгжөөхэ социально-экономическа зорилготой шэнэдхэгдэн программада манай республикын ашагайгаар хабаадахыень Леонид Потапов тэрээндэ хүсэбэ.

Республикын саашанхи хүгжэлтэдэ Президент ехэ хубитаяа оруулаа гэжэ Арадай Хуралай Түрүүлэгшэ Матвей Гершевич хэлээ.

Тэрэшэлэн Улаан-Үдын авиационно заводой директор Леонид Белых, Буряадай Эрдэмэй түбэй түрүүлэгшэ Борис Базаров республикын толгойлогшын тушаалда үлэнэн В.В.Наговицыниё амаршалаа, республикын ашаг туһада үрэ бүтээсэтэйгээр хүдэлхыень хүсэһэн байна.

Радна-Нима БАЗАРОВ.

ГҮРЭНЭЙ ХҮГЖЭЛТЫН ШЭНЭ ҮЕ ЭХИЛХЭНЬ

Россиин шэнэ Президент В.В.Путинай тушаалда оролгын баяр ёһололдо хабаадаһан, тэрэнэй этигэмжэтэ нюур байһан, "Буряад үнэн" Хэблэлэй байшангай генеральна директор – ахамад редактор Эрдэм ДАГБАЕВ һанал бодолнуудаараа хубаалдана:

- Аэропортхоо "Президент – отель" хүрэхэ замдамнай болохоёо байһан түүхэтэ үйлэ хэрэгтэй хүлгөөн, харюусалга мэдэрэгдэжэ байгаа. Майн 9-дэ үнгэргэгдэн жагсаалда бэлдэжэ байһан сэрэгшэд, офицернуудыё һуулгаһан ашаанай автомашинууд, автобусууд урдаһаанмай бусажа ябаа. Энэ түүхэтэ үйлэдэ хабаадаһаа зорижо ерэнэн манда урда үдэрһын дурасхаалта мүнгэн медальнуудыё, үнгэтэ урилгануудыё барюулаһан байна.

Президентын этигэмжэтэ нюурнууд байһан маандыё, Леонид Васильевич Потаповыё, Анатолий Григорьевич Кушнаревыё, кандидатыё нийтын дэмжэлгын талаар арадай штабай хүтэлбэрилэгшэ Борис Ванданович Базаровыё автобусоор 9 саг 20 минутада тогтоһон зочид буудалһаан хүргэжэ үгөөд байгаа. Фото буулгабары хэжэ болохогүй гэжэ манда урид хэлэгдэн юм. Кремлийн бүхы дэбисхэр дээгүүр ябагалжа, Успенйин хүмэ хүрэнэн бай-

набди. Федерацийн Соведай, Гүрэнэй Дүүмын депутатууд эндэ суглараа.

Суута Георгиевско залда алдаршаһан сэрэгтэй полкнуудай, бүридэлгэнүүдэй нэрэнүүд алтан үзэгүүдээр ханада һилэгдэжэ бэшэгдэнхэй байдаг. Забайкалийһаа 1812 оной Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнда шалгарһан Сэлэнгын полк нэрлэгдэнхэй.

Үдэрэй 11 саг 30 минутада Гүрэнэй туг, штандарт, президентын һая тогтоогдоһон тэмдэг, Конституцийн тусхай хэблэл һур жабахалангай орондо саб гэмэ жагсаалаар оруулба.

Эгсэ 12.00 сагта В.В.Путин баяр ёһололой хэмжээ ябуулгада орожо ерээ. Георгиевско залда оршожо байһан бидэ халуун альга ташалгаар тэрэниё угтаһан байнабди. Удаань Д.А.Медведев үгэ хэлээ. Шэнээр һунгагдаһан президент арадтаа үнэн сэхэ байхаб гэжэ шахаа тангаригаа үгөө. Тэрэнэй удаа Конституционно сүүдэй Түрүүлэгшэ В.Д.Зорькин В.В.Путиниё тушаалдаа оробо гэжэ сонсохоо. Гүрэнэй толгойлогшо до дахин үгэ үгтөө. Гүрэнэй хүгжэлтын шэнэ шатада орохонмай, асари ехэ зорилгонуудыё туйлаха ёһотойбди гэжэ хэлэхэн үгэнүүдынь һадуужа абаабди.

Московско болон бүхы Русин Патриарх Кирилл тэрэнэй хүндэлэлдэ мүргэл үнгэргөө.

Эльвира ДАМБАЕВА оршуулба.

"ҮЙЛЭДБЭРИЛГЫН ЦЕХҮҮД ҮСӨӨН"

Радна-Нима БАЗАРОВАЙ фото

Сельпогой магазин лэ маанадай хэрэглэмжыё хангадаг һэмнай даа. Супермаркет гэһэн үзэгдэл үгы байгаа ха юм. Мүнөөшьё хүдөө нютагуудта, илангаяа холын һууринуудта сельпо байһаар.

- Иимэ үзэгдэл һайшаалтай, Буряад Республикаһаа ондоо область, хизаарнуудта сельпонууд

хаагдаа, - гэжэ Россиин кооператорнуудай дээдын захиргаан Центросоюзай хүтэлбэрилэгшэ Евгений Кузнецов эдэ үдэрнүүдтэ ажалай хэрэгээр ерэнэнэй удаа ажаглажа хэлэбэ.

Евгений Николаевич Буряад Республикын толгойлогшо Вячеслав Наговицынтай уулзаа.

- Потребсоюз үмсын һү, мяха,

нооһо, арһа гэжэ мэтэнүүдыё худалдажа абаад, болбосон зүйл болгожо үшөө шаданагүй. Үйлэдбэрилгын цехүүд республика дотор үсөөн. Хамтадаа энэ асуудал шийдхэхэ ёһотойбди, - гэжэ Вячеслав Наговицын Москвагай айлшанда мэдүүлбэ.

Николай НАМСАРАЕВ.

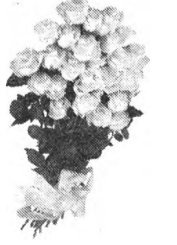
ЭРЖЭН СУБАДТАЛ ЭЛИХЭН БАДАРАН МАНДААЛТА

Буряадай Үндэхэтэнэй 1-дэхи лицей-интернадай буряад хэлэ, литературын багша Я.Ц.ИВАХИНОВА байгша оной мартын 7-до, Эхэнэрнүүдэй уласхоорондын һайндэрэй урдаһана, ороной эрхим 15 эхэнэрнүүдэй тоодо Кремльдэ уригдажа, тэрэ үедэ Россиин Президент байһан Д.А. Медведевэй гарһаа алтан часыгаар шагнагдаа, бамба сэсэг барюулхандань баярлаа бэлэй.

Тэрэ гэхээр һара тухайхан үнгэрөөд байхада, майн 3-да дахинаа Кремльдэ уригдажа, одоошьё мэргэжэлэй эгээл дээдэ шатыё гэршэлһэн "Россиин Федерацийн габыята багша" гэнэн нэрэ зэргэ тухай үнэмшэлгээ Екатеринбургэ зал соо Д.А. Медведевэй гарһаа абаха азатай байба.

Оросой гүрэн түрын хүтэлбэрилэгшын өөрын гарһаа, ороной нислэл хотын эгээл нангин газарта шагналаа абаха гэшэ тон хоморой хэрэг, элинсэг хулинсагай, эхэ, эсэгын буянгай, өөрын онсо габыагай гэршэ болоно гээд, бидэ, суг хүдэлдэг нүхэдынь, омогорхон мэдрэнэбди.

ХҮНДЭТЭ ЯНЖИМА ЦЫДЕНДАМБАЕВНА!
Эгэтын-Адагта элинсэг хулинсагһаа тодорһон, Эржэн субадтал элихэн бадаран мандаһан Эгээл дээдын хэрэм мэтэ Кремльһээ Энгэртээ шагналаа эрдэни мэтээр яларуулаһан, Уг ехэтэй, изагуур солотой Танаа Урматай хүгтэй булта дохин амаршалаа, Удамай нэрыё, арадай нэрыё үргэһөөр Үндэр һаһа эдлэжэ ябахыетнай хүсэе!

РБНЛИ-гэй коллектив, буряад хэлэ ба литературын методическа нэгэдэлэй багшанар.

ТҮРҮҮШЫН ДАЛЬБАРААНУУД

Буряадай гүрэнэй университетэй Үндэхэтэнэй гуманитарна институтдай оюутад түрэлхи хэлэн болон литератураар түрүүшын бакалаврнууд майн 4-дэ гүрэнэй шалгалта бариба. Нүүлэй жэлнүүдтэ бакалавриат-магистратура гэнэн программаар дээдэ һургуулийн оюутад мэргэжэлээ олодог болоо. 4 жэл соо һуража, саашаа 2 жэлэй хугасаа соо магистратурада орожо, һуралсалаа үргэлжлүүлхэ. Манай оюутад булта магистерска диссертаци хамгаалха хараатай. Буряад хэлэнэй кафедрада профессор Д. Д. Санжинагай ударидалга доро монгол хэлэнүүдээр магистратура нэгдэнхэй, 2-дохи жэлээ оюутадыё эндэ бэлдэжэ эхилэнхэйбди.

Эрхим һайнаар буряад хэлэн, литератураар шалгалтата бариһан оюутадыё нэрлэбэл, Дондокова Гунсыма, Гуржапов Аюр, Аюшеева Будажаб,

Боболоева Марина. Гүрэнэй шалгалтын комиссин түрүүлэгшэ профессор Н.Д. Хосомоев, гэшүүд – хэлэ бэшэгтэй эрдэмтэй кандидат, «Буряад үнэн» сонинной редактор Т.В. Самбялова, Үндэхэтэнэй гуманитарна институтдай директор Б.Б.Зандараев, директорэй орлогшо Л.В. Аюшеева, багшанар Д.Д. Санжина, Г.Д. Будаева, Л.Ц. Халхарова, Б.Б. Бадмаев, Б.Б. Будайн, В.Д. Патаева гэгшэд оюутадта амаршалгын һайхан үгэнүүдыё хэлээ.

Түби дэлхэйн жаргалыё эдлэжэ, Түмэн харгын дабаа дабажа, Арад зонойнгоо дунда Ажалдаа шударгы согтойхон Хүн зондоо хүндэтэй Хүсэл зориг ехэтэй ябахатнай болтогой!
Валентина ПАТАЕВА, буряад хэлэнэй кафедрыё даагша.

Буряад Республикын Арадай Хуралда болоһон "дүхэриг шэрээ"

РЕСПУБЛИКАДА МОДО ТУШААН АБАЛГА БОЛОН АШАЛГА ХЭР ЯБУУЛАГДАНАБ?

Буряад Республикын дэбисхэр дээрэ модо тушаан абалгын болон ашаглалгын ажал ябуулга эмхидхэхэ тухай хуули бээлүүлгын асуудалаар Арадай Хуралай экономика политика, байгаалин нөөсөнүүдые ашаглалгын болон оршон тойронхи хамгаалгын талаар хорооной дэргэдэ "дүхэриг шэрээ" хорооной түрүүлэгшын орлогшо Анатолий КОРЕНЕВОЙ хүтэлбэри доро үнгэрөө.

Хуули буса аргаар ой модо отолон, үйлдбэри, наймаа эрхилхэ ябадалтай тэмсэхэ зорилготойгоор 2009 ондо Буряад Республикада модо тушаан абалгын болон ашалгын ажал ябуулга тухай хуули баталагдаһан юм. Энэ хуулийн үрэ дүнтэйгөөр бээлүүлгэдэһын тула Буряад Республикын засаг түрын тогтоол абтаһан юм. Мүн баталагдаһан хуулида нэмэлтэ хубилалта хэгдэнхэй. "Дүхэриг шэрээдэ" хабаадагшад энэ хуулийн ажаябуулга, дутуу дунданууд тухай хэлсэбэ. Республика дотор хуули хүсэндөө оробошье, ой модо хуули буса аргаар отололго, үйлдбэрилгын асуудал үшөөл шиидхэгдээгүй, хэсүү. Энэ ябадал манай оршон тойронхи байгаали, ажамадаралда болон республикнай экономикадо аргагүй ехэ хохидол оруулна. **Республикын ойн ажыхын Агентствын даргын орлогшо Д.Ю. Ставниковай** хэлэхээр, модо тушаан абадаг болон ашалга эрхилдэг эмхинүүдые бүридхэхэ талаар ажалтай бүлэг

байгуулагдаһан. Мүнөөдэрэй байдалаар, республика дотор 575 эмхинүүдхээ мэдүүлгэ оронхой. Тэдэнэй 153 –дань арсалта эльгээгдээ. 422 эмхинүүдтэ модо тушаан абаха болон ашаха үйлэ эрхилдэг эмхи гэхэн үнэмшэлгэнүүд үгтөө. Мүн 388 эмхинүүд бүридэлдэ абтанхай, тэдэнэй 133-нь модо хари гүрэн руу эльгээгдээ мэдүүлээ. Энэ талаар ой модо үйлдбэрилдэг эмхинүүдтэ ойлгуулгын, зүбшэлгын ажал ябуулагдана. Хуули хазгайруулһан ябадалнууд элирүүлэгдэн, прокуратура руу эльгээгдэнэ. Хуули хүсэндөө оробошье, шиидхэгдээгүй асуудалнууд үшөөл олон.

Ивалгын аймагай муниципальна байгуулалтын захиргаанай орлогшо В.И. Алферов элидхэлдээ иигэжэ хэлбэ: "Манай аймаг дотор шэнэ жэлэй эхиндэ оройдоол нэгэ олзын хэрэг эрхилгэшэ бүридэлдэ абтаһан байгаа. Харин мүнөөдэрэй тоогоор 24 эмхинүүд бии болонхой. Оронго, Хурамша, Сотниково һуруинуудта гэр байрынгаа үмсын хорёо соо багахан эмхинүүдые тээрэнхэй. Энэнь хадаа хуулийн эрилтэдэ тааранагүй. Иимэ түхэлэй эмхинүүдые шалгаха, хинаха бүрин эрхгүй байхада, хүндэшгэ, тиимэхэ худалдаа наймаанай хэлсэ баталхадаа, зэргэ модо тушаан абадаг болон ашадаг эмхинүүдые байгуулаха ёһо гурим табил, һайн бэлэй. Энэнь хадаа иимэ эмхинүүдые бүридэлдэ орохыень түргэдүүлхэ. Олон зон гэртээ пилорама табяад, гансал өөрынгөө ажал хэнэб гэжэ мэдүүлнэд. Зүгөөр тэрэнэ тиимэ бэшэ, ой модо хуули бусаар ашаглажал байхадань, тэдэ зониие гуримшуулха аргагүй байнабди".

Загарайн аймагай захиргаанай экономикын таһагые даагша Е.А.Константинова һонин, тунатай хэдэн нэмэлтэ һанамжануудтаяа хубаалдаба: «Ой модо үйлдбэрилдэг манай аймаг дотор 171 үмсын хэрэг эрхилгэшэд бүридхэгдэнхэй. Модон тушаан абаха, ашаха 45 пункт байгуулагданхай. Зүгөөр олондо газарай асуудал шиидхэгдээгүй. Арендээр, хүдөө ажыхын газарта болон үмсын хорёо соо, гэр байрын хажууда түхээрэгдэнхэй. Газар гэшэ өөрынгөө зорилгото шэглэлээр хэрэглэгдэхэ ёһотой. Мүн удаадахи шиидхэгдээгүй, орёо асуудал хадаа, модо отолһоной бог суглуулга болоно. Ойгоор дүүрэн дутуу отолоотой модон, хаядаһан. Тэдэ бүгэдые суглуулан, үйлдбэридөө хэрэглэхэ, ой тайгаяа сэбэрлэхэ, түймэрһөө һэргылхэ ажал ябуулга шухала. Анхан ой модоной үйлдбэри нютагай өөһэдын хүтэлбэрийн мэдэлэй байхада, нютагтаа хэн модо отолноб, хэн газараа пилорама

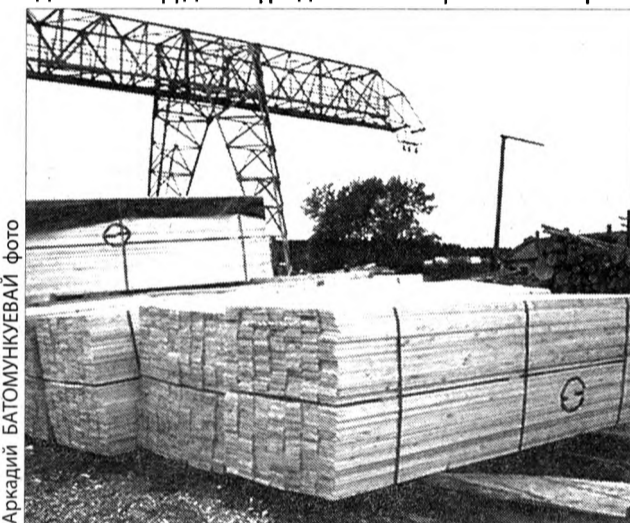
табинхайб, хэн модо хулуунаб, булта эли тодо байгаа бшуу. Үшөө нэгэ баһа анхарал табихаар асуудал: мүнөө үгтэжэ байһан үнэмшэлгэ оройдоол юрэ саарһан. Тэрээгээр 10-шье, 100-шье куб модо отолон абахада болоно. Тиимэхэ, онсо тэмдэг - голограмматой, барюубшатайхан үнэмшэлгэ зохёобол, һайн бэлэй".

Прибайкальскиин аймагай захиргаанай толгойлогшын орлогшо Б.В.Гангаров: "Манай аймагта бусад аймагуудтал адлил бэрхшээлнүүд бии. Энэ талаар ажал ябуулагдана. Загарайн аймагта шэнгээр ой модо отолһоной үлэгдэлнүүдые усадхажа мүнөөдэр шаданагүйбди. Зүгөөр һаяын сагта Турунтаево тосхондо модоной бог, үлэгдэлнүүдые буталха онсо түхээрэлгэ, машина худалдан абаха һаналтай, 1.5 млн түхэриг һомологонхой". "Танай Прибайкалийн аймагай модо отологшод Ивалгын аймагай дэбисхэр дээрэ модо отолоод, оршон тойронхи газар ношо ноохой болгоод орхёо. Энэ талаар ойлгууламжын, үлэгдэлнүүдхээ ой сэбэрлэхые идхалгын ажал өөһэдынгөө үмсын хэрэг эрхилгэшэдтэй ябуулагты", - гэжэ А.С.Коренев онслоо.

Хүдөө ажыхын хиналтын управленийн даргын орлогшо Б.Ц.Цыренжапов бүгэдэнэй анхарал Түнхэнэй үндэнэн паркда татаба: "Түнхэнэй аймагта ой модон заха хизааргүй ехээр отологдоно. Байгаали аршалха, хамгаалха, хадагалха гэхэн үүргэтэй энэ газарай ой модо гам хайрагүй хюдагдажа, ан гүрөөл, үзэмжэ һайхан ургамалда бусаагдашагүй хохидол хэгдэнэ".

А.С. Коренев хабаадагшадта баярые хүргөөд, энэ хэлэгдэнэн хубилалта, нэмэлтэнүүд хараада абтагдан, Буряад Республикын дэбисхэр дээрэ модо тушаан абалгын болон ашалгын ябуулга эмхидхэлгэ тухай хуулида нэмэлтэ хэгдэхэ, Арадай Хуралда хуули баталагдаха гэжэ мэдүүлбэ. **Анатолий Коренев бидэндэ богонихон тайлбари үгэхэдөө, иигэжэ хэлбэ:** "Би ой тайгада үндыһэн хүн хадаа, тон ехээр ой модо хамгаалха хэрэг дэмжэнэб. Модо хулгайгаар отолһон зон бүхы байгаалида, оршон тойронхидо, гүрэн түрын экономикадо тон ехэ хохидол оруулна гэшэ. Ой тайгын эгээл ехэ баяйга- үзэмжэ хамгаалан, хадагалан, сахиха байха манай уялга. Тиимэхэ мүнөөдэрэй хөөрэлдөөндэ гол асуудал боложо табигданан шэнэ хуули хүсэндөө орон ажаллажа эхилбэ".

Цырегма САМПИЛОВА.

Аркадий БАТОМУНКУЕВай фото

Үдэрэй һонин

ЯНЖИМА БУРХАНДА МҮРГЭБЭ

Баргажанай аймагай Ярикто тосхоной ойро байсын шулуунда мүндэлһэн Янжима бурханда мүргэл майн 14-дэ үнгэргэгдэбэ. Майн 13-да Хурамхаан болон Баргажан голыхид Бархан уулаяа тахиһан байна.

Энэ ехэ мүргэлдэ Бандида хамба лама Дамба Аюшеев түрүүтэй республикын дасангуудай шэрээтэ ламанар хабаадаа. Бэлигүүн бодол түхөөдэг, гэр бүлые, эхэнэрнүүдые аршалан хамгаалдаг, үрийн һүлдэ үршөөдэг Янжима бурханда Буряад ороной үргэн олон нютагуудһаа хүнүүд ошожо мүргэдэг заншалтай болонхой.

Тахилгата Бархан уулада, Янжима бурханда мүргэл хэһэнэингээ удаа нютагай зон ехэ найр наада үнгэргэһэн байна. Эрын гурбан наадан эмхидхэгдээ. Бүхэ барилдаанда абарга бүхын солодо хүртэнэн барилдаашад хабаадаа.

ХЭЖЭНГЫНХИД ХЭСҮҮ БАЙДАЛДА ОРОО

Хабарай тэнгэри хүлээгдэшгүй аашатай гэжэ хэжэнгынхид үшөө дахин мэдэрбэ. Ушарын гэхэдэ, үнгэрһэн амаралтын үдэрнүүдтэ ехэ саһан ороо. Хэжэнгын аймагай түб буусада майн 12-то бороо ороһон аад, үглөөдэрын һалхи, шуурган боложо, ехэ саһан ороһон

байна. Газар тэнгэри хоёр ниилэнэ гэхээр хүсэтэй һалхинда зайн гал дамжуулдаг бахананууд, тиихэдэ зайн галай утаһанууд нютагай үйлснүүдээр таһаржа унаа. Мүнөө энэ нютагта онсо байдал сонсохогдонхой. Загарайн, Яруунын, Хориин аймагуудһаа, Улаан-Үдэһөө энэ шахардуу байдал усадхахаа заһабариллашад ошонхой. Зайн галаар амидаржа, ажал хүдэлмэриез эрхилжэ һураһан нютагай зон хэсүү байдалда оронхой. Хэжэнгэ, Бахлайта, Ганга, Ушхайта тосхонуудай ажаһуушадта зайн гал таһалданхай, үдэр бүри пеэшэн түлхэ ажалтай болонхой.

Аймагай түбэй больницада эгээл түрүүн зайн гал оруулха хүдэлмэри ябуулагдаа. Тэрэнэй удаа һургуули, сээрлигүүдэй байшангууд зайн галтай болохо ёһотой.

Хамта дээрэ аймагай 8 мянган ажаһуушадтай гэр байрануудта зайн гал таһалданхай гэжэ "Бурятэнерго" гэхэн эмхилхэ мэдээсээ.

ЯБАГАН ХАРГЫ ТҮХЭЭРЭГДЭХЭНЬ

«Түбэй дэлгүүр» гэхэн ниитын транспортын хүдэлмэний буудалай нэгэниинь гүрэнэй Буряад драмын театрай ойрохоно болонхой. Мүнөөдэрһөө эхилжэ, транспортар ябаһан хүнүүдые эндэ буулгахаяа болибо. Энээгүүр ябадаг байһан 17, 19, 40, 42, 44, 51, 56, 59, 63, 64-дэхи маршрудай пассажирнууд Илалтын гудамжын дэргэдэхи буудалда, үгы

гэбэл, Буряад драмын театраа дээшэ буудалда буудаг болохо. Юуб гэхэдэ, «Метро» гэхэн тэнгэргын байшанһаа Буряад драмын театрай ордон хүрэтэр газар доогуур хүн зоной ябаха зүргэ түхээрэгдэхэнь. Энэ хүдэлмэри июлийн 1 болотор дүүргэгдэхэ байна.

МАЛ АДУУЛААГҮЙ БАЙҺАНИИНЫ ХОЙШОЛОНТОЙ

Дулаанай саг боложо, ниитын, тиихэдэ үмсын малай бэлшэхэ хаһа оронхой. Гэбэшье хүдөө нютагуудар малай адуулга эмхидхэдэг нютагууд үсөөн. Ехэнхи ушарта адууһа малаа хээрэ туугаад, эзгүй орхидог заншал дэлгэрэнхэй. Иимэ байдалда хүнгэн зөөри бэдэржэ, хари хүнэй мал хулгайлха ушарнууд үзэгдэнэ. Жэшээлхэдэ, Хориин аймагта жэлэй эхинһээ табан толгой бодо мал хулгайда ороһон байна гэжэ захиргаанай сайты мэдээнүүд элирхэйлнэ.

Хориин аймагай дотоодын хэрэгүүдэй таһагай хүдэлмэрилэгшэд харгыда ябаһан транспортнын зүйлнүүдые ходо шалгажа байдаг болонхой. Хориноо Загарай ошоһон харгыда хинамжатай байһан дотоодын хэрэгүүдэй таһагай хүдэлмэрилэгшэд С.Б.Бельх, Б.А.Амараев гэгшэд мал хулгайлдаг хоёр хүнүүдые бариба. Хүнгэн машинын хойно үбһэ хээд ябаһан тэдэ хоёр нэжэг түрүүлээ. Нүхэ мадага, хутага, тиихэдэ буу хүрэтэр тэдэ зүбшөөлгүйгөөр аба-

жа ябаа. Районууд хоорондын таһагай мүрдэгшэд машинынь шалгажа, мал хулгайлдаг байһыень элирүүлээ.

С.Бельх Б.Амараев хоёрто аймагай захиргаанай толгойлогшо Баяр Жамбалов баяр хүргэһэн бэшэгүүдые мүнгэн шангуудтайгаар барюулаа. Ниитын журам сахилгаар дотоодын хэрэгүүдэй албанай хүдэлмэрийн ашаг үрэтэй байхын тула байгша ондо аймагай бюджетһээ 50 мянган түхэриг һомологдохо болоо. Харин харгын хүдэлмэний аюулгүй байдал сахилгыё һайжаруулгада, хуули буса ябадалнуудһаа һэргылгэдэ 100 мянган түхэриг үгтэхэ байна.

ХАБАРАЙ ТАРИЛГА ЯБУУЛАГДАНА

Республикын таряалан дээрэ харюу-усалгатай ажал хүдэлмэри эхилэнхэй. Мүнөө хабартаа Мухар-Шэбэрэй аймагай һутайн ажыхы 2800 гектар талмайда орооһото болон тэжээлэй ургамалнуудыё тариха байна.

Хабарай тарилгын хүдэлмэри энэ ажыхыда майн 9-дэ эхилээ. Ажыхын хахалагдаһан газар дээрэ "Бюллер" гэхэн хари гүрэнэй комплексор тарилгын хүдэлмэринүүдые үнгэргэнэ. Нэгэ мүнэн хэдэн ажал хэдэг хүсэтэй техникээр тарилга хэхэдэ, ехэ саг алмагдана гэжэ ажыхын түрүүлэгшэ Галина Дабеева хэлээ.

Эльвира ДАМБАЕВА, манай корр.

ПАРАДТА ХАБААДАҮАН НЮТАГАЙМНАЙ ХҮБҮҮН

Майн 9-дэ Москвагай Улаан талмай дээрэ эмхидхэг-дэдэг парадта манай нютагай хүбүүн Сергей Новосельцев удаа дараалан хоёрдохи жэлээ хабаадаба. Түнхэнэй аймагай Хэрэн хууринһаа уг гарбалтай Сергей мүнөө үедэ Воронеж хотодо Н.Е.Жуковскийн ба Ю.А. Гагаринай нэрэмжэтэ авиационно дээдэ нургуулида нурана.

Сэрэгэй авиацигай хуви заяагаа холбоходонь, Серёжын абга нүлөөлөө. Юуб гэхэдэ, тэрэ Эрхүүгэй авиационно институтта багшалжа байгаа, далайн авиациин полковник юм. Абгань заахан Серёжодо самолет, вертолет тухай элдэб һонирхолтой юмэ хөөрэгшэ һэн.

Сергей Новосельцевэй хэлэнээр, сэрэгэй парадта эгээл шударгы бэрхэ, нуралсалдаашье, спортдоошье хайн дүнгүүдые харуулдаг курсантуудые абадаг.

"Парадта хабаадаха ехэ харуулсалгай хэрэг гээшэ. Журам хайтай хүбүүд тэндэ алхалдаг. Һүниин 3 час 30 минуттада бодожо, үглөөнэй табан сагта бэлэдхэлээ эхилдэг байгаабди. Харин майн 9-эй дүтэлхэдэ, Наро-Фоминск хотодо бэлэдхэлээ үргэлжлүүлээбди", - гээд Сергей хөөрэнэ.

Ерээдүйдэ авиациин инженер Сергей Новосельцевэй хэлэнээр, энэ жэлэй парадтай һүүлээр суг хамта алхалһан хүбүүдтэ бултандань командирнууд баярые хүргөө.

Сергей Новосельцевэй эжы абань Аюна Санжеевна болон Александр Родионович хоёр хүбүүгээ шадмар бэрхээр хүмүүжүүлһэн байна. "Манай хүбүүн баһаа хойшо абадаал адли спортоор бээе хорижо эхилээ. Хүнгэн атлетикээр болон санаар урилдаанда ходо түрүү һууринуудые эзэлжэ, медаль, грамотануудые олоор абаа. Мүн тиихэдэ нуралсалда наринаар хандажа, ганса "дүрбэ", "таба" сэгнэлтэнүүдээр Горхоной дунда нургуули түгэсөө", - гээд Аюна Санжеевна омогорхон хөөрэнэ.

ШЭНЭ БҮЛГЭМЭЙ ЭДЭБХИ

Буряадай гүрэнэй хүдөө ажахын академидэ нурадаг Кабанскын аймагһаа уг гарбалтай оюутад "Кабанскын залуушуул" гэхэн бүлгэм хаяхана байгуулжа, олон тоото һонирхолтой ябуулануудые эмхидхэжэ эхилбэ.

Шэнэ бүлгэмэй эдэбхитэн, академиин багша Екатерина Карповагай хэлэнээр, ганса хүдөө ажахын академидэ нурадаг Кабанскын аймагай хүбүүд, басагад эндэ ябалсана бэшэ, мүн ондоо дээдэ, дунда нуралсалай гуламтануудай оюутад, залуу эрдэмтэд, мэргэжэлтэд оролсоно. - Сагаан нарын үедэ, эгээл түрүүшынхией хэмжээ ябуулга үнгэргэхэдэмнай, Кабанскын нютагай "Байгал" гэхэн бүлгэмэй директорэй орлогшо Сергей Васильевич Петунов маанадые амаршалаад, залуушуулай бүлгэм нютагайнгаа

хүн зониие эблэрүүлхын, нүхэсүүлхын талаар гол нуури эзэлхэ ёһотой гээд тэмдэглээ, - гэжэ Екатерина Карпова хөөрэнэ.

Брейн-ринг нааданда хабаадаһан залуушуул түрэл аймагай, Буряад Республикын түүхэ, арадай ёһо заншал бэрхэ мэдэдэг байһанаа харуулаа.

Хэдэн үдэр болоод Кабанскын залуушуул шатар болон даам наадажа мурьсэһэн байна. Энэ хэмжээ ябуулгада хүдөө ажахын академиин шатарай клубай дарга, БАМ-ай болон ажалай ветеран Игорь

Протасович Бардаханов хабаадалсажа, залуушуулда шатарай, даам наадалгын нюусануудые харуулаа. Улаан-Үдын инженерно-педагогическа колледжын оюутан Александр Суворов ба хүдөө ажахын академиин экономическа факультедэй оюутан Светлана Никитина гэгшэд түрүүлжэ гарабад.

Харин майн хайндэрнүүдэй үедэ Кабанскын залуушуул сугларжа, волейбол наадаһан байна. Эндэ бухы хабаадагшадта амтатай бэлэг сэлэгүүд баруулагдаа.

ЗАЛУУ ХАЛААН ЯМАР МЭРГЭЖЭЛ ШЭЛЭНЭБ

Буряадай республиканска индустриальна техникумдэ танилсалгын үдэр хаяхана эмхидхэгдээ. Мүн тиихэдэ техникумэй дэргэдэ Улаан-Үдэ хотын захиргаан "Мэргэжэлэй үдэрнүүдые" үнгэргөө.

- һүүлэй үедэ залуушуул булта экономистнууд, юристнууд болохо ханаатай. Тиимэһээ ажалай мэргэжэлнүүдые нургуули дүүргэжэ байһан хүбүүд, басагадта дурадхажа, танилсуулнабди, - гээд, индустриальна техникумэй директор Анатолий Белоусов хэлэнэ.

Нээлгэтэй үүдэнэй үдэртэ хотын нургуулинуудай, Хяагта хотын 130 нурагшад ерэхэ, индустриальна техникумтэй танилсаа. Тэдэ техникум тухай хөөрөө анхаралтайгаар шагнаа, нуралсалай кабинетүүд соо нуужа үзөө, мүн тиихэдэ оюутадай нуража байһан элдэб станогүүд, электро-түхээрэлгэ дээрэ хүдэлһэн байна.

Техникумтэй нягта харилсаа холбоотой эмхи зургаанууд ерэхэ, эндэхи оюутадые ажалда абахада хайн гэжэ тэмдэглэнэд. Юуб гэхэдэ, техникумдэ аза талаантай, бэрхэ багшанар хүдэлнэ гээшэ.

Эндэ нуража байһан хүбүүд, басагад залуу халаанда нуралсал тухайгаа хөөрөжэ үгэбэд. Олоной хэлэнээр, техникум дүүргээд, хайн мүнгэтэй ажал абаһаар лэ олодог байна.

Энээнэй хажуугаар ерэхэн айлшад саашадаа ямар ажалда хүдэлхэ аргатайб гэхэн тестировани гараа.

Борис БАЛДАНОВ.

УРАН УНШАЛГА УУЖАМ СЭДЬХЭЛЬЭЭ

Арба болон арбан хоёр наһатай нургуулиин нурагшад дунда «Живая классика» гэхэн Бүхэроссийн уран уншалгын мурьсөөн Буряад орондо түгэсэжэ, гурбан түрүү нуури эзэлһэн үхибүүд Москва хотодо үнгэргэгдэхэ мурьсөөндэ бэлиг шадабарияа харуулжа, түрэл нютагаа суурхуулжа ерэхэ болоо.

Энэ үйлэ хэрэг эмхидхэһэн Эрдэм ухаанай болон нуралсалай министерство, Соёлой министерство анхаралтай арад зондо тон ехэ баяр баясхалан дэлгээһэниинь лабтай.

Буряад ороной аймагуудай нургуулинуудһаа ерэхэн гүлмэрхэн наһатай 66 хүүгэд ниислэл хото ерэхэ, согтой хүжоутэйнууд Х. Намсараевай нэрэмжэтэ Буряад драмын театрай хайхан

удха шанартай, үнгэ шэмэгтэй, бэлигтэй артистнарай наада, зүжэг хаража, нүдөө хужарлуулжа баясаа.

Одоол үни хүлэһэн саг дүтэлжэ, аймаг бүхэнһөө ерэхэн нурагшад Буряадай гүрэнэй академическэ драмын театрай тайзан дээрэ уригдажа (зариманиинь анха түрүүшынхией), зүрхэ сэдьхэлээ доһолуулан, баяр талархалтайнууд жэрүлдэн зогсобод.

Бишыхан хүүгэдые республикын нуралсалай болон эрдэм ухаанай министр А.В. Дамдинов тайзан дээрэ гаража амаршалжа, дулаан хайхан үгэнүүдые хэлэжэ, бэлэгүүдые баруулхадань, ямар урматай, зохид гээшэб. Хүүгэдэй гэртэжин ехэл уяржа нууһан байха. Хабаадагша бүхэндэ электронно ном, мүнөө үеын шэнэ үйлэдбэрийн түхэлэй үнэтэй сентэй бэлэг халуун альга ташалган доро баруулагдаа. Хажуудань республикын мурьсөөндэ хабаадагшад уран уншалгыень буулгаһан диск бэлэг болоо, дипломууд баруулагдаа. 1 нуури Шойнжонов Бато (Хэжэн-

гын 1-дэхи нургуули), 2-дохи нуури - Сумцова Ангелина (Мухар-Шэбэрэй нургуули), 3 - Дугаров Бато (29-дэхи гимнази, Улаан-Үдэ хото) эзэлжэ, Бүхэроссийн мурьсөөндэ ошохо заяатай болобо. Москва ошоһон үхибүүн бүхэндэ ноутбук бэлэг баригдаха болон илагшад Евросоюзай гүрэнүүдээр аяншалха шанда хүртэхэ гэжэ дуулгагдаа.

Уржажа ябаһан улаан бургааһад удха дүүрэн үйлэ хэрэгтэ хабаадаһандаа урма зоригтойнууд тараа.

Виктория НАЙДАНОВА.

БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ХҮДЭЛМЭРИЙН ТҮСЭБ

2012 оной майн 14-18

I. БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ТҮРҮҮЛЭГШЭ М.М.ГЕРШЕВИЧЭЙ ДЭРГЭДЭ ҮНГЭРГЭГДЭХ ТҮСЭБЛЭЛГЫН ЗҮБЛӨӨН

Зүблэхэ зүйл:
1. Арадай Хуралай хороонуудай 2012 оной майн 10-наа 12 хүрэтэр дүүргээн хүдэлмэри тухай мэдээсэл (элидхэлшэ О.А.Бадлуев)
14.05. 9.00 Арадай Хуралай бага танхим
2. Арадай Хуралай 2012 оной майн 10-наа 12 хүрэтэр үнгэргэгдэн хэмжээ ябуулганууд тухай эмхидхэлэй таһагай мэдээсэл (элидхэлшэ О.А.Бадлуев)
3. Арадай Хуралай хиналтын документ-нүүдэ гүйсэдхэлгын байдал тухай эмхидхэлэй таһагай мэдээсэл (элидхэлшэ О.А.Бадлуев)
4. Буряад Республикын хуулинууды федеральна хуули ёһонуудтай зохилдуулгын хойноһоо хиналта тухай (элидхэлшэ О.А.Бадлуев)
5. Арадай Хуралай 2012 оной майн 14-һөө 18 хүрэтэр түсэблээн хэмжээ ябуулганууд тухай (элидхэлшэ О.А.Бадлуев)
6. 2012 оной майн 10-наа 12 хүрэтэр Хуули ёһоной управлениин дүүргээн хүдэлмэри тухай мэдээсэл (элидхэлшэ А.И.Ускова)
7. 2012 оной майн 10-наа 12 хүрэтэр Мэдээсэлэй-шэнжэлэлгын управлениин дүүргээн хүдэлмэри тухай мэдээсэл (элидхэлшэ Э.Б.Намдакова)
8. Арадай Хуралай ажал ябуулга тухай республикын хэблэлүүдтэ 2012 оной майн 10-наа 12 хүрэтэр олондо мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлүүдтэ толилогдоһон материалнуудай шэнжэлэл тухай тухай таһагай мэдээсэл (элидхэлшэ С.Б.Хайдапова)

II. БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ХЭРЭГҮҮДЫЕ ЭРХИЛЭГШЭ – АППАРАДАЙ ХҮТЭЛБЭРИЛЭГШЭ В.Б.ЭРДЫННОВЭЙ ҮНГЭРГЭХЭ ЗҮБЛӨӨНҮҮД

Зүблэхэ зүйл:
1. Буряад Республикын Арадай Хуралай 2012 оной майн 14-һөө 18 болотор түсэблээн хэмжээ ябуулганууд тухай
14.05 13.30 Арадай Хуралай бага танхим
2. Буряад Республикын Арадай Хуралай хиналтын документнүүдэ гүйсэдхэлгын байдал тухай
3. Элдэб асуудалнууд

БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ХОРООНУУДА Буряад Республикын Арадай Хуралай Бюджетэй, налогуудай болон финансын талаар хороон (түрүүлэгшэнь Ц.Э.Доржиев)

Зүблэхэ зүйл:
Буряад Республикын Арадай Хуралай элжээтэ хорин наймадахи сессийн зүбшэн хэлсэлгэдэ оруулагдаха асуудалнууд
15.05. 10.00 каб.235

Буряад Республикын Арадай Хуралай экономика политика, байгаалин нөөснүүдэ хэрэглэгын болон оршон тойронхи хамгаалалгын талаар хороон (түрүүлэгшэнь В.Г.Ирильдеев)

Зүблэхэ зүйл:
"Буряад Республикын дэбисхэртэ модо тушаан абалгын пункнуудай ажал ябуулгыг эмхидхэхэ тухай" Буряад Республикын Хуулида хубилалтанууды оруулха тухай" Буряад Республикын хуулиин түлэб тухай
16.05. 15.00 каб.203
"Буряад Республикада тусхайта гэр байрын жасаһаа ажаһуудалай гэр байранууды үгэхэ гурим тухай" Буряад Республикын хуулиин түлэб тухай 17.05 15.00 каб.203

Буряад Республикын Арадай Хуралай Гүрэнэй байгуулалтын, нютагай өөһэдэн хүтэлбэрийн, хуули ёһоной болон

гүрэнэй албанай асуудалнуудай талаар хороон (түрүүлэгшэнь А.С.Скоырская)

Зүблэхэ зүйл:
"Буряад Республикын Арадай Хуралай депутатуудай хунгалта тухай" Буряад Республикын Хуулида хубилалтанууды оруулха тухай" Буряад Республикын хуулиин түлэб тухай
16.05 14.00 каб.322

Буряад Республикын Арадай Хуралай Газарай асуудалнуудай, аграрна политикын болон эд хэрэглэгын дэлгүүрэй талаар хороон (түрүүлэгшэнь В.А.Павлов)

Зүблэхэ зүйл:
"Буряад Республикын агропромышленна комплексые гүрэнэй талаһаа дэмжэхэ тухай" 15.05 10.00 каб.119
"Агнуури болон агнуурийн нөөснүүдэ гамнаха тухай" Буряад Республикын Хуулида хубилалтанууды оруулха тухай" Буряад Республикын хуулиин түлэб тухай
15.05 14.00 каб.119
"Хүдөө ажахын үйлдбэрийе дэмжэлгээр Буряад Республикын гүрэнэй зарим эрхэ түлөөлэгэнүүдэ өөһэдэн хүтэлбэрийн зургаануудта олгохо тухай" Буряад Республикын Хуулида хубилалтанууды оруулха тухай" Буряад Республикын хуулиин түлэб тухай
16.05 10.00 каб.119
"Газар тухай" Буряад Республикын Хуулида хубилалтанууды оруулха тухай" Буряад Республикын хуулиин түлэб тухай
17.05 10.00 каб.119

Буряад Республикын Арадай Хуралай Социальна политикын талаар хороон (түрүүлэгшэнь А.Т.Стопичев)

Зүблэхэ зүйл:
Буряад Республикада хуралсалай асуудалнууды шийдхэхэ тухай

16.05 10.00 каб.218
Буряад Республикын хүн зондо үе мүсын үбшэнүүдэ аргалха медицинын туһаламжа үзүүлхэ тухай 17.05 10.00 каб.218
Нүүдэл хүдэлмэрийн зүблөөн:
Зүблэхэ зүйл:
"2011-2014 онуудта Буряад Республикада мэргэжлэй хуралсалы шэнэдхэн эмхидхэлгэ" гэнэн республикын комплексно программы бэлүүлгын ябаса тухай
15.05 Улаан-Үдэ хото

III. "ДҮХЭРИГ-ШЭРЭЭ"

Арадай Хуралда "Россиин Федерациин Коммунист парти" гэнэн политическэ партиин Буряадай республиканска таһагай фракци (хүтэлбэрилэгшэнь Ю.И.Тармаев)
Зүблэхэ зүйл:
Мүнөө үеын хуралсал: шийдхэдгээр асуудалнууд болон хүгжэлтын хараа түсэбүүд
15.05 14.00 Арадай Хуралай бага танхим

IV. РЕСПУБЛИКЫН ХЭМЖЭЭ ЯБУУЛГАНУУД

Буряад Республикын Арадай Хуралай депутатуудай республикын бүхы шатын түлөөлэгэтэ зургаануудай депутатуудай III съезддэ хабаадалга
18.05 14.00 Буряадай оперо, баледэй театр
Буряад Республикын Арадай Хуралай Социальна политикын талаар хорооний депутатуудай Гэр булын үдэртэ зорюулагдаһан хэмжээ ябуулгануудта хабаадалга 15.05

V. ЭРХЭТЭДЫЕ ХҮЛЭЭН АБАЛГА

М.М.Гершевич – Буряад Республикын Арадай Хуралай Түрүүлэгшэ
16.05 9.00-12.00 каб.118/327
А.Т.Стопичев – Буряад Республикын Арадай Хуралай Социальна политикын талаар хорооний түрүүлэгшэ
15.05 15.00-17.00 каб.118/218

ТАМИРША ХҮБҮҮНЭЙ ДУРАСХААЛДА

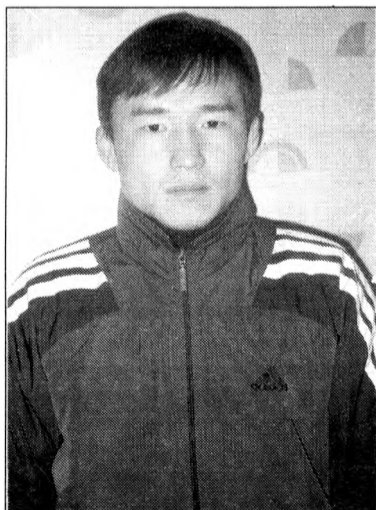
Жаргал ДОНДУПОВ 11 наһатайһаа Баргажанай аймагай Баянголой ДЮСШ-гай бүхэ барилдаанай секцидэ ябажа эхилхэн юм. Борис Будаевай түрэл болохо энэ хүбүүхэнэй шамбай шадбари тэрэ үедэ үшөө залуу ябаһан тренер Виктор Ринчинов анхаржа, элирүүлхэн юм.

Хара ажалар хүмүүжүүлгэдэн эдир тамиршан барилдаашанай оньһо дүрэ тэрэ дары хадуужа, үетэн соогоо шалгаржа эхилээ. Тэгшэ жэл болоод, Борис Будаев 1989 ондо Мартини гэнэн Швециин хотодо үнгэрхэн мурьсөөндэ дэлхэйн абарга болоһон юм. Эгээл эндэхэ Жаргал хүбүүхэн бүхэ барилдаанда улам дүршэжэ, хам ороо. Динамын тренер Владислав Бумбошкиной хүтэлбэри доро тэрэ 9-дэхи классһаа хорилгодо ябажа эхилээ. 2-дохи интернат хургуулида тэрэ үедэ тон бэлигтэй тамирша хүбүүд хурадаг хэн. Жаргал үсэд

бэрхэ хорилгоор амжалта туйлажа, 1995 ондо Америкэ ошоһон байна. Эндэл тамиршанай харгы тодоржо, тэрэ Буряадай гүрэнэй университетэй тамирай факультэдэй оюутан болоо бэлэй. "Иван Ярыгинай Гран-при" шанда хүртэлгын Уласхоорондын турнирта Россиин суглуулагдамал командын бүридэлдэ ороод, Жаргал 2-дохи нуури эзэлээ хэн. 2003 ондо уласхоорондын спортын мастер Жаргал Дондупов Россиин чемпионатта хүрэл медальда хүртэжэ, Россиин олимпиин суглуулагдамал командын кандидат болоо. 2004 оной Россиин чемпионатта 50 грамм үлүү хэмжүүртэй байжа, мурьсөөндэ табигдаагүй бэлэй.

ГУРБАН ЯНЗЫН БАРИЛДАНАЙ ТУРНИР

Баянгол хуурида үнгэргэгдэн Уласхоорондын спортын мастер Жаргал Дондуповай мүнхэ дурасхаалай республикын хэмжээнэй турнирта 300 гаран барилдаашад хабаадаа. Нютагай

соелой байшан болон барилдаанай танхим соо бүхэ барилдаанай ёһотойл хайндэр үнгэрөө. Нютагай захиргаанай толгойлогшо Гуржап Ринчинов наһанһаа урид нүгшэн бэлигтэй тамиршан Жаргал Дондупов тухай баярай омогорхой үгэнүүдэ хэлээ. Энэ турнирта Жаргалай

нүхэд, Россиин абарганууд Дугар Жамсуев, Константин Хангалов, спортын мастернууд Жигжид Лубсанов, Баатар Жамбалов, Алдар Цыренов, Нимацырен Нимаев, Бэлигто Бадмаев, Бато Дашинамжилов болон Владимир ба Баатар Будаевууд хабаадаа.

БҮХЭ БАРИЛДААН. ДҮРЭ БУЛЯАЛДААН

Энэ мурьсөөндэ хабаадагшад барилдаанай бүхы оньһон нюусын баялиг харуулжа шадда. Нютаг бүхэн өөрын онсо маягтай байдаг гэжэ Буряад ороной болон Забайкалийн хизаарһаа ерэнэн барилдаашад гэршэлбэ. 54 кг хэмжүүртэ Баянголой хурагша Игорь Гатапов шалгаржа, онсо шанда хүртөө. Энэ турнирта шамбай барилдаашад сугларһан ушарһаа 8 тамиршадта спортын мастерай кандидатууд гэнэн нэрэ олгодоо. Бусад хэмжүүрэй илгаада илагшад гэбэл, Дамдин Батомункуев (Ивалга), Саша Раднаев, Батор Аюшеев, Игорь Дармаев (10-дахи СДЮСШОР),

Евгений Галданов (Хилгана), Сергей Будаев (Баянгол), Базар Болотов, Аюша Жапов (Забайкалийн хизаар), Баясхалан Базаров (Дырен) гээд болоно.

ЭХЭНЭРНҮҮДЭЙ БАРИЛДААН

Баянголдо бүхэ барилдаанай хажуугаар эхэнэрнүүдэй барилдаан ехэ хүгжэнги. 2011 оной Россиин чемпионатта абарга уласхоорондын спортын мастер Ирина Ологонова Баргажанай аймагһаа гараһан юм. Тус мурьсөөндэ энэл нютагай Эржена Жамсаранова илаа. Командын тоогоор баянголойид илажа, эрхим хоригшо Виталий Раднаев тодороо. 2-дохи нуурида 10-дахи СДЮСШОР, 3-дахида ивалгынхид гээд шалгарһан байна. Баргажанай аймагай захиргаанай толгойлогшо Зоригто Сундаровай тэмдэглэхээр, энэ турнир заншалта болоод, бусад мурьсөөнүүдтэй зэргэсэн эмхидхэгдэдэг болохо юм.

МАНАЙ БАСАГАД - РОССИИН СУГЛУУЛАГДАМАЛ КОМАНДАДА

Эхэнэрэй барилдаагаар Пермь хотодо үнгэргэгдэн Россиин мурьсөөндэ 20 наһа хүрөөдүй залуушуулай хоорондо 51 кг шэгнүүр соо Россиин спортын мастер тамирай факультэдэй оюутан Стальвира Оршуш илажа гараа.

Улаан-Үдын 4-дэхи дунда хургуулида хуража байхдаа Стальвира дүрэ буляалдаагаар һонирхожо эхилээ. Тэрэнэй түрүүшын тренер Виктория Кожевникова-Дуга

рова багаһаан шадбари ехэтэиень тэмдэглээ. Мүнөө Оршуш уласхоорондын спортын мастер Максим Молонов хорилго гарана. Россиин суглуулагдамал командын ахалагша тренер Молонов Стальвирын Россиин томошуулай чемпионатта шангай нуури эзэлһыень тэмдэглээд, саашанхи тамирай харгы найдал ехэтэй байһыень онсолбо. Энэ мурьсөөндэ 3-дахи нуури Хурамханһаа уг гарбалтай Марина Заптуева эзэлээ. Мүнөө Марина Улаан-Үдэдэ болон Москвада Россиин габъяата тренер Андрей

Бузинда хоригдоно. "Манай басагадай барилдаагаар ехэ амжалта туйлахань дамжаггүй, ушар юуб гэхэдэ, "Аршан" курортдо майн 8-наа эхэнэрэй барилдаагаар Россиин суглуулагдамал команда хоригдожо эхилээ. Энэ командын бүридэлдэ манай эдир тамиршад дүршэлөө хурсадхаа аргатай.

Валерий СЫДЕЕВ.
Цырегма САМПИЛОВА оршуулба.

Агуу Илалтын 67 жэлэй ойдо

ДУРАСХААЛЫЕНЬ МҮНХЭЛХЭ

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэз дайнда совет арадай илалта туйлахаар 67 жэлэй ойдо зорюулагдаһан баяр ёһолол майн 9-дэ Агын тойрогой Түлөөлэлгэтэ эмхиин байшан соо болобо. Үргэн Агын элдэб нютагуудһаа Улаан-Үдэдэ ажаһуудаг дайнай болон ара талын ажалай ветеранууд эндэ сугларһан байгаа. Орден, медальнуудаа яларуулһан эдэнэй нюур шарай баярай толоор сасарна, зариманайнь харасада гунигай мэдэрэл үзэгдэнэ. Тээд яалтайб даа. Манай ороной бүхы үеын хүнүүд "нюдөөрөө үһа гүйлгэн", энэ һайндэрые тэмдэглэдэг гэшээ.

Һүр жабхаланта, гашуудал гунигта аялга хүгжэм эдэлнэ. Забайкалиин хизаарай Агын тойрогһоо Буряад Республикада саг үргэлжэ байдаг Түлөөлэлгэтэ эмхиин хүтэлбэрилэгшэ Батацырен Дашибалов энэ уулзалгыг нээхэдээ, Забайкалиин хизаарай губернаторай орлогшо, Агын Буряадай тойрогой Захиргаанай толгойлогшо Сокто Бальжинимаевич Мажиевһаа дайнай болон ара талын ажалай ветерануудта эльгээгдэн Амаршалгын бэшэгы нэръемэ альга ташалга доро уншаад, элүүр энхэ, амгалан тайбан, урма зоригтой ябахыень үрээбэ.

Энэ баяр ёһололые хүтэлһэн Ким Харганаев манай Ага ню-

тагай суута поэт Цыдыб Жамболовай аша – Буряад Республикын арадай артистнууд, Россиин Федерациин соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэд Саян болон Эржена Жамбаловтанай хүбүүн Дахалэ гэгшые тайзанда урихадань, тэрэ морин хуур дээрэ буряад аялга уянгата һайханаар наадажа, сугларгашадай магтаалда хүртөө. Аба, эжынгээ репертуарһаа "Уг изагуур" гэжэ дууе тенор хоолойтой эдир дуушан согтой дорюунаар гүйсэдхэжэ, сугларгашадай сэдхэл баяраар халыһан байха юм.

Дайнай болон ажалай ветеранууд: хэлэ бэшэгэй эрдэмэй доктор Дашинима Галданович Дамдинов, бүхы наһан соогоо хүмбэр уулануудые дабажа, үргэн тала дайда махажа, гол мурэнүүдые гаталжа, элдэб ашагта малтамалай хэбтэшэнүүдые нээһэн геолог Арслан Иванович Абидаев, юрын багшаар, һургуулийн директорээр хүдэлһэн Норсон Юндунович Батомункуев гэгшэд үгэ хэлэхэдээ, хатуу шэрүүн дайн байлдаануудта хабаадажа, эрэлхэгээр дайлагдаһанаа, һүүлээрнь амгалан ажал дээрэ яажа хүдэлһэнөө, Эхэ оронойнгоо аша туһада ямар хубитага оруулһанаа һонирхолтойгоор хөөрөбэд. Дайнай һүүлээр эдэмнай өөһэд өөһэдэн дүрэ шадбаряар мэргэжэлээ шэлээд, һургуули хэжэ, ажалай амжалта туйлан, гүрэн түрын хайра шагналнуудта, үндэр нэрэ зэргэнүүдтэ хүртэжэ,

Ага нютагайнгаа һүр һүлдые улам дээшэнэ үргэһэн байгаа.

Буряадай оперо болон баледэй академическэ театрай дуушад Баяржаб Дамбиев "Ушарбай", Бадма Гомбожапов "Энэл наһанайм заяан" гэжэ дуунуудые гүйсэдхэжэ, халуунаар үдэшэгдөө. Ким Харганаевай "Ехал я из Берлина домой" гэжэ дууе омог дорюунаар дуулахадань, Илалтын үдэрэй һүр жабхалан мэдэрэгдэжэ байгаа нэн.

Бата Будаевич Болотов олон жэлдэ хүдэнтэ нютагайнгаа колхозой түрүүлэгшээр хүдэлһэн алдартай. Тиихэдээ Агын дасание һэргээхын тула хандиб үргэхэ, жиндэгүүдэй үргэл мүргэл хэхэ талаар ехэ ажал ябуулһан байгаа. Суута дасанай 200 жэлэй ойтой дашарамдуулан, энэ дасанай шэрээтэ Бадма Цыбыковэй шийдхэбэрээр Бата Будаевич Цындыма Доржиевна Болотовтоной энгэртэ Түлөөлэлгэтэ эмхиин хүтэлбэрилэгшэ Батацырен Цыдендоржиевич Дашибалов дурасхаалай медальнуудые зүүбэ.

- Минии аба – Табтаанайн Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой адуушан Бадмын Базар дайнай эхиндэ сэрэгэй албанда татагдажа, морин сэрэгэй батальоной сэрэгшэ болоод ябатараа, 1941 оной намар оронойнгоо ниислэл хотые аршалан хамгаалхын түлөө шанга тулалдаанай үедэ баатарай үхэлөөр унаһан байгаа. Гэбэшье "Тэрэ һураггүйгөөр үгы" гэжэ бэ-

шэлгэтэй саарһанһаа ондоо юушые мүнөө болотор абаагүйбди. СССР-эй Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй Түб архивай хадагалагдажа байдаг Подольск хото хүрэтэр бэшэг бэшэхэдэмнайшые, мүртэй харюу абтаагүй. "Һураггүйгөөр үгы болоһон сэрэгшэдэй" гэртэхиндэ, үхибүүдтэ огто анхарал хандуулагдадаггүй. Иигэжэ унаһан сэрэгшэдтэ хүшөө бодхоохо, дурасхаалыень мүнхэлхэ саг ерээ, - гэжэ дайнай ара талын ажалай ветеран, Үбэр-Аргалиин Калининэй нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ ябаһан Жамса Бадмаевич Базаров сэдхэлээ хүдэлэн хэлээ.

Удаань дайнай ара талын ажалай ветеранууд: багша Вера Сергеевна Шангина, композитор Базыр Очирович Цырендашиев болон бусад дурсалгануудаа хөөрөбэ.

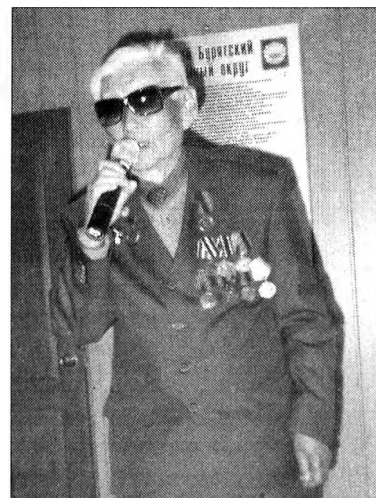
Монголоой соёлой болон искусствын дээдэ һургуули дүүргэһэн Дулма Сунрапова, Баяржаб Дамбиев, Бадма Гомбожапов, Ким Харганаев гэгшэд үшөө олон ирагуу һайхан дуунуудаа үндэр наһатайшуулда бэлэглэжэ, ойн баярые шэмэглэһэн байгаа.

Иигэжэ Агуу Илалтын ойн һайндэр баярай оршон байдалда үнгэржэ, сугларгашадай сэдхэлдэ мартагдашагүй дурасхаал үлөөһэн байха юм.

Бата-Мүнхэ ЖИГЖИТОВ, журналист.

Зурагууд дээрэ: һайндэрэй үедэ.

Авторай фото.

СЭДХЭЛДЭМНАЙ ДУРАСХААЛАЙ ДҮЛЭН БАДАРҢААР...

Буряад ороной ниислэл Улаан-Үдэ хотын Сөведүүдэй талмай дээрэ Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэз дайнда болон ара талын ажалда эрэлхэг габьяа, шэн зориг гаргажа, Илалта шэрээлсэһэн сэрэгшэд, ветерануудые хүндэлэн дурсахаяа олон зон суглараа. Эндэ Улаан-Үдын гарнизоной сэрэгшэд, хуули хамгаалгын эмхинүүдэй һалбаринууд болон кадедүүд баяр ёһололой жагсаал – парадта хабаадаа.

Трибунын түрүү һуурида һууша ветеранууд залуу һүрэг сэрэгшэдэй жагсаал һайхашаан, өөрынгөө эрэлхэг залуу наһаяа сэдхэлдээ дурсан, уяран, омогорхой нулимса гарган һуубад. Эндэл һаяхан шэнги эдэ ветеранууд өөһэдөө барандаа огсом алхамаар жагсаалда ябаа бэлэй. Харин мүнөө хүндэтэ ветеранууд

дай үсөөн боложол байһаниинь харамтай.

Сэрэгэй оркестрэй баяр ёһололой хүгжэм доро парадта хабаадагшад Триумфальна арка доогуур Илалтын мемориалда ошобо. Парадай эхиндэ Буряад Республикын Президент Вячеслав Наговицын, Арадай Хуралай түрүүлэгшэ Матвей Гершевич, хотын мэр Геннадий Айдаев, Улаан-Үдын горсоветэй түрүүлэгшэ Александр Голков болон бусад этбэй жагсаалда алхалнад. Илалтын мемориалай дэргэдэ духовой оркестрэй баярай хүгжэм доро эхилһэн найрта ветерануудые автобусоор асараа. Эндэ "Забав", "Угол зрениа" гэһэн театрнуудай артистнар, "Лаккитон" гэһэн вокальна бүлэг, хүүгэдэй "Цветики" гэһэн ансамбль болон Зүүн Сибириин соёлой академиин оюутад дайшалхы соло дурсаһан гоё һайхан концерт наада дэлгэбэд. Хүндэтэ

ветерануудые болон сугларгашадые засаг түрын түлөөлэгшэд Агуу Илалтын һайндэрөөр амаршалбад.

- Дайшалхы сэрэгшэдэй болон ара талын ветерануудай аша габьяа унтаршагүй мүнхөөр арадай болон гүрэнэй түүхын хууданда хадагалаатай. Эрэлхэг баатаршалга гаргажа, эрхэ сүлөө мүнөө үеынхидтэ асарһандатнай баярые хүргэнэбди. Росси гүрэнэйнгөө байдал бэхижүүлжэ, танай байдалые найдамтай энхэрэн байхабди - гэжэ Президент Вячеслав Наговицын тэмдэглэбэ. Арадай Хуралай түрүүлэгшэ Матвей Гершевич элидхэлдээ мүнөө мэндэ байһан ветерануудай байдал һайжаруулжа, социальна талаар дэмжэлтэ хэгдэжэл байха гэжэ найдүүлба. Россиин Гүрэнэй Дүүмын депутат Вячеслав Мархаев Илалта шэрээлсэгшэдые амаршалан, ара талын ветерануудые дайнда хабаадаг-

Сэрэгма ДОНДКОВАГАЙ фото

шын зэргэдэ оруулха шийдхэбэри Гүрэнэй Дүүмэдэ абтагдаба гэжэ мэдүүлбэ.

Дайнай дүлэтэ дурсалгануудатай ветеран В.С.Сахаровский сугларгашадтай хубаалдаба. Мүнхын түүдэгтэ болон Илалтын

дурасхаалай хүшөөдэ заншалта ёһоороо амиды сэсэгүүд болон баглаа гүрлөөнүүд табигдаба.

Сэрэгма ДОНДКОВА, **Цырегма САМИЛОВА** оршуулба.

2012 он - Россиин Түүхын жэл

СЭЛЭНГЫН СЭРЭГШЭД - БОРОДИНОГОЙ БАЙЛДААНДА

Улаан-Үдын 60-дахи хургуулиһаа тэмдэглэл

Мүнөө жэл Росси гүрэндэ Бородиногой байлдаанай 200 жэлэйн ойн баяр тэмдэглэгдэнэ. Түүхэтэ энэ үйлэ хэрэгтэ дашарамдуулан, Улаан-Үдын 60-дахи дунда хургуулида түүхын дайшалхы хүүдаһанай ёһотойл һайндэр үнгэрөө. Тус хургуулида 20 жэлэй туршада "Ли́ра" гһэн уран һайханай клуб ажаллана. Энэ клубые хүтэлбэрилэгшэ Дарима Бальжинимаева мүнөөдэрэй хэмжээ ябуулгын эмхидхэлэй ехэ ажал ябуулаа. Нуралсалай жэлэй эхиндэ хургуулиин һурагшад багшанартаяа түүхэ шэнжэлэлгын горитойхон ажал ябуулаа. Түүхэтэ Бородиногой байлдаанда манай Буряад ороной Сэлэнгын ябаган сэрэгэй полк эрэлхэг зоригтой хабаадаһан байна.

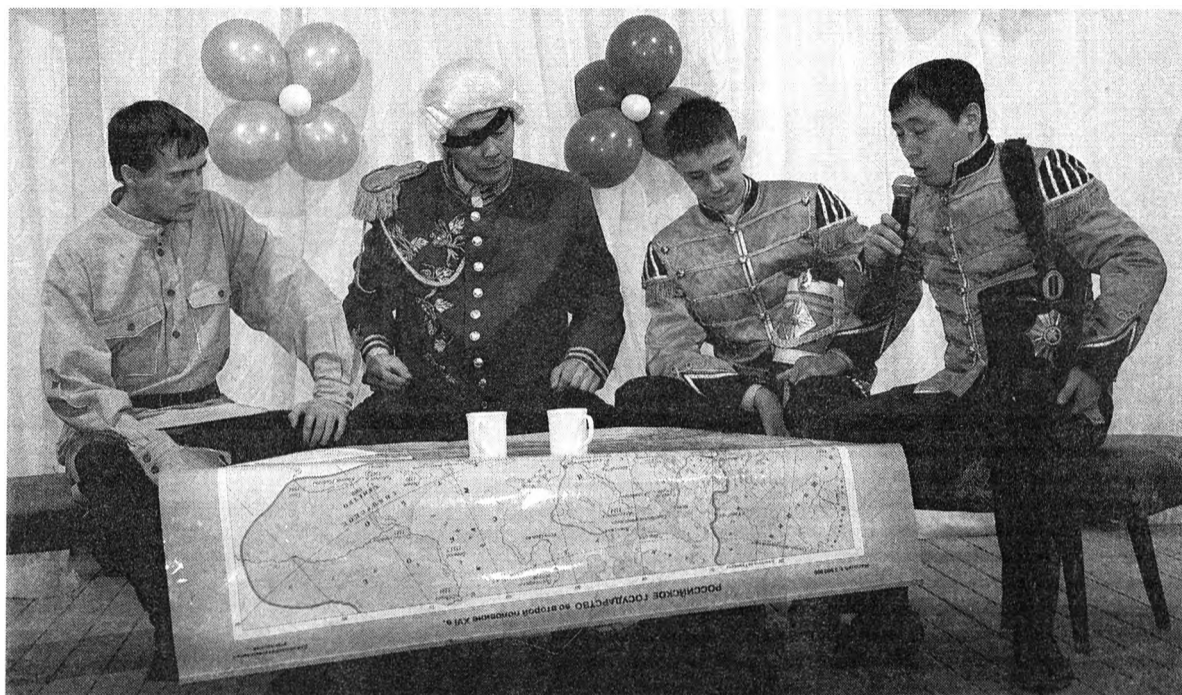
Нэн түрүүн түүхын музей ошоод, 1812 оной дайнда хабаатай үзэмжэ хаража һонирхоһон байна. Энэ музей соо ехэ һонин түүхэтэй үнэн алдарт бурханай дүрсэ "Икона божьей матери" табигдаатай. Ушар юуб гэхэдэ, энэ дүрсэ Сэлэнгын сэрэгшэд дайнда абаад ошоходоо, ходол мүргэжэ, сэдхэлээ ханажа ябаа. Дайнай һүүлээр сэрэгшэд һөөргөнэ энэ дүрсээ эльгээгээ. Бурханай дүрсэ һомоной буудалгаһаа соороһон байна, тэрэнэ сэрэгшэдые аюулта байлдаанһаа абаржа, зальбаржа байһыень гэршэлнэ.

60-дахи хургуулиинхид Новоселенгинск тосхоной музей ошоожо, Сэлэнгын сэрэгэй ябаган полкын түүхэтэй дүтэ танилсаа. Тиигэжэ манай эрэлхэг сэрэгшэд 1812 ондо гайхамшаг дайнда хабаадан, бүхы Европые дабшаһан байха юм. Музейн үзэмжэ ойн баярай түүхэтэ үдэрнүүдтэ хабаадахыень Москва хото эльгээгдһэн байгаа. Жэлэй туршада шэнжэлэлгын ажал ябуулһан энэ хургуулиин ород хэлэнэй багша Т.С.Ломакина иигэжэ хөөрбэ: "1841 ондо суута поэт Михаил Юрьевич Лермонтовые Сэлэнгын сэрэгэй ябаган полкын мундир үмдэхүүлээд, мэдэгдээгүй уран зурааша зураһан байгаа. Мүн үшөө нэгэ уран зура-

аша Лермонтовые энэл мундир үмдөөд байһаар баһал зураһан байна. Тиймэһээ эдэ болон үшөө һонин үйлэ үзэгдэлнүүд эдиршүүлдэ манай нютагай түүхэ Россиин түүхэтэй нягта холбоотой гэжэ ехэ хүмүүжүүлгын хэрэгтэ туһа боложо үгэнэ".

Түүхэтэ һайндэр нэн түрүүн сэрэгэй жагсаалаар эхилээ. Литературын багша **С.Б.Елтунов** полководец Кутузов болон зүжэг наадажа, жагсаалда хабаадаһан 6 полкнүүдэй рапорт - тоосоо шагнан абаба. (Бородиногой байлдаанда 100 гаран полкнүүд хабаадаһан юм). Эгээл энэ үйлэ хадаа агууехэ полководец М.И. Кутузов түүхэтэ байлдаанай урда тээ сэрэгшэдэй жагсаалда илахые уряалжа хэлэжэ байһандал ханагдаа.

Удаань хабаадагшад байшан соо оробо. Зүүн Сибириин гүрэнэй соёлой академиин, хүгжэмэй училищиин оюутаг, Опера болон баледэй театрай артистнар гоё һайхан концерт наада дэлгэбэ. Хэдэн жэлэй туршада 60-дахи хургуулитай нягта ажал ябуулдаг дуушадые нэрлэхэ хэрэгтэй. Опера болон баледэй гүрэнэй академическэ театрай дуушад Аранжуров Баяр, Бухаев Владимир болон Буряад Республикын габыята артист Иван Еме-

льянов гэгшэд болоно. Мүн энэ һайндэртэ Улаан-Үдын гарнизонной сэрэгшэд болон "Верхнеудинская станица" гһэн хасагуудай бүлгэм хабаадаа. Хасагуудай атаман үхибүүдтэ урдань хасаг сэрэгшэд ямар зэбсэгээр дайлагдадаг байгаа гэжэ жэшээ болгон хөөржэ үгөө. Концертын үедэ энэ жэлэй туршада үнгэргэгдһэн шэнжэлэлгын ажалай дүн согсологдожо, шалгарһан эрхим һурагшад шагнагдаа.

- Энэ һайндэр "Единая Россия" партиин дэмжэлтээр үнгэрөө. Жэлэй туршада үхибүүд ехээн шэнжэлэл ябуулаа, элдэб викторина, шүлэгэй конкурс, блиц-турнир, зурагай харалганүүдта эдэбхитэй хабаадаа. Энэ хэмжээ ябуулга ганса манай 60-дахи хургуулиин бэшэ, мүн бүхы Улаан-Үдэ хотын хэмжээндэ үнгэргэгдэбэ, - гэжэ хургуулиин багша **Г.П.**

Зубкова хөөрбэ. Улаан-Үдын 60-дахи хургуулида хизаарлагдаһан арга боломжотой үхибүүд һурадаг гэжэ мэдээжэ. Зүгөөр эдэ үхибүүд ехэ хүхюүтэй, хүбэлгэн, һонор бэрхэ, эрдэм мэдэсэдэ

үнэн зүрхэнһөө тэгүүлэн энэ хургуулидаа һурана гэжэ эли.

Цырегма САМПИЛОВА, Радна-Нима БАЗАРОВАЙ фото-зураг.

ЗОНОЙ НҮҮДЭЛ ТУХАЙ

Республика дотор зоной нүүдэл дэлгэрһээр. Бурятстадай мэдээсэлээр, байгша оной январь-февраль соо 5057 хүн ерээ, 5488 хүн республикаһаа гаража ябаа.

Буряад зон Москва, Москвагай мого нүүжэ ябашана. Тиин республикын 65 ажаһуугша тишээ ябаа. Ураалай федеральна тойрог руу республикын 77 эрхэтэд ябаа, 43 зон - Челябинска мого руу.

Сибириин федеральна тойрогто 76 эрхэтэд шэнэ байраа олоо. 82 хүн Эрхүүгэй мого гараад ябаа, 83-нь мүнөө Новосибирскэ могодо ажаһуужа байна. Забайкалийн хизаарһаа республика руу 156 зон нүүжэ ерһэн байна.

Хари гүрэнүүдһээ зон ерэнэ. Мүн тийхэдэ Буряадай газар руу Армени, Казахстан, Азербайджан, Украина, Кыргызстанһаа зон ерһээр.

Даша-Доржын Сэсэг.

ХҮДӨӨДЭ ШУБУУ ОЛООР БАРИНА

Хүдөө ажахын хэр хүгжэжэ байһыень Буряадстат мэдээсэнэ. Мүн тийхэдэ хүдөө ажахын элдэб түхэлэй үйлдбэрилэгшэдэй баридаг томо эбэртэ үхэр малай тоо байгша оной март һарын һүүл багтаа 410,3 мянган толгой гээд тоологдоо.

Тийхэдэ малай тоо 8,6 процентээр нёдондо жэлһээ бодоо. Бүхыдөө 169,3 мянган үхэр, гахай - 85,1 мянган, хонид болон ямаад - 313,1 мянган, шубуун - 379,2 мянган гээд тоологдоно.

Хүдөө ажахын эмхинүүдтэ эбэртэ үхэр малай тоо 13,1 процентээр дээшлээ, гахай - 2,1 дахин, хонидой болон ямаадай - 9,7 дахин, шубуудай тоо 1,6 процентээр олошороо.

Даша-Доржын СЭСЭГ.

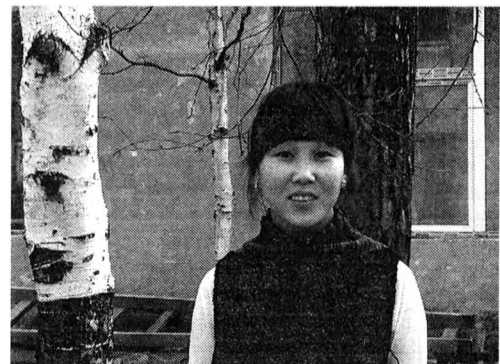
ТҮРЭЛ ЗАХААМИНДАМ ТЭРЭНГИ УРГАХАЛ ДАА!

Людмила Тубшинова 16 наһатай. Тэрэ Захаамин хотын 5-дахи дунда хургуулиин 11-дэхи класс дүүргэжэ байнхай. Людмила бүлэ соогоо эгээл багань. Эгшэ аха хоерынь Улаан-Үдэдэ үнинэй хүдэлдэг юм.

Людмила анханһаа эхилээд биологи үзэхэ ехэ дуратай. Тэрэ хургуулиа дүүргээд, эмшэнэй хүнгэн бэшэ мэргэжэл шудалжа үзэхэ хүсэлтэй. Тиймэһээ тэрэ биологидо зориулһан конкурснуудта эдэбхитэйгээр хабаадана. Басаган сүлөө сагтаа хургуулиин хатарай студияда хатар наадануудта һурана.

Түрэл нютаг тухайгаа тэрэ иигэжэ хөөрэнэ:

- Мини Захаамин багахан хото, эндэ ябагаар ехээр ябаханда болоно. Тиин манай хото республикын ажаһуугшадай ажаглан харахада, гансал элһэтэ газар гээд ханагдахаар байдаг. Анхан аймаг дотор тэрэнги ехэ гоеор сэсэглэдэг хэн. Тиин Япондо сакурын сэсэглэхые ехээр хүлээдэг. Тэндэхи зон энэ сэсэрлигэй

ургамалда тон нангинаар хандадаг юм. Тиймэһээ манай нютагта тэрэнгийн дахинаа улам сэсэглэдэг болоо һаань, тон һайн байгаа. Хотодомнай, аймаг доторнай тэрэнгийн сэсэгүүд дахинаа һалбаржа, сэсэглэхээр байг лэ.

Даша-Доржын СЭСЭГ, Валентина АНГАРХАЕВАГАЙ фото.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда СССР-эй автономно республиканууднаа урган үндынэн, дайшалхы баатаршалга гаргаһан генералнууд түүхэдэ эли. 4 миллион хүн зонтой башкир яһатанһаа- 6 генерал, 3 миллион татарнууднаа- 5 генерал, 1 миллион удмуртанһаа – 3 генерал, 600 мянган осетинһээ 5 генерал, 420 мянган тоотой буряад арадаа (1945 оной тоо баримтаар) 6 генерал тодорон гараһан юм. Советскэ Союзай 2 дугаар Герой, маршал, Ленинэй орденый 8 дугаар кавалер С.К. Тимошенко Ц. Доржиевта Ленинэй орден барюулхадаа, "буряад яһатан ехэ

хургаалтай, шадмар мэргэн буудагшад" гэжэ юрэ хэлээгүй ёһотой. Урданшье, мүнөөшье сагта буряадууд һүүлшынгээ үхэр худалдан, үхибүүдээ дээдын мэргэжлдэ хургахые оролдодог. 2011 ондо хэблэгдэһэн ном соогоо БГУ-гай профессор Ц.З. Доржиев "Дээдэ хургуулитай зоноороо буряадууд еврейнуудэй удаа 2-дохи һуури эзэлдэг юм," гэжэ бэшэнхэй. Тэрэнэй гэршэ, Алдар Солын бүхы шатын орденото 4 хүн, Советскэ Союзай 12 геройнууд булта дээдэ болон дунда хургуулитай байгаа гээд нэмэжэ хэлэлтэй. Буряад арадайнгаа алдар солото генералнуудаа дурсая.

гүрэндэ бусааба. Хитадай 800 миллион, Вьетнамай 50 миллион, Демократическа Солонгос Республикын 16 миллион зондо эрхэ сүлөөе бусааһан юм.

Дайнай һүүлээр Даба Ринчинович Польшодо сэргэй албанай хэрэг урагшатай ябуулһандаа «Улаан хэрээһэнэй» орденээр шагнагдаа. СССР-эй ДОСААФ-ай харюусалгата ажалда алдарты герой А.И. Покрышкинтай суг хамта ажаллаһаар, наһанайнгаа амаралтада гараһан юм. Москва хотодо ажаһуугша буряадуудай нэгдэлэй түрүүлэгшээр ажаллажа байхадаа, СССР-эй арадай артистнар Л.Л. Линховоин, К.И. Базарсадаев, Д.Ц. Дашиев, Г.Б. Шойдагбаева гэгшэдые урижа, ёһолдог бэлэй.

ДАЙНАЙ БААТАР ГЕНЕРАЛНУУД

ИЛЬЯ ВАСИЛЬЕВИЧ
БАЛДЫНОВ

1932 ондо Улаан-Удын ме-дучилищи улаан дипломоор дүүргээд, 1941 ондо Эрхүүгэй мединститут баһал улаан дипломоор түгэсээ, Ленинградтай блокада руу сэхэ дайнда эльгээгдэбэ. Эндэ һүни үдэргүй операци хэжэ, сэрэгшэдэй ами наһа абаралсаа. Ленинградтай Уһан Сэрэгэй Академидэ шэнгэн шуһа плазма болгохо шэглэлээр медицинын эрдэмэй кандидат болоһон. Эрдэмэй хүгжэлтын ашаар ямаршье сагта, далайн долгиной шуу-яаншье доро үбшэнтэндэ операци үнгэргэхэ арга боломжо олгодоо.

"Зандановай плазмаар" хэдэн зуугаад сэргэшэдэй ами наһан абарагдажа, Антон

ИЛЬЯ БАЛДЫНОВ Эхирид-Булагадай аймагай Булууса нютагта 1903 ондо түрэнэн. 1924-25 онуудта Буркавдивизиондо һуража гараад, 1929 ондо хитад-сагаантанай байлдаанда онсо баатаршалга гаргажа, М.И. Калининһаа Улаан Тугай орден абанан юм. М.В. Фрунзын нэрэмжэтэ академи дүүргээд, Буркавдивизиин командираар томилогдобо. К.К. Рокоссовскиин зууршалгаар Илья Балдынов Новочеркасскын командирнуудай дээдын училищиин начальнигаар ажаллаа. Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайн эхилхэдэнь, Верховно командованин мотострелково 109 гвардейскэ дивизиин командираар баталагдаба. Илья Васильевичай хүтэлбэри доро Кубань, Донбасс, Берислав, Херсон, Одессэ, Кишинев, Румыни, Болгари, Югослави, Австри, Чехословаки гүрэнүүдые болон хотонуудые дайсадай һабарһаа сүлөөлэлсөө. И.В. Балдыновай дивизи Дайрен портдо Квантунска армиине бута сохилсожо, Хитад, Вьетнам, Солонгос гүрэнүүдтэ амгалан байдал тогтоолсобо.

Илья Васильевич Балдынов Ленинэй 2 орденээр, Улаан Тугай – 5, Улаан Одоной – 3 орден болон Кутузовай, Суворовой, Болгариин, Венгриин, Румыниин, Югославиин, Монгол ороной орден, медальнуудаар шагнагданхай. СССР-эй Верховно Сөведэй депутат, Буряадай делегациин бүридэлдэ орожо, Кремлийн уулзалгануудта хабаадаһан алдар солото намтартай.

АНТОН БАДМАЕВИЧ
ЗАНДАНОВ.

АНТОН ЗАНДАНОВ Хурамхаанай аймагай Гаарга нютагта 1918 ондо түрэнэн.

АБО СЕРГЕЕВИЧ
ШАРАКШАНЭ

АБО ШАРАКШАНЭ Эрхүү аможын Алайр нютагта 1921 ондо түрэнэн намтартай. Дунда хургуулин удаа Эрхүүгэй автотехническэ институт дүүргэһэн. 1941 ондо А.С.Шаракшанэйн хүтэлбэри доро түмэр харгы, аэропорт тэһэлэгдэжэ, Румыниин 2700 солдат болон 73 офицернууд

Германи эльгээгдэхээ байһанаа абарагдаһан юм. Фашистнуудта эсэргүү «Гра-

ул-Либер» гэнэн газетэ фашистнартай тэмсэгты гэнэн уряа гаргажа, удаңшьегүй Румыниин дивизи байгуулагдаа. Або Шаракшанэ Люберцы хотодо командираар томилогдобо. Эндэ 30 летчигүүд бэлдэгдэжэ, тэдэнэй 16-иинь Советскэ Союзай Геройнууд болоһон юм.

Або Сергеевич "баллистическэ ракетэ агаарта сохижо унагааха түхээрэлгэ бүтээжэ, СССР гүрэнэй шангай лауреат болоһон габьяатай. Техническэ эрдэмүүдэй доктор, СССР-эй эрдэмэй хүдэлмэрилэгшэ А.С. Шаракшанэ сэргэй шэнэ түхээрэлгэнүүдые зохёожо, 3 дахин Ажалай Улаан Тугай орденээр шагнагдаһан байна. Дайнай удаадахи жэлнүүдтэ Ньюса Зэбсэгтэ Хүсэнүүдтэ харюусалгата ажалда хүдэлһэн.

ИВАН ОЛЗОЕВИЧ
ТУКЕЕВ

ИВАН ТУКЕЕВ 1922 ондо Алайрай аймагай Зохоото нютагта түрэнэн. 1942 оной октябрь нарада немецүүд

Харьков хотые эзэлжэ, 260 мянган зоние плендэ абаад, хархис Германи руу эльгээжэ гэжэ бэлэдхэл хээ. Пулеметно-батальонной командир Иван Тукеевэй ударидалга доро хотын шадархи түмэр харгы, аэропорт тэһэлжэ, хэдэн олон зоной ами наһа абарһан юм. Энэ баатарлиг габьяагай түлөө Иван Олзоевич Улаан Тугай орденээр шагнагдаа.

Украинска 3-дахи фронтын штабай харюусалгата тушаалда Иван Тукеев алба хаахадаа, Днепр, Дунай мүрэнүүдые гаталха стратегическэ ябуулгын түсэб табижа, маршал С.К.Тимошенкын баярай тэмдэгтэ хүртөө бэлэй. Энэ түсэбэй ёһоор, уһан мүрэнүүдые дабахадаа, нэгшые сэргэшэд хохидоогүй, урагшатайгаар немецүүдэй плацдармнуудые бута сохиһон юм. Иван Олзоевич Тукеев Фрунзын нэрэмжэтэ академи дүүргээд, СССР-эй Зэбсэгтэ Хүсэнүүдтэ харюусалгата тушаалда наһанайнгаа амаралтада гаратараа ажаллаһан юм.

ДАБА РИНЧИНОВИЧ
ЦЫДЕНОВ

ДАБА ЦЫДЕНОВ 1926 ондо Гаарга нютагта түрэнэн

юм. Хурамхаанай дунда хургуули дүүргээд, 1944 ондо сэргэй снайперска училищи дүүргээд, мэргэн буудагша болоһон түүхэтэй. 1945 ондо Забайкалиин фронтын сэргүүд Монголой Арадай Республикын армитай ниилэжэ, августын 9-нөө сентябриин 2 болотор генерал-полковник И.А. Плиевэй хүтэлбэри доро Шэньян (Мукден), Чан-чунь (Улаан хото) городуудта байрлаһан японцуудые бута сохилсоо. 10 хоногой туршада совет сэргэшэд Курилай аралнуудые Сахалин олтирогтой СССР

НИКОЛАЙ
ВАСИЛЬЕВИЧ
БУТУХАНОВ

НИКОЛАЙ БУТУХАНОВ Кабанскын аймагай Корсаково хууринда 1924 ондо түрэнэн

юм. Забайкалиин сэргэй пулеметно-минометно училищи дүүргэжэ, дивизиин взводной командир болоод, Сталинградтай шанга байлдаанда хабаадаа. Сталинградтай обкомой партиин секретарь А.С. Чуяновай хүтэлбэри доро һүни үдэргүй Сталинградые тойруулжа хэдэн дабхар хүрээлэнүүдые бодхоолсобо. Генералнууд В.И. Чуйков, А.М. Василевский, Н.Ф. Ватутин гэгшэд дүрбэн зүгһөө дайсадаа хүрээлээ. "Арга шадлаа нуладаһан, эдэе хоолгүй, хубсаһа хунаргүй болоһон дайсад фельдмаршал Ф.Паулюс түрүүтэй дайралдахаяа болжо, һайн дураар хүрээлдэ түшаагдаа хэн. Тиигэжэ 1942 оной феврилиин 2-ой үдэр 2500 офицер, 25 генерал, 800 мянган солдадуудые плендэ абаа хэмди," гэжэ үндэр 88 наһатай генерал Бутуханов мүнөө омогорхон хөөрэнэ. Николай Васильевич Республикын комсомолой горком, обком, коммунист партиин Обкомой секретаряар болон Москвада коммунист партиин ЦК-гай инструктораар ажаллаһан. Олон жэлнүүдтэ БМАССР-эй Дотоодын хэрэгүүдэй министрээр ажаллахадаа, тосхон бүхэндэ милициин пост байгуулха болон женсовет, нийтэ хүдэлөөнүүд архиншадтай эгсэ тэмсэжэ, газетэ, радио, нүхэдэй сүүд гэхэ мэтэ харюусалгата хэмжээгээр журамлаха ажал хэгдэдэг хэн. Энэ хэрэг МВД-гэй министр Н.В.Бутухановай эдэбхи үүсхэлһээ эхитэй.

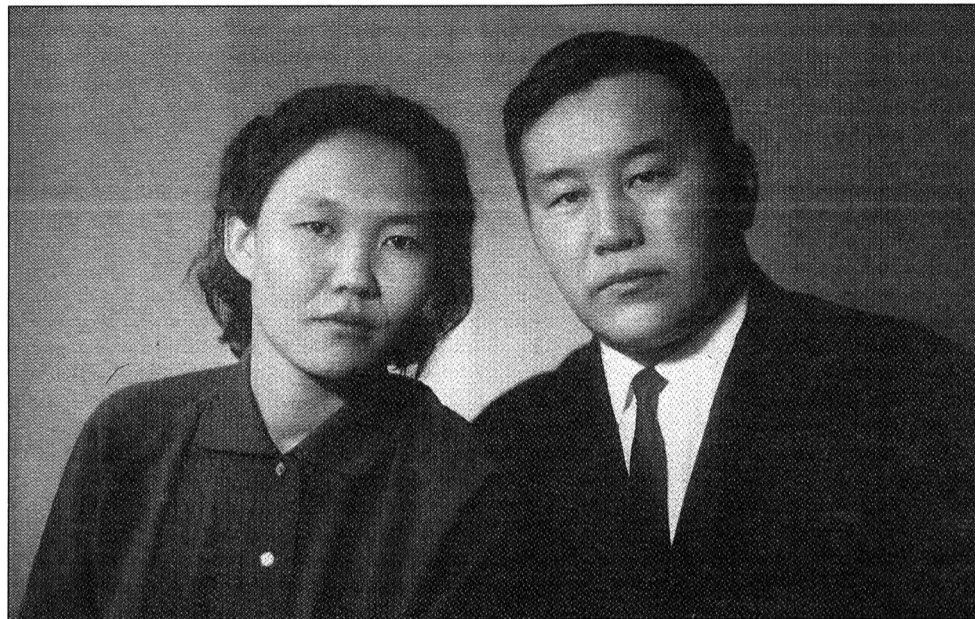
"Буряад үнэндэ" хэблэгдэнэнэй һүүлээр

ЭХИ ТАБИҢАН АЖАЛЫНЬ ЗАМХААГҮЙ

Буряад Республикын эрдэм һуралсалай габьяата багша, ажал бай болон дайнай үеын ара талын ветеран, «Арадай Хүндэ» шангай лауреат, буряад-монгол ёһо заншалаа һэргээхэ болон түрэл хэлээ хүгжөөхэ талаар оролдожо ябаһан, мүн баһа арад зонойнгоо дунда архи, тамхинтай тэмсэжэ, уг гарбалаа сахижа ябаха гэхэн мэдэрэлтэй Балдан-Доржо Базарович РЫБДЫЛОВ 1931 ондо Хэжэнгын аймагай Ородой-Адаг нютагта түрэнэн намтартай.

Нютагайнгаа үндэр наһатайшуултай - үбгэд хүгшэдтэй, һургуулин багшанартай ба ажалшадтайнь, сангирилай бүлгэмтэй болон арад зонтой хөөрэлдэжэ, тэдэнэй һанамжануудтай танилсажа, энэ "Буряад үнэн" сониндоо бэшэжэ һуунаб.

Манай нютагаархид Балдан-Доржо Базаровичай хэһэн бүхэ ажалын үрэ дүнгүүдэ, аша туһатай хэрэгүүдэнь мартангүй, мүнөөшье хүрэтэр дурсан байдаг юм. Илангаяа манай нютагта найман жэлэй һургуули бии болгоһонинь мартагдадаггүй. Ехэт арсалдаан болоһон гэхэ, найман жэлэй һургуули Худанай Үртөөдэ баруулха гэжэ Хэжэнгэдэ шийдхэбэри гаргаа ха. Тэрэ үедэ бидэ Хорин аймагай Хэжэнгын совхоздо байгаабди. Эрдэм һуралсалай таһагай хүтэлбэрилэгшэ Б.С.Шойнжонов, аймагай түрүүлэгшын орлогшо Балдан-Доржо Базарович, Хэжэнгын совхозой директор Д.Д. Дугаров бай-

Зинаида Доржиевна нүхэртээ

гаа. Ехэ суглаан-бюро боложо, энэ арсалдаата асуудалые зүб тээшэн шийдхэһэн габьяатай. Тийгэжэ Балдан-Доржо Базаровичай үүсхэлээр 160 һурагшадтай һураха һургуулин байшан бодхоогдохо боложо, аймагай гол архитектор Б.Ч.Гомбоев проектынь зохиожо, 1965 ондо барилга эхилһэн гээшэ. 1967 оной сентябриин 1-дэ нютагтамнай 8 жэлэй һургуули нээгдээ. Энэ үедэ «Октябриин 50 жэл» совхоз байгуулагдажа, интер-

нат баригдаа. Юуб гэбэл, хүршэ Ород нютагһаа, Худанай Үртөөһөө, мүн баһа холын гүүртын үхибүүд эндэ байраар һурадаг хэн. Ехэ бэрхэ уда-ридагша, һургуулин директор Агбан Аюржанаевич Аюржанаев ажал ябуулжа эхилһэн юм. һургуулин багшанарай коллектив эмхидхэгдэжэ, материально-техническэ талаар хүгжэлтэ эхилһэн аабза. Тэрэ үедэ Хэжэнгэдэ һуража байһан бидэ энээндэнь ехэ баярлаабди. һургуулида зундаа шу-

катур хэлсэдэг, оройдонь хибэдэһэ зөөлсэдэг байгаабди (6-дахи класс).

Балдан-Доржо Базарович өөрөө Ородой-Адагай эхин һургуулин 1942 ондо нээгдэхэдэ, түрүүшын шабинь боложо ороһон байна.

Нютагтаа ханаагаа зобожо, өөрөө спортын элдэб зүйлөөр бээе һорижо өөдөө болоһон хадаа, холын бо-долтойгоор залуу хүрэгтэ хүбүүдые хүмүүжүүлхэ талаар нэн түрүүн боксын секци эмхидхэжэ, горитой ехэ ажал ябуулһан намтартай. Тэдэнэй дундаһаа спортын мастернууд гараа: Дүлзэн Бабудоржиев, Дансаран Будожанов... Эдэнэй хүмүүжэмэл Баясхалан Дмитриевич Эрдынеевэй һургаһан зургаан хүбүүд боксоор спортын мастернууд болонхой. Энээн дээрэһээ хаража үзэхэдэ, эхи табиган ажалын замхаагүй, амжалтатай үргэлжэлжэл байна гэшэ.

Оюун бэлигээ, сэдхэлэйнгээ дулаан ульһые үхибүүдтэ зориулһан, хүн түрэлтэнэй харилсаа холбооны дундаршагүй нюусые мэдэрүүлһэн хүндэтэ багша Балдан-Доржо Базаровичай нэрынь Хүүгэдэй спортын байшанда олгуулаля гэжэ хандаһан Барилгын болон хотын ажахын техникумэй коллективэй уряе ехэтэ дэмжэжэ байһанаа нютагаархидайнь, Ородой-Адагай дунда һургуулин коллективэй, Доодо-Худанай номоной зублэлэй захиргаанай зүгһөө мэдүүлнэбди.

Нютагай зоной зүгһөө Лайжа-Ханда БОРОХИТОВА бэшэбэ.

(Үргэлжэлэл. Эхининь августын 11-эй, 18-ай, 25-ай, сентябриин 1-эй, 8-ай, 15-ай, 22-ой, 29-эй, октябриин 6-ай, 13-ай, 20-ой, 27-ой, ноябриин 3-ай, 10-ай, 17-ой, декабриин 1-эй, 8-ай, 15-ай, 29-эй, январин 12-ой, 19-эй, 26-ай, февралин 2-ой, 9-эй, 16-ай, 23-ай, мартын 1-эй, 7-ой, 15-ай, 22-ой, 29-эй, апрелин 5-ай, 12-ой, 19-эй, 26-ай, майн 3-ай, 10-ай дугаарнуудта).

В последние годы он пазкоз и писал книги. Общей сложностью написал 36 книг. Полное собрание его сочинений издано в Гумбуме.

Һүзэг - бурханда, бурханай номдо этигэлгэ. Һүзэгтэй хүниие һүзэгүүшэ хүн гэнэбди. Һүзэгтэй хүн нүгэл хэхэгүйе оролдохо, өөрынгөө амар һайниие бодожо, бэшэ хүниие хардаха гү, али мэхэлхэ гэхэ мэтын ябадалһаа холуур ябахые бододог. Һүзэгтэй хүн бурхандаа зальбарангүй нэгшье үдэр үнгэргэдэггүй.

* **Вера, набожность. Действительно верующий человек никогда не сделает зло. Он ищет и находит возможность неукоснительно следовать Учению в лабиринтах непростых человеческих отношений. Много сил тратится на самодисциплину, самосовершенствование.**

Һэжэг - юумэндэ этигэжэ ядалга. Досоого тогтуурингүй, нэгэн хирэ этигэһэн шэнги, нэгэн хирэ юундэшье этигэхэе болёод, хамаг юумые шалгаха, лаблаха гэжэ оролдолго. Һэжэгүүшэ хүн үнэндөө зоболонтой хүн болоно. Хэр-

бээе һүзэгүүшэ хүн нэгэ юумэндэ шэн зоригор найдаад ябаа һаань, һэжэгүүшэ хүнэй һанаан мянган тээшэ худжа байха. Тиймэ хүнүүд ехэнхидээ үзэлшэндэ ябадаг: «муу зүүдэ харааб - тэрэ юун бэ?», «нюдэмни татаба - тэрэ юун бэ?», «шэхэмни шууяба - тэрэ юун бэ?» гэхэ мэтээр үзэл үзүүлхэ дуратай аад, ламын гү, али үзэлшэнэй хэлэһэн забари бээлүүлдэггүй, үгышые һаа, дутуугаар бээлүүлдэг, юундэб гэхэдэ, досоодохи һэжэгын этигалын үгы болгоожорхидог. Тиймэ хүнүүдые «мухар һүзэгтэй» гэдэг.

* **Суеверие - довольно мучительное состояние души. Суеверные люди находятся в постоянном страхе перед превращениями судьбы. Интересуются приметами, типа «черная кошка перебежала дорогу». Часто обращаются к услугам гадальщикова, но из-за внутренней неорганизованности не выполняют ничего из того, что было рекомендовано.**

Шагсааба - ламанарай һургуулин хоёрдохи шатань. Эндэ тон һайнаар ехэ, бага ламрим, ложон, һахил сахилга, тангаригаа барилга гэхэ мэтые шудалжа гарадаг байгаа.

* **Это вторая ступень учения лам. Ученики должны в совершенстве овладеть переводом с тибетского на монгольский язык таких книг, как большой и малый ламрим, ложон, изучить правила обета, хорошо изучить книги по вину - уставу буддий-**

ЗОЛОТЫЕ ЧЕТКИ

Словарь с комментариями

ских монахов.

Шагшаабаади - арюун ябадал. Бурханда тангариг үгөөд, тэрэнэ тон наринаар баримталжа ябаһан хүниие «шагшаабаадия алдаагүй, үнэн сэхэ бурханай шаби» гэдэг.

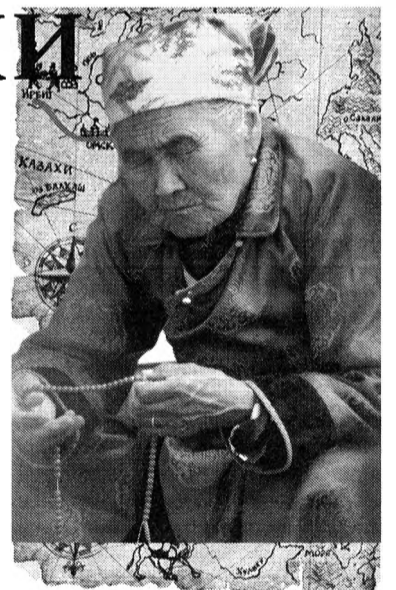
* **Это праведное поведение. Если человек неукоснительно выполняет данную Богу клятву, его называют кристально-чистым, истинным последователем Будды.**

Шамар - хуурагдаһан гурил. Шамараар бурханай урда табигдадаг балингуудые хэдэг. Шара тоһондо худхаһан шамар ехэ хоолтой, үл һайтай эдеэн.

* **Поджаренная мука. Основной компонент жертвенных пирамид. Незаменимая пища для паломников. Если положить в чай небольшое количество шамар и топленого масла, то получается очень сытный напиток, придающий силу и выносливость путнику.**

Шарил (тиб.) - хүнд. Ехэ хүнэй һаһа барахада, бэеын «шарил» гэжэ нэрлэдэг. Лама, гэгээн хүнэй бэеые газарта хүдөөлэнгүй, галда хайлулдаг. Үлэһэн үнэһынь бүмбэ соо хээд, газарта шэнгээдэг, үгышые һаа, тала дайдарар хийдхүүлдэг, заримдаа дээрэнэ субарга баригадаг. Ивалгын дасанай хорёо соо Ширабай хамбын шарил дээрэ баригдаһан гоё сагаан

субарга байдаг. 1963 оной хабар хэн. Эжымни Ширабай хамбаһаа «Ламшиг - нимбо» гэжэ номой һахил хүртэһэн шабинь аад, багшынгаа һаһа барахада, аргагүй хүндөөр өөрөө үбшэлөөд, гэрһээншые гараха шадалгүй болошоод байгаа бэлэй. Намае, Ивалгада 11-дэхи класста һуража байһан хүниие, дуудуулба. Би баһа Хамба-ламбагайһаа мани, мэгзэмэй һахил хүртэһэн шабинь нэм. Гэртээ ерэхэдэм, эжымни ехэ гашуудалда абтанхай, тийгээд өөртөөшье иимэ сагта үбшэлөөб гэжэ гомдолтой байгаа хэн. «Шимни ошохо болоош, ехэ хүн мордоо, шарилһаань адис хүртөөрэй» гэжэ захяа хэн. Улаан-Үдын вокзал дээрэһээ үдэшин 9 сагта Шэтэ гараха поезддо һуужа (урдань поезддо һуужа үзөөгүй байгаа), нэгшье харгын нүхэргүй, ори гансаараа ябаа бэлэйб. Юумэнһээл һаа түбгэшөөһөөр хүниие үнгэргэжэ, үглөөдэрын Шэтэ город хүрэхэдэмни, тэндэһээ Хоолошной ошодог автобус хүлээжэ байгаа хэн. Үшөө автобус соо ябахадамни, нэгэ газар хүн зон хүл хөөрсэг боложо байба. Автобусхоо буумсаараа, хэнһээшье һурангүй, зүрхээ доһолгон, тэрэ айл тэшэ гүйшөө нэм. Урдаһаамни шара плюшээр бүрээтэй хуурсаг тэлээд, хэдэн хүн гэрһээ гаража ябаба. Хамаг манай ламбагайнар түрүүтэй тэндэ байһан бүхэ зон хойноһоон баруун урагшаа зурыһан халаатай поли тээшэ аргааха-

наар ябанабди. Һамбаа оложо эжымгээ захяагаар багшынгаа шарилһаа адис хүртэбэб, хирэ хирэндэ бага сага дүнгэлсөөд үзэнэб. Тэрэ хахалһан газарай шоройнь ехэ нэбхи, үнэһэн шэнги байһанһаа олон зоной хүлһөө тэнгэридэ тулама хара тоохон болошоо хэн. Нилээд ябажа, эртэһэн бэлдэһэн нүхэн дээрэ ерээд, ламбагайнарнай үшөө яһала удаан ном уншаа хэн. Тийгэжэ түрүүн Хамбын шарилые газарта хүдөөлһэн юм. Һүүлдэнь баһа ламбагайнар ошожо, галда шатаажа, үнэһынь залажа дасандаа асараад, тэрэ субарга бодхоһон түүхэтэй. Би бусахадаа, өөрынгөө түрэлэй, нютагай ламбагайнартай самолёдто һуугаад ерешоо бэлэйб.

Любовь НАМЖИЛОН.
(Үргэлжэлэлын хожом гараха).

Понедельник, 21 ПЕРВЫЙ КАНАЛ

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'ДОБРОЕ УТРО', 'КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА', 'ЖИТЬ ЗДОРОВО!'.

«РОССИЯ»

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'УТРО РОССИИ', 'С НОВЫМ ДОМОМ!', 'О САМОМ ГЛАВНОМ'.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'ПРЯМОЙ ЭФИР', 'СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ!'.

НТВ

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'НТВ УТРОМ', 'ЛИТЕЙНЫЙ', 'ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ'.

КУЛЬТУРА

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'ЕВРОНЬЮС', 'НАБЛЮДАТЕЛЬ', 'ПЕРРИ МЭЙСОН'.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'III МЕЖДУНАРОДНЫЙ ФЕСТИВАЛЬ МСТИСЛАВА РОСТРОПОВИЧА'.

АРИГ УС

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'ВСЯ БУРЯТИЯ. ПОГОДА', 'БУДЬТЕ ЗДОРОВЫ!', 'МУЗЕЙНЫЕ ТАЙНЫ'.

ТИВИКОМ

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'ЗУРХАЙ', 'ОБЪЕКТИВ', 'ДЕТЕКТОР'.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'PRO-ОБЗОР', 'УТУМАТА', 'УТО-СССР'.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'ЖЕНЩИНА ЖЕЛАЕТ ЗНАТЬ', 'ЗУРХАЙ', 'ШКОЛЬНОЕ ТВ'.

СТС «БАЙКАЛ»

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like '17.05, 18.50, 20.05, 21.55, 23.45, 00.05, 00.50, 01.30, 01.50 МЕТЕОМИКС НА СТС-БАЙКАЛ'.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like '18.00, 18.30, 23.45, 01.30 Т/С «6 КАДРОВ»'.

5 КАНАЛ

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'СЕЙЧАС', 'СЛЕД', 'МУР ЕСТЬ МУР'.

ДТВ

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'ПОЛЕЗНОЕ УТРО', 'ОБМЕН БЫТОВОЙ ТЕХНИКИ', 'ДОРОЖНЫЕ ВОИНЫ'.

Вторник, 22 ПЕРВЫЙ КАНАЛ

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'ДОБРОЕ УТРО', 'КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА', 'ЖИТЬ ЗДОРОВО!'.

«РОССИЯ»

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'УТРО РОССИИ', 'ТАЙЗАН', 'УЛГУР'.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ!', 'САМАРА', 'ВТОРЖЕНИЕ'.

НТВ

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'НТВ УТРОМ', 'ЛИТЕЙНЫЙ', 'ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ'.

КУЛЬТУРА

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'ЕВРОНЬЮС', 'НАБЛЮДАТЕЛЬ', 'ПЕРРИ МЭЙСОН'.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'СКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА'.

АРИГ УС

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'ВСЯ БУРЯТИЯ. ПОГОДА', 'БУДЬТЕ ЗДОРОВЫ!', 'МУЗЕЙНЫЕ ТАЙНЫ'.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'PRO-ОБЗОР', 'УТУМАТА', 'УТО-СССР'.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'ЖЕНЩИНА ЖЕЛАЕТ ЗНАТЬ', 'ЗУРХАЙ', 'ШКОЛЬНОЕ ТВ'.

СТС «БАЙКАЛ»

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like '17.05, 18.50, 20.05, 21.55, 23.45, 00.05, 00.50, 01.30, 01.50 МЕТЕОМИКС НА СТС-БАЙКАЛ'.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like '18.00, 18.30 Т/С «6 КАДРОВ»'.

5 КАНАЛ

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'СЕЙЧАС', 'СЛЕД', 'МУР ЕСТЬ МУР'.

ДТВ

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'ПОЛЕЗНОЕ УТРО', 'ОБМЕН БЫТОВОЙ ТЕХНИКИ', 'ДОРОЖНЫЕ ВОИНЫ'.

Среда, 23 ПЕРВЫЙ КАНАЛ

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'ДОБРОЕ УТРО', 'КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА', 'ЖИТЬ ЗДОРОВО!'.

«РОССИЯ»

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'УТРО РОССИИ', 'ТАЙЗАН', 'УЛГУР'.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'ПУСТЬ ГОВОРЯТ', 'ВРЕМЯ', 'ПОБЕГ'.

«РОССИЯ»

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'УТРО РОССИИ', 'ТАЙЗАН', 'УЛГУР'.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'ТАЕЖНАЯ ЛЮБОВЬ', 'КРОВИНУШКА', 'СВАТЫ'.

НТВ

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'НТВ УТРОМ', 'ЛИТЕЙНЫЙ', 'ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ'.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'ВОЗВРАЩЕНИЕ МУХТАРА', 'ПРОКУРОРСКАЯ ПРОВЕРКА', 'ГОВОРИМ И ПОКАЗЫВАЕМ'.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'ЕВРОНЬЮС', 'НАБЛЮДАТЕЛЬ', 'ПЕРРИ МЭЙСОН'.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'КАТКА - БУМАЖНЫЙ РАНЕТ'.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like '20.30, 00.40 НОВОСТИ КУЛЬТУРЫ', 'М/Ф «ЧУДЕСНЫЙ КОЛОКОЛЬЧИК»'.

«Алтаргана» - 2012» нааданиие угтуулан

Уран гартан

ЗҮҮДЭНДЭ ХАРАГДАҢАН ДҮРСЭНҮҮД

Үнэхөөрөө, хүнэй арга боломжо хизаарлагдаагүй элбэг, дундаршагүй баян гээшэ ха. Үргэн Буряад дайдамнай байгаалин бэлэглээн гайхамшаг уран шэдитэ арга шадал, талаан бэлигтэй зоноор сурхадаг. Хэр угһаа хойшо үе үедөө бэлиг шадабарияа хубаалдан, үри хүүгэдөө һурган, уг дамжуулдаг байгаа. Элинсэгүүдэймнай заяа заршам хэтын хэтэдээ мартагдашагүй гүнзэгыгөөр байдалдамнай шэнгэнхэй.

ТҮРЭХЭН БУРЯАД ОРОНҢОО ХОЛО

Улаан-Үдэдэ түрэхэн Маша басаганай 5-тайхан байхадань, гэртэхинь Хойто Зүгруу зөөһөн юм. 16-тай болоходоо, Маша өөрөө аяар холын Санкт-Петербург ошоһон юм. Оройдоол 10-дахи класс дүүргэһэн хадаа, дунда һургуули түгэсэхэ хүсэлэнтэй, юрын ПТУ-да һурахаяа ороходонь, тэндэнь керамикин таһаг байгаа. Тиигэжэ Мария керамика үйлэдбэрийн эхин шата шудалжа захалаа. Тэрэнь ехэ һонин оньһотой хүдэлмэри байшоо. Шабараар элдэб зүйл дархалаад, тэрэнээ пеэшэн соо шатаагаад, глазурь, үнгэтэ будагаар шэрдэхэдэнь, ехэ гоё бүтээлнүүд боложо эхилээ. Мария Инкижинова энэ мэргэжэлээр ехэтэ һонирхон, саашаа Техническа университеттэ инженер-технолог боложо гараһан юм.

ҮНЭН ХАРГЫ ЗААГШАД

Санкт-Петербургда һураха үедэнь тэндэхи дасанай шэрээтэ байһан Данзан-Хайбан Самаев Маша басаганай бүтээлнүүдые хараад, буряадай заншалта шэглэл шэлэн абажа хүдэлжэ байгааш гэжэ хэлэдэг бэлэй. Мүн тиихэдэ дээдэ һургуулин зурагай багша Виктор Петров найдал үгэжэ байһан Марияда забол зүүн зүгэй шэглэлээр ажаллабал, шамда таараха гэжэ ойлгуулдаг хэн. Залуу

инженерэй дипломо ажалын орон дэлхэйдэ дээжэ сэргэм үргэдэг сүгсэ - амһарта дархалһан байна. Тэрэниинь гоё һайханаар глазурь шэнжэ, будагаар багшань шэмэглээ хэн.

ЗҮҮДЭНДЭН ЭРЭХЭН ҮЗЭГДЭЛНҮҮД

Мария одоол түрэхэн Улаан-Үдээ бусаад байхадаа, гэгтэ интернет холбоогоор бөө шажанай элдэб хэрэгсэлнүүдые наймаанда харажархёо. Тэндэнь модоор болон зананай яһаар бүтээгдэһэн һүлдэ тэмдэгүүд, ехэ һонин зүйлнүүд табяатай байба. Тэдэниие Мария ехэтэ һонирхон үзэжэ, нажаалдан зуража эхилбэ. Эгээл энэ үедэ досоонь ямар бэдаа һонин, анхан үзэгдөөгүй һанал, хүсэл бии болошоо бэлэй. Уданһыггүй ямар нэгэ үргэл хэхээ түрэлхидтээ дахалдан ошоходоо, бөө удаганай элдэб хэрэгсэл зүйлнүүдые анхаран хараад, өөрөөшье ойлгохоор бэшэ сэдхэлэй байдалда ороо хэн. Тэрэ гэгтэһэн хойшо урид хараһан дүрсэнүүдын зүүдэндэнь харагдадаг боложо, одоол Ма-

рия тиихэдэнь, эдэ бүгэдые дархалха, бүтээхэ хүсэлэнтэй байһанаа мэдэрээ. Энэнь хадаа элинсэгүүдэй заршам, дархаша угайнь татаса байгаа хаш.

ГЭНТЭ ЕРЭХЭН ТУҢАЛАМЖА

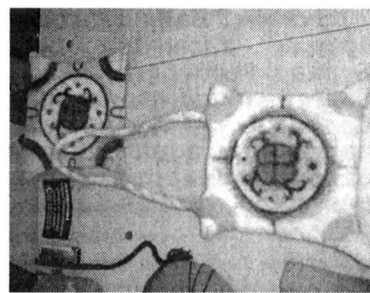
Багахан үхибүүгээ абаад, гэртээ һуухадаа, юу хэхэб даа, ажалда гараха бэшэ. Энэл үедэ Мария Инкижинова Улаан-Үдын ажал зууршалдаг түб ерэжэ, бага олзын хэрэг эрхилэгшэдые дэмжэлһэн программада хабалдалсаба. Өөрынгоо бүтээлнүүдые абаад, мүн тусхай бизнестүсэб зохёогоод, харалганда илажа гараа. "Намайе тэндэ ехэтэ дэмжэжэ, үмсын хэрэг эрхилжэ шадахаш гэжэ найдаһандань тэдэндэ ехэ баярые хүргэнэб," гэжэ Мария Владимировна хэлэнэ. Тус программын гуримаар үгтэһэн 58 мянган түхэригтэнь Санкт-Петербургаа муфельна пеэшэ захин асараад, бэшэ мүнгэндэнь шабар, будаг, шэрэ гэхэ мэтэ хэрэгсэлнүүдые худалдан абаа хэн. Тиигээд лэ, үмсын хэрэг эрхилжэ эхилээ.

Түрэл нютагһаа холо үндыһэн Мария буряад угсаатанайнгаа ёһо заншал, түүхэтэ байдал, түрэл хэлэнтээ дүтөөр танилсажа эхилээ. Юуб гэхэдэ, эдэ бүгэдые шэнжэлжэ үзэнгүй, яагаад үнэмшэмэ һайхан бүтээлнүүдые дархалха даа?!

ДҮТЫН БОЛОН ХОЛЫЕ ХАРАҢАН ТҮСЭБҮҮД

Мария элдэб бүтээлнүүдэ наймаанһаа худалдан абаһан шабараар дархалдаг. Тиимэһээ мүнөө зундаа Буряад ороной хүдөө газарнуудаар шабар бэдэрэн, малтажа абадаг болохо хүсэлэнтэй. Улаан-Үдэдэ иимэ адли ажал бүтээдэг зонуудтай үшөө танилсаадуй. Тэрэнэй мэдэһээр, манай эндэ иимэ дархашуул үгы шахуу, харин Эрхүү хотодо бии. Тэдэнтэй танилсажа, ажалыень харахая Мария һанана. Мүн тиихэдэ ажалаа үргэдхэжэ, нэгэ хүнүүдтэй суг ажаллаха түсэб табинхай. Нэмэжэ хэлэбэл, манай эндэ бүтээгдэһэн сувенир, гар бэлэгүүд, гоёлто зүйлнүүд ехэ хомор, наймаанда табяатай эд бараан Хитад, Монгол оронүүдта дархалагдаһан. Харин манай нютагта хэгдэһэн бүтээлнүүд үсөөн. Мариян гэр бүлэ городой захата гэр баринхай, тэндэ өөрын ажалай байратай болохоёо һанана. Иимэл даа, эрмэлзэл дүүрэн, урагшаа һанаатай залуушуул. Ажалгүй залуушуул мүнөө үедэ ехэ олон гэжэ мэдээжэ. Энэ хөөрөөнэй гол нюур болохо Мария Владимировна Инкижинова бүгэдэндэ жэшээ боломоор ха. Гэгтээ юрэ һууха бэшэ, өөртөө таарама ажал өөрөө зохёогоод, үшөө ондоо хүнүүдтэ ажал олгуулха хүсэлэнтэй ябаһан хүнэй ажал хэрэг, одо заяан өөдөө байг лэ даа.

Цырегма САМПИЛОВА, М.В. ИНКИЖИНОВАГАЙ гэр булын архивһаа фото-зурагууд абтаба.

ОЛОН ЖЭЛНҮҮДЫЕ ХОЛБОҢОН "БУРЯАД ҮНЭНЭЙ" УРИЛДААН

Һайхан заншалта ёһоороо май һарын эхиндэ спортын зунай халаание манай "Буряад үнэн" Хэблэлэй байшанай шанда хүртэхын тула хүнгэн атлетикын эстафетэ нээбэ. Урда жэлнүүдтэ орходоо, түс хэмжээ ябуулга майн 6-да үнгэргэгдөө.

Хараад үзэхэдэ, эстафетэ үнгэргэлгэ, хүнүүдэй хабаадалга олон юумэнһээ дулдыдаа – дулаан уларил, Илалтын проспект үгтөө... Тээд мүнөө жэл оройдоол 70 команда хабаадаа. Зарим жэлнүүдтэ 100 гаран команда гү, али нэгэ мянган хүнһөө олон хүн спортын зунай халаание нээдэг байгаа. Хэды тиигэбэшье, эстафетын ахамад судья Надежда Суворова баяртай байһанаа мэдүүлээ: "Һүүлэй үедэ хотын захиргаан, полици иимэ хэмжээ ябуулга үнгэргэлгэдэ хотын гудамжануудые оройдоошье һүүлэй үедэ үгэнэгүй. Харин мүнөө манай тамиршад ёһотойл эстафетэдэ хабаадажа байна. Советүүдэй талмай, Ленинэй толгой тойроод урилдахата ондоо, зосоо муу байдаг", - гээд Надежда Суворова һанамжална.

"Буряад үнэн" Хэблэлэй байшанай генеральна директорэй орлогшо Леонид Будаев, Физическэ культура болон спортын талаар республиканска хорооной таһагые даагша Баир Дашибальжиров гэгшэд сугларагшадые амаршалхадаа, түс эстафетэ хэдэн олон жэл соо түрүү мұрысөөнүүдэй нэгэн болоно гээшэ. Буряадаймнай суута тамиршад Татьяна Позднякова, Надежда Мирманова-Виноградова, Павел Яковлев, Геннадий Темников болон бусад "Буряад үнэнэй" эстафетэдэ хабаадажа, яһала һайн һорилго гараа гэхэдэ, алдуу болохогүй.

Жэл бүри дүрбэн шанга гүйлдөөнэй түрүүшын шатада илалта туйлаһан спортсмен тусхай шан

абадаг һайн заншалтай. 40-дэхи һургуулин шаби Юлия Лукьянчикова, 32-дохи һургуулин Александр Федоров, технологическа университеттэ оюутад, Захааминһаа уг гарбалтай Валерия Дылыкова, спортын мастер Александр Иванов гэгшэд шалгараа. Тэдээндэ ганса тусхай шан барюулагдаагүй, тиихэдэ "Спортивная Бурятия" гэгтэһэн ниитын жаса Россиин эстрадын үргэжа ябаа одон болохо Ньюшын концерттэ биледүүдээр урмашуулаа.

Шэхэ хатуушуулай тусхай коррекционно һургуулин хубүүд, басагад хоёр дахин илалта туйлаа. Технологическа университет, Улаан-Үдын түмэр замай транспортын институт, 28-дахи санаторно һургуули мүн лэ хоёр-хоёр дахин шалгараа. Дунда һургуулинууд соһоо 49-дэхи һургуулин басагад, 14-дэхи гимназийн хубүүд түрүүлжэ гарабад. 14-дэхи гимнази хэдэн арбан жэл соо түрүү һуури эзэлээгүй байгаа. Тус мұрысөөндэ хабаадаһан 65-дахи һургуулин шабинарые хараад баярламаар байгаа. Юуб гэхэдэ, энэ һургуули 2011 онһоо хаалгатай, үхибүүдын ондоо һуралсалай гуламтануудаар тараагданхай. Хэды тиигэбэшье, эндэхи хубүүд, басагад һургуулингаа нэрэ хамгаалһан зандаа.

Борис БАЛДАНОВ, Радна-Нима БАЗАРОВАЙ фото-зураг.

“Алтаргана -2012” гэхэн уласхоорондын найндэрье угтуулан

“БАЯН ТОГООД” БАЯРТА ОЙГОО УГТАБА

Дуунай “Баян Тогоод” гэхэн арадай ансамбль байгуулхан Буряад Республикын соёлой габыята хүдэлмэрилэгшэ Софья Содномовна Гавриловагай дурасхаалда зорюулагдахан ойн баярай концерт ивалгынхидай хонирхол татахан байна.

Софья Содномовна Буряад оройнай үзэсхэлэн нютагта, тайгата, нуурта, талата Яруунада 1945 оной сентябриин 15-да алба хаагшын үнэр баян, эбтэй зетэй бүлэдэ түрэнэн юм. Гушан гурбан гулбай гурбан ехэ Яруунаая, тоонто нютагаа бүхы наһаараа суурхуулхан энэ эхэнэрэй хөөрөөнөө бүхы наһаараа дуу дуулаха дуратай байгаа гэжэ мэдэжэ абахан байна-ди. Буряад, ород, энэдхэг дуунуудта ехэ дуратай, тиин найхан хоолойгоор дууладаг байхан бэлигтэй басаганай хуби заяан хүгжэм, дуунтай нягта холбоотой байгаа. Дуунай сэдхэл уяруулдаг хүгжэм, найхан аялга хүн зондо дамжуулха үүргэтэй, гүн бодолтой, гол зорилготой түрэнэн Софья Содномовна зохёохы ажалаа соёл, искусства зорюулхан габыятай юм. Софья Содномовна Ивалгын аймагта 30 гаран жэлдэ амжалта түгэс хүдэлхэн байна. Эды олон жэлдэ урагшатай ажаллаһаниинь тэмдэглэгдээ, Ивалгын нангин газар хоёрдохи тоонтонь болоһон юм.

Ивалга тосхой аймагай соёлой байшангай дэргэдэ «Баян Тогоод» гэхэн ансамблин байгуулагдаһаар 20 жэл үнгэрбэ. 1991 ондо бии болоһон арадай ансамбль баян түүхэтэй, ехэ удхатай программа, репертуартай юм. Академическэ гуримаар дууладаг республикын найн дуранай зохёохы эрхим коллективүүдэй тоодо ородог “Баян Тогоод” гэхэн арадай ансамблин артистнууд уран бэлигээрээ, дабтагдашагүй онсо маягаараа олондо мэдээжэ болоһон байна. Коллективэйнгээ хабаадагшадай зохёохы ульһые, бэлиг шадабарие дэмжэжэ, һонин һонин програмнуудтай саг үргэлжэ танилсуулдаг юм.

Ансамблин репертуарта хариин ороноудай болон Россиин композиторнуудай, нэрлэбэл, Е.Крылатов, А.Дольский, А.Новиков, Д.Тухманов, А.Бабаджанян, Д.Керн, бусад бэлигтэй зохёгшодой дуунууд ородог юм. Тиихэдэ буряад композитор-

нууд А.Андреев, Б.Цырендашиев, П.Дамиранов, С.Манжигеев, В.Пантаев, Б.Батодоржиев гэгшэдэй, Ивалгын ДШИ-гэй багша, композитор, ансамблин хабаадагша О.Кашаповагай (С.С.Гавриловагай басаган) дуунууд программынь шэмэглэнэ.

Ивалгын аймагай түүхэтэй ансамблин түүхэ нягта холбоотой юм. Районийнгоо, республикын зохёохы хүдэлмэридэ 20 жэлэй туршада эдэбхитэйгээр хабаададаг суута ансамбль аймагайнгаа “визитнэ карточка” болонхой. Россиин, хариин ороноудай аяншалагшадые үндэр хэмжээндэ угтадаг ансамблинхид түрэл районийнгоо эмхинүүдтэй найн харилсаа холбоотой болонхой.

АЯЛГА ДУУГААРАА АЛАС ХОЛУУР СУУРХАНХАЙ

Олон концерт, гастрольнуудые саг үргэлжэ эмхидхэдэ дууша энэ коллектив Яруунын, Хориин, Загарайн, Сэлэнгын, Зэдын аймагуудта айлшалһан байна. Уласхоорондын, Бүхэроссиин, республиканска фестивалнуудта (“Лучшая песня века”, “Лучшая песня года”, “Лучшая песня о родном крае”, “Лучшая песня о родном крае”, хоорой республиканска ассамблей, “Салют, Победа” гэхэн телевизионно конкурс, “Степные напевы” концерт) эдэбхитэй хабаадаһан артистнууд олон тоото шангуудта, дипломуудта, баярай бэшэгүүдтэ хүртэнэн габыятай юм. Тэрэ тоодо “Салют, Победа!” гэхэн телевизионно конкурс дүнгөөр Бүхэроссиин арадай уран бэлигэй фестивалин дипломдо, республикынгаа Соёлой министрствын, МВД-гэй грамотануудта, А.С.Пушкинай 200 жэлэй ойн конкурс-фестивалиин, “Песня в солдатской шинели” гэхэн телевизионно фестивалиин, хоорой республиканска ассамблейн I, II шатын дипломуудта, “Пою мою республику” гэхэн орой ассамблейн, “Лучшая песня о родном крае” гэхэн республиканска конкурсын III, II шатын лауреадуудай дипломуудта, олон тоото баярай бэшэгүүдтэ хүртэнэн ялас гэмэ хурса бэлигтэй, бэрхээр, олон хоолойн аял-

С.С.Гаврилова, Э.Ж.Цырендоржиева, О.В.Кашапова

га ниилүүлэн дууладаг ансамблинхид шагнагшадта найшагдадаг байна.

“Лучшая песня о родном крае” гэхэн республиканска конкурсдо (“Композитор-мелодист” гэхэн номинацияр) “Ерыш даа” гэхэн дуунайнгаа түлөө Ольга Кашапова республикынгаа Соёлой министрствын баярай бэшэгтэ хүртэжэ, энэ дууниинь 2008 ондо “Алтарганада” хабаадаһан байха юм. 2008, 2010 ондо “Алтаргана” гэхэн уласхоорондын найндэрье угтуулан эмхидхэгдэн мүнөө үеын буряад дуунай республиканска конкурсдо “Баян Тогоод” эдэбхитэйгээр хабаадажа, дипломуудта хүртөө һэн.

Анхан 2004 ондо Буряад Республикынгаа делегацийн бүридхэлдэ ороһон зохёохы абьяастай энэ коллектив “Салют, Победа!” гэхэн Бүхэроссиин фестивалиин 2-дохи шатын конкурсно программада Красноярск хотодо амжалтатай хабаадаһан юм. 2002 онһоо “арадай” гэхэн нэрэ хүндээ үндэр хэмжээндэ хамгаалһан ансамблие С.С.Гаврилова шадамар бэрхээр хүтэлбэрилөө. Ансамблин бүридэлдэ эдэбхитэй хабаадаһан ай-

магай эмхидхэлэй-методическа түбье даагша С.Ф.Бурдым, республикын соёлой габыята хүдэлмэрилэгшэ Б.Д.Гомбоева, тиихэдэ бэрхээр дууладаг Э.Ж.Цырендоржиева, Б.Б.Сангаева, А.П.Бимбаева, С.Г.Базарова, О.В.Кашапова, Н.О.Ванданова, Л.А.Ануфриева, Н.А. Дылыкова, М.В.Гомбоева, М.В. Хабалова, Т.М.Бадмаева, Э.Д. Содномова, Т.Б.Шагжина, Т.Н.Рабданова гэгшэд бэлиг талаангаа арад зондоо зорюулаа, мүнөөшье олонхинь найхан хоолойгоороо шагнагшадта баясуулһаар байна.

Абьяас бэлигтэй “Баян Тогоод” ансамблин артистнуудтай саг үргэлжэ нүхэсэдэ, суг концертнүүдтэ хабаададаг байһан, Ивалгаһаа дуулалдажа эхилһэн бидэ – манай Дымбрыловтэнэй ансамблинхид - үргэн олон шагнагшадайн зүгһөө халуун амаршалгаа хүргэнэбди, үнгэрһэн 20 жэлэйн найхан ойгоор хани халуунаар амаршалнабди, үшөө олон жэлдэ талаан бэлигээрээ бүхы зоноо баясуулжа, хүгжэм дуугаа ханхинуулжа ябахыень хүсэнэбди!

ЛЁНХОБО МҮНХЭ ЫАЛБАРАГ ЛЭ!

Найхан Гүрэнэй Гомбо Цыдынжаповай нэрэмжэтэ оперо болон баледэй театрай зал соо хүлөө табихаар бэшэ олон зон сугларжа, РЦНТ-гэй дэргэдэхи олондо мэдээжэ болоһон “Лотос” гэхэн Зүүн зүгэй хатарай ансамблинхидай концерт хаража, шагнажа хүжарлаба, баясаба. Ан-

хан ялас гэмэ бэлигтэй балетмейстер Д.Ж.Бадлуев тус ансамбль байгуулхан габыятай юм.

Харин мүнөө үедэ бэрхэ хүтэлбэрилэгшэ, “Душа России” гэхэн Россиин Правительствын шангай лауреат, суута хореограф, багша Татьяна Вампилова “Лотосые” шадамараар хүтэлбэрилнэ, тиихэдэ урма зоригтой ба-

летмейстернүүд Оюна Банзарон, Саяна Дашиева хатарнуудые найруулан табина.

Залаар дүүрэн сугларһан харагшадтай анхаралда Зүүн зүгэй найхан хатарнууд дурдахагдаа. Суута “Түнхэнэй ёохор”, бусад аймагай ёохорнууд программынь шэмэглэнэ. Наргама найхан хубсаһатай артистнууд хэбюртэй солонгос, мүн үзүүртэй хэмэл хюмһануудтай гоё хургануудтай Шри-Ланкагай, аалиханаар эхилэн, огсомоор үргэлжэлдэг монгол, ягаахан сакура сэсэгүүдэй халбархые нануулһан, дабтагдашагүй онсо маягтай япон, бурхан шажанда зорюулагдаһан “Хонхо, дамаари”, “Ленхобо” (бадма сэсэг), бусад Зүүн зүгэй ажануудал, эстетикэ харуулһан гоё хатарнуудаар, өөрын зохид пластика, костюмуудаараа бултанда найшаагдаба, эндэ сугларашадтай халуун альга ташалгаар үгтагдаба. “Тугас шубуудай”, “нара-басаганай” хатарнууд найшаагдаа.

Бэлигтэй хатаршадые арадай, мүнөө үеын дуунуудаараа зохидоор дэмжэһэн “Дэнзэ” гэхэн этно-фольклорно бүлэг, багашуулай хатарай бүлэг (“Саһаар наадаһан шаг шууяатай хүүгэдэй хатар”) нэръемэ альга ташалгаар үдэшгэдэһэн байна. Россиин габыята артистка Хажидма Аюржанаева дайнда хүбүүгээ үдэшэһэн үзэгдэлдэ хабаадан, “Захьяа” дуугаа гоёор дуулаба. Россидаа, хариин

оронуудта мэдээжэ болоһон “Лотосые” найхан дуунуудаараа “Алтарганын” Гран-при шанда хүртэнэн Сэсэгма Дондокова, Монголдо уласхоорондын фестиваль-конкурсдо илаһан Цыден-Еши Бимбаев гэгшэд (“Дэнзэ” бүлэг-буряад драмын театр) дэмжэжэ, ехэ найхан хоолойтой, бэрхэ дуушад байһанаа гэршэлээ.

Бэлигма ОРБОДОЕВА.
Зурагууд дээрэ: концертын үедэ.

“Хонхо, дамаари” хатар

Шри-Ланкагай хатар

Р.-Н.БАЗАРОВАЙ фото-зурагууд

Гүрэнэй Х.НАМСАРАЕВАЙ нэрэмжэтэ Буряад драмын академическэ театрай 80 жэлэй ойдо

Цырендоржо БАЛЬЖАНОВ: “ХҮНЭЙ ЗҮРХЭ СЭДЬХЭЛ ХҮДЭЛГЭХЭ ГОЛ ХҮСЭЛТЭЙБДИ...”*

Шэнэлэн хэлыгдэнэн, орой дээрээ буряад маягтай малгай хануулхан хушалтатай болоһон байшандаа нёдондо (декабриин 1-нээ) бусаһан Гүрэнэй Х.Намсараевай нэрэмжэтэ Буряад драмын академическэ театрай коллектив 80-дахи театральна сезоноо амжалтатай үргэлжэлүүлжэ, шэнэ шэнэ зүжэгүүдые, концерт наадануудые харагшадайнгаа үзэмжэдэ дурадхана, байгуулагдаһаар 80 жэлэйнгээ найрта, ойн баярайнгаа үдэшэнүүдтэ үргэн дэлисэтэйгээр бэлдэжэ байна. Энэ дэмбэрэлтэ ушараар, найхан үйлэ хэрэгүүдээр бидэ түрэл театрайнгаа хүтэлбэрлэгшэдтэй, суута артистнуудтай, зохёохы коллективтэй гэшүүдтэй уулзажа, ябуулагдажа байһан ажал хүдэлмэрээрнь, шэнэ шэнэ найруулгануударнь, рольнуударнь хонирходог, саг үргэлжэ уншагшадтаа дуулгажа байдаг гэшээбди.

Найхан түс театрай уран найханай хүтэлбэрлэгшэ, ахамад режиссёр, Россиин искусствын габьяата ажал ябуулагша Цырендоржо (Сергей) Дондокович Бальжановтай уулзажа, 80 жэлэйнь нарата ойн баярта бэлдэлгын асуудалнуудаар хонирхоһон, ямар шэнэ зүжэгүүд, концертнуудые харагшадтаа дурадхахабта, зунай гастрольнуудта хайшаа гарахабта гэжэ асууһан байнабди.

**-Сергей Дондокович, на-
яран ошоо наян жэл... Юби-
лейдээ хэр бэлдэжэ, юугээр
харагшадтаа хонирхуулха
түсэбтэйбта, ямар шэнэ
зүжэгүүдые табихаар хара-
аланхайбта?**

- 1932 онһоо эхилһэн театрайнай түүхэ үнэхөөрөөшье ехэ баян юм даа... Мария Шамбуева, Гомбо Цыдынжаповһаа эхилээд бэрхэ режиссернууд ажаллаа... Түүхэдэмнай зориулагдаһан, мүнөө үеынхээр харуулагдаха ехэ концерт наадан бэлдэгдэжэ байна. Суута "Будамшуугаа" нэргээн дахинаа найруулан табяабди. Элитэ драматург, театрайнай литературна таһагыг даагша байһан, арадтаа хүндэтэй, ямбатой ябаһан, "зоной хүн" гүүлэдэг Даши-Рабдан Одбоевич Батожабайн "Төөригдэһэн хуби заяан" гэнэн романай удахаар "Энэрэл хайра" – "Сострадание" гэнэн шэнэ, мүнөө үеын зүжэг харуулжа, хүнэй зүрхэ сэдхэл хүдэлгэхэ гэнэн гол зорилго табинхайбди. Юуб гэхэдэ, гансал театр хадаа түүхэшье харуулаа һаа, мүнөө үеын хүнэй досоохи байдал элирхэйлхэ, хүлгөөхэ онол аргатай "хүүргэ" болоно. Жэшэнь, анхан табиһан "Дамдин лама" зүжэгөөрөө түүхэдэ хабаадаһан зоной хуби заяа харуулхые оролдообди.

80 жэлэйнгээ ойдо классическа репертуарһаа К.Гоцциин "Турандот" гэнэн шэнэ зүжэг мэдээжэ режиссёр Олег Юмов табина. Энэ зүжэгнай ехэ үнэ сэнтэй

зүжэг болоно, юуб гэхэдэ, томо томо декораци шэмэглэлтэй, олон костюм оёдоно...

Тиихэдэ Каруки Муракамиин "Норвегийн ой" ("Норвежский лес") гэнэн зүжэг залуу артистнуудай бүлэгтэй найруулжа эхилэнхэйб. Манай литературна таһагыг даагша, Санкт-Петербургын академиин театр шэнжэлэлгын таһаг (профессор Е.Троппын класс) дүүргэһэн, залуу драматургнуудай дунда Гран-при шүүһэн, илаһан Галсан Нанзатовай "Тихий Булат" гэнэн зүжэг мэдээжэ режиссер ("Алтан багта" хүртэһэн) Искандер Сакаев табихаар уригданхай.

Классическа үлыгэрһөө Е.Шварцын "Голый король" зүжэгыг мэдээжэ режиссёр

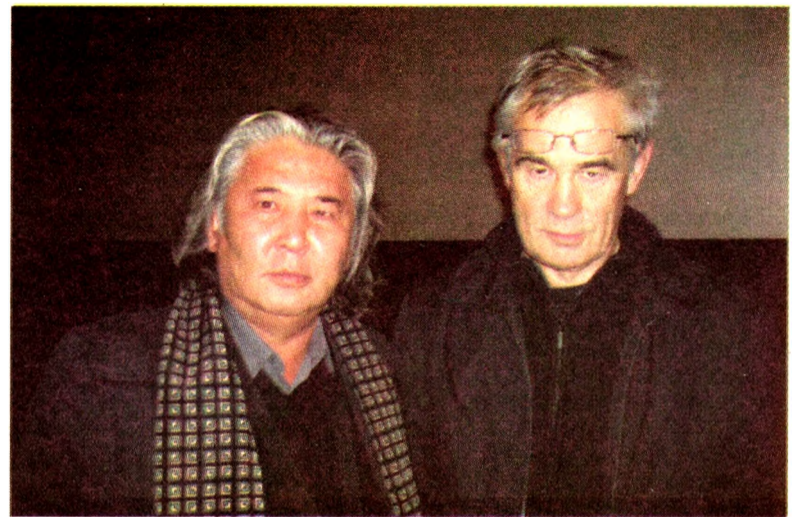
Георгий Цнобиладзе (Санкт-Петербург) найруулха байна. "Алтан сэргэ" гэнэн уласхоорондын фестивальтай хадамнай эндэ ерэдэг айлшан-театрнууд булта ойн баяртамнай уригданхай. Суута режиссернууд – минии багша Анатолий Васильев, Евгений Миронов ерэхэ юм.

- Үшөө ямар зохёохы үдэшэнүүд 80 жэлэйтнай ойдо үнгэргэгдэхэб?

- Россиин арадай артист Михаил Елбоновийнай дууладаг дуунуудай шэнэ дискын (альбомой) презентациин үдэшэ юбилейдэмнай зориулагдаба. Зохёохы ажалайнгаа 45 жэлэй оёе тэмдэглэхэ Россиин арадай артистка Лариса Егоровагай зохёохы үдэшэ тэмдэглэгдэхэ. 65 наһанайнгаа оёе тэмдэглэхэ Россиин габьяата артист Дамба-Дугар Бочиктоевой анхан наадаһан "По древнему обычаю" гэнэн ехэ нонин, мүнөө үедэ бэшгэдэһэн пьесээр зүжэг нэргээгдэхэ. Бүхы юмэ, дайн дажар дабаһан үбгэд, эсэгэнэр мүнөө мартагдаад, тэдэнэй аша габьяа тоогдоногүй гэжэ харуулаһан зүжэг мүнөө үеын харагшадтай һанаа зобоохо байха.

- Зунайтнай гастрольнуудые хүдөөгэймнай хүн зон хүлээнхэй ёһотой...

- Зүб даа. Тэдэнээ бидэ мартадаггүйбди. Зундаа хүдөө нотагуудаар ябадаг ори ганса театр гэшээбди. Июниин 1-нээ 5 хүрэтэр хүүгэдэй найндэртэ зориулһан 5 зүжэгөө ("Страна предков", «Али-Баба, 40 разбойников и один ученый

«Чингис хаан» кино табиһан кинорежиссер Сергей Бодровтой

попугай» болон бусад) бэлэг болгон үхибүүдтэ харуулабди. Июлиин 19-20-до сезоноо хаахабди. Харин июлиин 21-дэ Д-Р.О.Батожабайда зориулагдаһан хүшөө нээлгын үедэ "Энэрэл хайра" гэнэн зүжэгэймнай премьерэ болохо. Суута драматургымнай хүшөө Үндэһэн номой сангай дэргэдэ нээгдэхээр хараалагданхай.

Тиихэдэ июнь, июль һарануудта ехэ концертнэ программатаа, зүжэгүүдтэээ Яруунын, Хэжэнгын, Захаминай аймагуудай түбүүдтэ гастрольнууднай боложо, үргэн олон харагшадтаа уулзахабди. Баяр ёһолоһай октябриин хуушаар болохо.

-Уншагшадтаа, харагшадтаа юу хүсэхэ байнабта?

- Театраймнай 80 жэлэй ойн

баяр хадаа ганса манай найндэр бэшэ, харин бүхы арадаймнай, харагшадтаймнай найндэр болоно гэшээ. Тиимэхээ тандаа элүүр энхэ ябахые, бүхы дэлхэйн найн найхание, гэр бүлэдөө зол жаргалтай ажаһуухые хүсэн, хододоо түрэл буряад театрай, артистнараа дэмжэжэ, үргэжэ, зүжэгүүдтэмнай, концертнүүдтэмнай, шэнэ премьерэнүүдтэмнай ерэхэ байгыт гэжэ уринабди, хүлээнэбди!

- Найн даа. Түрэл театрайнгаа зохёохы коллективтэ үшөө ехэ амжалта, абьяас бэлигээрээ арад зоноо баясуулжа ябахыень хүсэе!

- Баярлаа!

Бэлигма ОРБОДОЕВА хөөрэлдөө хэбэ.

Зохёохы коллектив гастрольн үедэ

“БАЙГАЛАЙ” ВЕТЕРАНУУД УРИНА

Дуу, хатарай мэргэжэлтэ “Байгал” театрай ветерануудай ансамблиин хүтэлбэрлэгшэ, Россиин габьяата артист, баледэй артистнуудай бүхэроссиин болон уласхоорондын конкурснуудай лауреат **Сергей Аюшеевтэй** уулзахадамнай, майн 20-до, 21-дэ театрай 70 жэлтэй дашарамдуулагдаһан “Байгалай” ветерануудай концертнүүд Гүрэнэй филармониин зал соо болохо юм гэжэ мэдээсээ нэн. “Программа соомнай театрай гүйсэдхэһэн урданай дуунууд, хатарнууд, жэшээлбэл, “Амаршалгын”, анхан суута **Баир Егоровой** хатардаг байһан хальмаг (би өөрөө хатарнаб) хатарнууд харуулагдаха. Николай Дригеновэй найруулһан хамтын хальмаг хатар, мүн Монголой арадай артист Сыбжидэй табиһан “Таргадай хатар”, бэлигтэй дуушад **Аюша Данзанов, Клавдия Шулунова, Буда-Ханда Дашиева**, бусадтай дуулаһан найхан дуунууд зал соо сугларашадта дурадхагдаха юм. Баян түүхэтэй “Байгалтаа” 1976 ондо Чехословакида, 1978 ондо бүхэроссиин конкурсдо I шатын шанда хүртэһэн лауреадууд болоо нэмди. 1983 ондо Буряадай Соёлой үдэрнүүдтэ (Москва), 1984 ондо Япондо,

бүхы СССР гүрэн соогоо гастрольнуудта хабаадаа, айлшалаа нэмди. 1986, 1989, 1993 онуудта Чернобылийн АЭС-тэ ошоо нэмди. Ялас гэмэ хурса бэлигтэй конферансье Людмила Бадарханова, бэлигтэй артистнууд Олег Будаев, Василиса Тумурова, Олег Сультимов, Виктор Дылыков, Капитон Халбаев, Эрнест Матоваров, Юрий Мацуков, Светлана Халбаева, Евдокия Сельверова, Михаил Фатеев, Дарима Найданова, Матвей Иванов, Мунко Базаргуруев, Эржена Мадыева, Дарима Бардымова, Юлия Золотоева, Марина Санданова, Людмила Субанова, бусадтай суг хүдэлһэндөө баяртайб” гэжэ Сергей Аюшеев хөөрөөд, “хатарһан хүн үбгэрдэггүй. Бултыетнай концертнүүдтээ уринабди” гэжэ онсолбо.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: “Байгалай” ветеранууд (тэг дундань Сергей Аюшеев) хатарна.

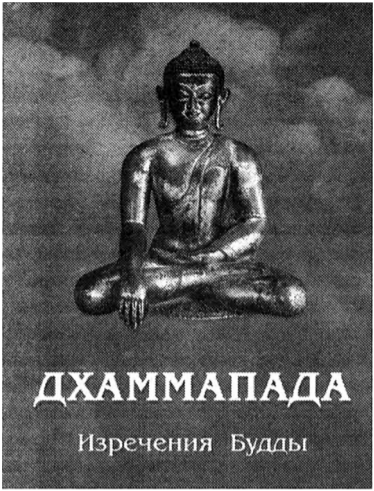
Дулма БАТОРОВА. Бэлигма ОРБОДОЕВА оршуулба. Радна-Нима БАЗАРОВАЙ фото.

Анхарыт!

ҮНЭНЭЙ МҮР

(Үргэлжлэл. Эхиинь урдаху дугаарта).

VI. ТЭНЭГЭЙ ЗҮЙЛ

73. Нойргүй хүндэ хүни ута, эсэһэн хүндэ зам холо. Үнэнэй ном олоогүй тэнэгүүдтэ оршолон гэшээ зоболон болоно.

74. Замда ябагша нэгэн өөртөө адли гү, али өөрөө дээшэ нүхэр олоогүй наа, гансаараа ябаа наань, дээрэ байха. Тэрэ юунэй туладаб гэхэдэ, тэнэг хүнтэй нүхэсөө наа, тэрэн гасалан асарха болоно.

75. «Эдэ хүбүүд ба эд зөөри минии» гэжэ тэнэгүүд сэдхэдэг байна. Хүнэй бэе өөртөншые хамаатай бэшэ байтар, хүбүүн ба зөөри хаанаһаа тэрээнэй болохо байна?

76. Тэнэгээ мэдэһэн тэнэг хүн ухаатай болоно. Бээ лаб ухаатайб гэжэ тоологшо тэнэгтэ үнэхөөрөө ухаан үгы байха.

77. Халбага хээээдээ эдэн соо байбашье, тэрэнэй амтан мэдэгдэхгүй. Тэнэгүүд наһандаа мэргэдэй (ухаатайшуулай) дунда ябабашье, үнэниие мэдэхгүй байдаг.

78. Хэлэн эдеэндэ хүрэхэтээ адли эдеэнэй амта мэдэнэ. Тэрээн шэнги ухаатан түр зуура

мэргэдэй дунда оробол, үнэниие үзэхэ.

79. Тэнэгүүд өөртөө дайсан болодог. Тэдэ муу үйлэ үйлэдэжэ, муу тэрэ үйлын гашуун үрэ дүн өөһэдтэнь бусажа ерэдэг.

80. Нюдэнһөө нөлбоһо адхаруулан, уйлаһаар хүлээгдэхэ, гэмшэл түрүүлдэг ябадал хадаа амгалан байдал хүсэһэн һайн хэрэг бэшэ юм.

81. Баясхалантайгаар хүлээгдэдэг, имагтал жаргал түрүүлдэг, үритэ ба гэмшэл түрүүлдэггүй ябадалынь амгалиниие хүсэжэ, үйлэдэгдэхэ зохисотой хэрэг болоно.

82. Тэнэгүүд гэмтэ үйлэ үйлэдэбэшье, тэрэнээ зүгын

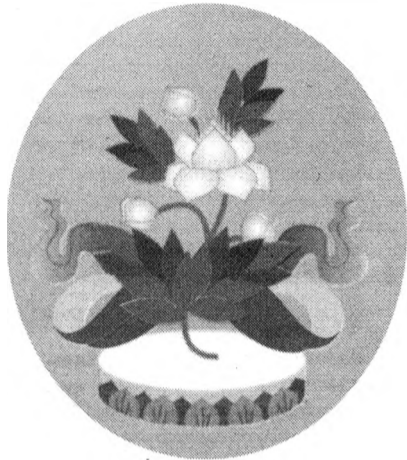

гасалан ерэхэ. Тэнэг хүн эрдэмтэй болоошые наа, энэ эрдэмынь тэрэнэй хэһээлтэ болон, тархи дээрэнэ буудаг.

86-87. Тэнэгүүд һайрхан, аглагые сахигшадай (Буддын шабинарай) дунда байбал, түрүүлхэ хүсэлтэй, шугалгаанай (дасан хиидэй) дотор байбал, ахалха ба бусадта хүндэлэгдэхэ хүсэлтэй болодог. Тэдэнэй ханаагаар болбол, «даяаншад ба һүзэгшэд намайе ёһо мэдэжэ, дээрэ гараба гэжэ ханажа, хээээдэ, хаанашье, ямаршые ушарта намда дохихо болоһой» гэдэгшые байна. Энэ мэтые хээээдэ хүсэһэнөөрөө тэнэгүүдэй шунахай ханаа сэдхэл улам дээшлэхэ.

88. Хүнэй хүсэхэ (хэрэглэхэ) хоёр замай нэгэниинь баяжуулха, нүгөөдэнэ нирваанда хүргэхэ юм. Нисванисһаа (гасаланһаа) һэригшын шаби ба санваар түгэлдэр (үнэн санаарта) хэн нэгэн тэрэниие мэдээ наа, юртэмсын хүндэлэлдэ шуналгүй байжа, гансаараа орошохые (байхые) хэшээхэ болоно.

"Дхаммапада" гэхэн бурханий номые Б.Д.ОЧИРОВ буряад-монгол хэлэндэ оруулаа. Ц.НАМСАРАЕВАГАЙ "Түүхэдэ мүнхэрһэн нэрэнүүд" гэхэн номһоо.

бал мэтэ сэдхэхэе һууха. Ай-яа, тэрэ үйлын үриин болбосороод үзэгдэхэдэ, тэнэгэй сэдхэл гэмшэлтэй болоно.

83. Тэнэгүүд масаг сахижа, суур үбһэнэй шэмэ шахан хүхэжэ, хооллон хатуужабашье, үнэниие үзэгшын багаханшые хубида ойртохогүй болоно.

84. Үнээнһээ нааһаар шэнэ хүн эдэдэггүй, тэрэн шэнги гэмтэ ябадалай үри зоболон үйлэдэн сасуу ердэггүй: үнэһэн дотор булаһан гал мэтэ үни удаан ууяжа, тэнэгэй бэе зобоохо.

85. Гэмтэ ябадалай үри доро

1. Ознакомьтесь со следующими словами:

Содержание: Природа. — Байгаали. Дикие животные — Зэрлиг амитад.

- ургамал — растение
- жэмэс — ягода
- үбһэн — трава
- бургааһан — лоза
- холтоһон — кора
- һархяаг — грибы
- хада — гора
- ой — лес
- үүлэн — облако
- үхэр нюдэн — смородина
- улаагана — кислица
- мойһон — черёмуха
- нэрһэн — голубика
- хара нэрһэн — черника
- шасаргана — облепиха
- зэдэгэнэ — земляника
- хуша — кедр
- жодоо — пихта
- хасуури — ель
- уляангир — тополь
- нарһан — сосна
- шэнэһэн — лиственница
- тунгалаг — прозрачный
- һэрюун — прохладный
- долоогоно — боярышник
- мори хүллэхэ — запрягать коня

- һалхин — ветер
- хура бороон — дождь
- мүндэр — град
- шуурган — метель
- хүндэ — дупло
- эшээн — берлога
- нүхэн — нора
- алирһан — брусника
- санаар һолжорхо — кататься на лыжах
- һамараар хооллохо — питаться орехами
- һаһаар хушагдаха — покрываться снегом

- шоноһоо айха — бояться волка
- аадар адхарна — льет ливень
- тэнгэри дуугарна — гром гремит
- сахилгаан сахина — молния сверкает
- хандагайн эбэр — рога лося
- үнэгэнэй һүүл — хвост лисы
- шонын мүр — след волка

2. Прочитайте слова урока, запомните словарь-минимум:

- тунгалаг уһан — прозрачная вода
- гүнзэгы нуур — глубокое озеро
- мүрэн — река

- намаг — болото
- ган — засуха
- тула — таймень
- хаб загаһан — нерпа
- багтааха — вмещать
- шудхаха — лить
- бузарлаха — загрязнять
- алгана — окунь
- хадаран — хариус
- халюун — выдра
- нугаһан — утка
- сахали — чайка
- хун шубуун — лебедь
- сурхай — щука
- хамгаалха — защищать
- хорихо — запрещать
- шэргэхэ — высыхать, испаряться

ГАРАГ ГЭЖЭ ЮУН БЭ?

1. Счет дней недели у монгольских народов начинается с воскресенья: нэгэн гараг — воскресенье, хоёр гараг или гарагай хоёр — понедельник, гарагай гурбан — вторник, гарагай дурбэн — среда, гарагай табан — четверг, гарагай зургаан — пятница, гарагай долоон — суббота.

Кроме того, все дни недели имеют свои названия, исходные от названий планет Солнечной системы. Так, воскресенье — Нима — Солнце, понедельник — Даба — Луна, вторник — Мягмар — Марс, среда — Лхагва — Меркурий, четверг — Пурбо — Юпитер, пятница — Бавасан — Венера, суббота — Бимба — Сатурн.

2. Названия животных в бурятском языке в мужском и женском родах имеют следующие соответствия: овца — хонин, баран — хуса; лошадь — гүүн, жеребец — азарга; корова — үнээн, бык — буха; коза — ямаан, козел — тэхэ. А в названиях животных — нохой, гахай, тахья, миисгэй — для обозначения биологического рода используются слова эрэ — самец, эмэ — самка.

Например: эрэ нохой — кобель, эмэ тахья — курица.

ГАЗАРАЙ ЭРЬЕСЭ

Газар 365 үдэр 6 час соо Нарые нэгэ дахин тойродог. Нарые Газарай нэгэ удаа тойроһон сагые жэл гэдэг. Тааруу байхын тула жэл соо 365 үдэр гэжэ тоолодог, харин дүрбэн жэл болоод лэ үлэдэг 6 часыеень хамтаржа, 24 час болоходонь, жэл соо 365 бэшэ, харин 366 сүүдхэ болоно. Хэрбээ юрын жэлдэ февраль 28 үдэртэй наа, үндэр жэлдэ февраль 29 үдэртэй байдаг. Хэн нэгэнэй түрэнэн үдэрын февралийн 29-дэ тудахадань, тэрэ дүрбэн жэл соо нэгэ дахин түрэнэн үдэрөө тэмдэглэхэ болоно. 1992, 1996, 2000 онууд үндэр жэлнүүд байгаа.

ОТВЕТЬТЕ НА ВОПРОСЫ:

1. Сколько дней в обычном году?
2. Что такое високосный год?
3. Есть ли среди ваших знакомых люди, родившиеся 29 февраля?

ТА ЭНЭЭНИИЕ МЭДЭХЭ ГҮТ?

Бурядаймай газар 350 мянган дүрбэлжэн км болодог юм. Тэрэнэй гурбанайнь 2 хуби ой модоор бүрхөөгдэнхэй. Хододоо ногоорон байдаг юһэн зүйлэй шэлбүүһэтэ модод, дүшэн зүйлэй набшаһата модод эндэ ургадаг.

шэлбүүһэтэ модод — хвойные деревья
набшаһата модод — лиственные деревья

Нэгэтэ Филиппиндэ дэлхэй дээрэхи эгээн ехэ бороон ороһон юм гэлсэдэг. Тэрэнэй уһан газарые 2 метр 20 см гүнзэгдэ шал шабар болоторнь норгоһон байна.

Шал шабар — болото, грязь.

ТАБАН ХУШУУН МАЛ

Анхан саһаа хойшо буряад зон хадаа тэмээн, адуун, үхэр, ямаан, хонин — эдэ табан хушуун малаа эрхилэн үсхэбэрилжэ ябаһан юм. Тиигээд малайнгаа эдеэлсэ хаража, зун, намар, үбэл, хабар — жэлэй дүрбэн сагта нүүдэл хэжэ ябадаг һэн. Бүхэли жэлдээ эдихэ сагаан эдээ: айрһа, үрмэ, тоһо, айруул, аарсаа даража бэлдэдэг гүримтай байгаа. Газарай ургамал — зэрлиг мангир, түмһэ, мойһо, долоогоно, алирһа жэмэс хуряжа хэрэглэдэг һэн. Гадна номо годлөөр, урьха зангаар элдэб ан арьяатаниие, загаһа ба шубуу баридог, тэдэнээрээ агсаа наймаа хэжэ хэрэгээ бүтээдэг байгаа. Зуннай сагта сүлөөтэй, сэнгэлдэн ябаха, үбэл хабарай сагта малаа һахьяд, сүлөөгүй ябадаг байгаа.

Л.НАМЖИЛОНОЙ
"Оюун түлхюур" гэхэн номһоо.

Энэ хуудаһа Галина ДАШЕЕВА бэлдэбэ.

Table with 2 columns: Time slots (07.00, 08.00, 09.00, 23.00, 00.30) and Program titles (e.g., «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС», «ПОГОДА», «ТОЧКА ЗРЕНИЯ»).

Table with 2 columns: Time slots (20.30, 21.00, 23.35, 01.00) and Program titles (e.g., «ИНТЕРНЫ», «ВЗРЫВ ИЗ ПРОШЛОГО», «ДОМ-2. ГОРОД ЛЮБВИ»).

Table with 2 columns: Time slots (15.35, 16.05, 17.35, 18.00, 19.00) and Program titles (e.g., «ТАК МАЛО ВРЕМЕНИ», «РЕКА-МОРЕ», «КОРОТКО О ГЛАВНЫХ»).

Table with 2 columns: Time slots (12.30, 13.00, 15.00, 17.00, 18.00, 19.00, 22.00) and Program titles (e.g., «АЛАДДИН», «ЧИП И ДЕЙЛ СПЕШАТ НА ПОМОЩЬ»).

Table with 2 columns: Time slots (06.00, 08.00, 08.30, 09.00, 16.00, 20.00, 23.00) and Program titles (e.g., «ПОЛЕЗНОЕ УТРО», «ОБМЕН БЫТОВОЙ ТЕХНИКИ»).

ТИВИКОМ

СТС «БАЙКАЛ»

5 КАНАЛ

ДТВ

Table for Thursday, 24th. Section: **ПЕРВЫЙ КАНАЛ**. Time slots from 06.00 to 22.00. Program titles include «ДОБРОЕ УТРО», «КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА», «ЖЕНСКИЙ ЖУРНАЛ».

Table for Thursday, 24th. Section: **НТВ**. Time slots from 04.00 to 06.00. Program titles include «НТВ УТРОМ», «ЛИТЕЙНЫЙ», «ОБЗОР».

Table for Thursday, 24th. Section: **АРИГ УС**. Time slots from 07.00 to 00.00. Program titles include «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС», «ПОГОДА», «ТАЙНЫ ВЕКА».

Table for Thursday, 24th. Section: **СТС «БАЙКАЛ»**. Time slots from 07.00 to 02.20. Program titles include «СЕЙЧАС», «СЛЕД», «УТРО НА 5».

Table for Thursday, 24th. Section: **ДТВ**. Time slots from 19.00 to 00.30. Program titles include «ВОРОНИНЫ», «ПЯТНИЦА», «ЭТУ ПЕСНЮ НЕ ЗАДУШИШЬ».

Table for Friday, 25th. Section: **ПЕРВЫЙ КАНАЛ**. Time slots from 06.00 to 10.00. Program titles include «ДОБРОЕ УТРО», «КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА», «ЖЕНСКИЙ ЖУРНАЛ».

Table for Friday, 25th. Section: **НТВ**. Time slots from 10.10 to 14.25. Program titles include «ТОЛИ», «САГАЙ СУУУРЯАН», «О САМОМ ГЛАВНОМ».

Table for Friday, 25th. Section: **ТИВИКОМ**. Time slots from 06.05 to 05.40. Program titles include «СЕРЕДИНА ЗЕМЛИ», «ЗУРХАЙ».

Table for Friday, 25th. Section: **АРИГ УС**. Time slots from 07.00 to 08.30. Program titles include «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС», «ПОГОДА», «ТОЧКА ЗРЕНИЯ».

Table for Friday, 25th. Section: **ТИВИКОМ**. Time slots from 06.05 to 01.30. Program titles include «СЕРЕДИНА ЗЕМЛИ», «ЗУРХАЙ».

СТС «БАЙКАЛ»

05.55, 07.00, 09.20, 11.05, 12.05, 13.05, 17.05, 18.50, 20.05, 21.55, 23.45, 00.25, 00.50, 01.30, 01.50 МЕТЕОМИКС НА СТС-БАЙКАЛ 06.00 М/С «МСТИТЕЛИ. ВЕЛИЧАЙШИЕ ГЕРОИ ЗЕМЛИ»

12.30 М/С «АЛАДДИН» 13.00 М/С «ЧИП И ДЕЛ СПЕШАТ НА ПОМОЩЬ» 15.00, 16.45, 17.00, 18.00, 18.30 Т/С «6 КАДРОВ»

5 КАНАЛ

07.00, 11.00, 13.00, 16.30, 19.30 «СЕИЧАС» 07.10 «МОМЕНТ ИСТИНЫ»

08.00 «УТРО НА 5» 11.30 М/Ф «КОТ ЛЕОПОЛЬД» 12.25, 13.30, 17.00, 02.30 Т/С «ВЕЧНЫЙ ЗОВ»

ДТВ

06.00 М/Ф «ПОЛЕЗНОЕ УТРО» 08.30, 14.00 «ОБМЕН БЫТОВОЙ ТЕХНИКИ»

13.00, 14.30, 17.30, 03.55 «С.У.П.» 12.30, 18.30, 00.00 «СМЕШНО ДО БОЛИ»

01.55 «ПОЛЕЗНОЕ УТРО» 03.35, 04.45, 05.35 «САМОЕ СМЕШНОЕ ВИДЕО»

Утерянный диплом на имя Богданова Алексея Алексеевича ЭВ №646980 ЧГМА, выданный 28.06.1996 г., считать недействительным.

Продается дача на 2-м километре Заиграевского тракта, 8-9 соток. Дом зимний, баня, гараж, подвал 2-этажный. Есть вода и электричество. Тел.: 44-51-70, 8-983-33-73-135.

Продаю 2-комнатную малогабаритную квартиру по ул. Боевой, б/п. Документы готовы, 1500 тыс. рублей + гараж. Тел.: 66-04-99.

Суббота, 26

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.50, 07.00, 08.35, 09.20, 09.50, 10.00, 10.45, 11.15, 12.00, 13.15, 15.10, 19.00, 19.15, 20.20, 22.00, 22.20, 00.00, 01.00, 03.45, 05.40

«РОССИЯ»

05.55, 07.35, 08.05, 09.00, 09.10, 09.20, 09.50, 10.30, 11.05, 11.30, 11.50, 12.20, 13.20, 13.20, 13.20

18.05 «СУББОТНИЙ ВЕЧЕР» 19.55, 21.00, 21.45, 23.45, 01.40, 04.00, 06.35, 08.25, 09.00, 09.00, 09.20, 09.45, 10.20, 11.20, 11.55, 13.00, 14.20, 15.10, 17.20, 18.20, 19.20, 20.55, 22.00, 23.00, 23.55, 01.45, 03.50, 05.35

НТВ

Т/С «СУПРУГИ» «СМОТР» 11.00, 14.00, 17.00, 20.00 «СЕГОДНЯ» ЛОТЕРЕЯ «ЗОЛОТОЙ КЛЮЧ»

КУЛЬТУРА

07.30 «ЕВРОНЬЮС» 11.00, 11.35, 13.20, 13.45

14.15, 15.35, 16.00, 16.30, 18.35, 19.30, 20.25, 21.20, 22.35, 23.20, 00.15, 02.05, 03.50

АРИГ УС

10.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА Х/Ф «КАЛОШИ СЧАСТЬЯ»

ТИВИКОМ

07.30 «СЕРЕДИНА ЗЕМЛИ. «ЗУРХАЙ» 09.30, 12.00 НОВОСТИ ДНЯ «PRO-НОВОСТИ»

07.50, 08.00, 08.20, 09.00, 10.00, 10.30, 11.00, 11.50, 12.30, 15.05, 15.30, 17.30, 18.00, 18.30, 19.15, 19.30, 20.05, 21.05, 23.00, 00.00

СТС «БАЙКАЛ»

05.55, 07.05, 08.00, 08.30, 08.50, 11.05, 17.05, 19.05, 21.55, 23.25, 00.50, 01.30, 01.50 МЕТЕОМИКС НА СТС-БАЙКАЛ

5 КАНАЛ

08.00, 11.00, 19.30 «СЕИЧАС»

Т/С «СЛЕД» «ПРАВДА ЖИЗНИ». СПЕЦРЕПОРТАЖ Т/С «МУР ЕСТЬ МУР-2»

ДТВ

06.00, 06.20, 08.00, 08.40, 10.30, 12.30, 13.30, 14.00, 15.00, 17.00, 19.15, 19.50, 20.00, 23.30, 05.35

Родные и близкие с глубоким прискорбием извещают о горькой утрате после тяжелой болезни отца, дедушки РИНЦИНДОРЖИЕВА Василия Гатаповича.

Воскресенье, 27

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

07.00, 07.10, 09.05, 09.40, 10.00, 10.15, 11.15, 11.35, 12.25, 13.15, 18.20, 20.00, 22.00, 23.00, 23.40, 00.45, 01.40, 04.00, 04.55

«РОССИЯ»

07.15, 08.55, 09.10, 10.00, 10.30, 11.20, 12.00, 12.10, 15.20, 15.30, 17.20, 18.35, 20.10, 21.00, 22.05

00.20, 02.25, 06.30, 08.25, 09.00, 09.15, 09.45, 10.25, 11.20, 11.55, 13.00, 14.20, 15.10, 17.20, 18.20, 19.20, 20.00, 21.00, 21.50, 22.55, 00.00, 01.05, 03.05, 04.05, 06.00

НТВ

Т/С «СУПРУГИ» «ЖИВУТ ЖЕ ЛЮДИ!» 11.00, 14.00, 17.00 «СЕГОДНЯ»

КУЛЬТУРА

07.30 «ЕВРОНЬЮС» 11.00, 11.35, 13.00, 13.30, 14.50, 15.40, 16.30

18.15, 19.00, 19.40, 20.25, 21.45, 22.35, 23.35, 00.35, 03.50, 07.30, 08.00, 08.20, 08.35, 10.00, 11.00, 11.30, 11.50, 12.00, 12.30, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00

АРИГ УС

«ВСЯ БУРЯТИЯ». «МУЛЬТИК-ЛАНЧ». ПОГОДА «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ»

ТИВИКОМ

06.25, 06.30, 07.00, 07.50, 09.00, 09.20, 10.00, 11.05, 12.30, 13.00, 13.10, 13.35, 14.00, 16.00, 16.15, 18.05, 18.30, 19.15, 19.30, 20.00, 21.30, 23.20, 00.20

СТС «БАЙКАЛ»

05.55, 07.05, 08.00, 08.30, 08.50, 11.05 МЕТЕОМИКС НА СТС-БАЙКАЛ

21.00, 23.45, 00.45, 02.50

5 КАНАЛ

07.50, 09.05, 10.05, 11.00, 11.10, 12.00, 18.30, 19.30, 20.20, 20.30, 00.10, 01.55, 03.55

ДТВ

06.00, 08.00, 08.30, 09.00, 10.30, 12.30, 13.30, 14.00, 15.00, 17.00, 18.30, 19.00, 20.00, 23.30, 05.10

СЭЭЖЭ СЭДЬХЭЛЭЙ СЭНТЭЙ БОДОЛНУУД

"Буряад үнэн" Хэблэлэй байшанай аша оролдолгоор Бадмажаб Хандуевич Ульзутуевай "Наһанай хүрдэ" гэжэ ном үргэн олон уншагшадые һонирхуулан, нара хараба. Тоонто нютагтань "Энхэ-Таламни, дуулыш намайгаа" гэлэн уряа доро шэнэ номтой танилсалга болобо.

Энхэ-Талын хургуулиин багша, номой сан даагша Татьяна Будацыреновна Ульзутуева поздэй бага балшар наһан тухай, ажабайдал, ажал хэрэг тухайнь, мүн зохёохы ажал тухай удха түгэлдэр, дэлгэрэнгы элидхэл хэһэн байна. Энэ номой автор Хяагтын аймагай Энхэ-Тала нютаг тоонтотой, дайнай үедэ, дайнай һүүлээрхи шэрүүхэн жэлнүүдтэ даараашье наа, даарааб гэжэ хэлээгүй, үлдөөшье наа үлдөөб гэжэ хэлээгүй, энхэрэл дүүрэн эгэшэнэрээ дахажа үндыһэн, бага балшар наһанһаа хүдөө нютагай байдал мэдэхэ, олон

жэлдэ багшалһан, гушаад жэлдэ аюулгүй байдал сахиха хэрэгтэ ажаллаһан юм гээд элидхэлшэ тэмдэглэбэ.

Хүйһөөрөө холбоотой түрэл нютагтаа ходоодоо һанаата болодог, али болохоор туһа хүргэдэг, аюул болодог газарта, харгын хажууда Маанин мантан шулуу асаржа табиһаниинь, мүнөө муу юмэн дуулдахаяа болёо гээд элидхэлшэ онсолон хэлэбэ. Бадмажаб Хандуевич Ульзутуев наһан соогоо бодожо, шэбшэжэ ябаһан бодолнуудаа залуу үетэндэ зориулжа, сэжын шэмэг һайхан сонгоол

үгэнүүдээр сэдхэлэйнгээ гүн сооһоо шүлэглэн зохёожо, ехээн захатые нютагаархиндаа, 85 жэлэй ой тэмдэглэжэ байһан түрэл хургуулидаа бэлэглэбэ гэшэ.

Шэнэ номтой танилсалгын һайндэртэ ерэхэн айлшад, түрэл гаралын, анда нүхэдын, нютагаархиниинь "Наһанай хүрдэ" номой түрүүшын уншагшад болобо. Этигэлэй Хамба Багшада, Эгэтын дасанай Зандан Жүү Бурханда зориулһан шүлэгүүдын, үе саг, буряад хэлэн, ёһо заншал тухай сэжэ сэдхэлдээ бөөмэйлэн һанаһан сэнтэй үгэнүүдын тон ехэ удха шанартай, дороһоо ургажа ябаһан улан бургаһан үхибүүдээ зүб мүрөөр хүмүүжүүлхэ хэрэгтэмнай сэнтэй байна, мүн сонгоолоороо шүлэгүүдые унша-

хадамнай, эльгэ зүрхэндэмнай дүтэхэн, уярмаар байна гээд олон хүнүүд һанамжаяа хэлэбэ, нютагайнгаа хүбүүндэ магтаалай үгэнүүдые зориулба. Ээм ээмээ дүнгэлсэн, олон жэлдэ нүхэрэйнгээ хэһэн ажалые дэмжэлсэн, эрэ нүхэртөө түшгэ тулгуури болоһон, урин зохид, даруу номгон зантай гээд нютагаархиниинь поздэй наһанайнь нүхэр Людмила Иннокентьевнада баярые хүргэбэ.

Эдирхэн хүбүүд, басагад Б.Х.Ульзутуевай шүлэгөөр зохёогдоһон дуунуудые дуулаба, шүлэгүүдые уншаба. Арадай аман зохёолой "Алтаргана" бүлгэм гоёор дуунуудые дуулажа, халуун альга ташалгаар дэмжэгдэбэ. "Наһанай хүрдэ" ном фото-зурагуудаар баян, зохидхоноор, уран гоёор шэ-

мэглэгдэнхэй. Удхаараа һайн энэ ном уншагшад ай анхарал татаха байха гэжэ найданабди. Буряадай уран зохёолой баян далайда өөрынгөө дуһал зориглон нэмэрилжэ байһан яруу найруулагша Бадмажаб Хандуевич Ульзутуевта номын сагаан буянгаар үргэлжэ арьбидан зузааржа ябахын юрөөл үргэн дэбжүүлэ!

ЭНХЭ МҮНХЫН ЭРДЭМЭЙ БУЛАГ

Хяагтын аймагай Энхэ-Талын дунда хургуулиин үүдээ сэлижэ, түрүүшын шабинараа угтаһанай 85 жэлэй Ойн баярта холо ойрын нютагуудһаа, Эрхүү, Улаан-Үдэ, Хяагта хотонуудһаа анхан эндэ һуралсаһан үлад зон олоороо буужа ерэбэ.

Валентина Гончиковна Жаргалова аяар холын Чукоткоһоо түрэл хургуулиингаа ойн баярта зорюута зорижо ерээ юм. Нүр һүлдэтэ гимнын хүгжэмэй эдэлһэнэй һүүлээр баярай жагсаалда жэбжэгэр зогсожо байһан айлшадай зүгһөө Энхэ-Талын хургуулиин директор Гэрэлма Иннокентьевна Балдоржиева рапорт абаба. Нүүлээрнь бууралтаһан толгойтой үгбгэд, һаншаг сагаан хүгшэд түрүүтэй булта түрэл хургуулиингаа алтан богоһоо алхан орожо, ойн баярта зорюулагдаһан һайндэртэ хабаадаба. Хүн бүхэн, хүгшэн залуугүй ойро зуурашье наа, бага балшар наһаяа дурсан, сэжэ сэдхэлдэнэ түрүүшын багша, түрүүшын үзэг, түрүүшын дуран ойндонь эрьэн тэхэриһэн шэнгээр үзэгдэхэ юм.

Энхэ-Талын дунда хургуулиин директор Г.И.Балдоржиева хургуулиин түүхэ дурсан хөөрөбэ, мүнөөдэрэй туйлаһан амжалтанууд ба ерээдүйн зорилгонууд тухай дэлгэрэнгы элидхэл хэбэ. Хударин дасанда хубараг ябаһан, "һураһан далай, һураагүй балай" гэжэ һайн ойлгодог байһан Ринчиндоржо Цыбикович Аюшеев өөрынгөө мүнгөөр ниислэл хото Москва ошожо, ябуулга хэжэ, хургуули байгуулха тухай М.И.Калининай гар табилгатай зарлиг асарһан юм. Нютагайнгаа бишыхан үхибүүдые үзэг бэшэгтэ, эрдэм номдо хургаха гэхэн нангин зорилготой, мүхэшэгүй зоригтой ябаа юм. Энхэ-Талын(анхан Үлзытын) хургуулиин түрүүшын

һурагшадай нэрэнүүдые нэрлэбэ: Ринчиндоржо Намтаев, Гурожаб Дамбаев, Бадмажаб Намсараев, Пунсэг Доржиев, Хорло Доржиев, Санжи Тархаев, Майми Тулохонов, Дулма Намтаева, Бадмацу Шагдурова, Улаадай Райцанова, Бадмацу Доржиева болон бусад болоно.

Хургуулиин багшанарай коллективтэ бэрхэ бэрхэ багшанар олон: Соёлма Будадоржиевна Гарматарова, Валентина Пурбуевна Батомункуева, Светлана Галдановна Тархаева, Александра Жигмитовна Буянтуева болон бусад. Энхэ-Талын хургуулида эрдэмтэй эхи табиһан табан эрдэмтэдэй нэрэ нэрлэбэ: медицинын эрдэмт кандидат дадууд Баир Дашиевич Гарматаров, Соёлма Дондоповна Дамбаева, хэлэ бэшэгтэй эрдэмт кандидат, Далай лама багшада буряад арадай омогорхол "Гэсэр" түүжа англи хэлэндэ оршуулжа үгэхэн Дарима Александровна Райцанова, БГУ-гай багша, географин эрдэмт кандидат Валентин Сергеевич Батомункуев, философийн эрдэмт кандидат, Балдан-Брэйбун дасанай шэрээтэ Бимба Будаевич Шареев гэгшэд болоно.

Хургуулиин һаруул классууд соо дороһоо ургажа ябаһан үхибүүдэй хонгёо абьян, багшын энхэрэл дүүрэн заабаринууд, заримдаа шангаһанаршье хэлэхэн үгэнүүд, шүлэг, дуун, шаг-шууян нэгэшье замхангүй энэ хэдэн жэл соо эдэлжэл байдаг. Энхэ-Талын хургуулиин багшанарай эб-

тэй коллектив һурагшадые түрэхэн нютагтаа дуратайгаар, түрэл арадайнгаа ёһо заншалнуудые хүндэлдэгөөр, эрдэм ном үзэхэ эрмэлзэлтэйгээр хургаха, хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ онсо анхаралаа табидаг байһан, мүнөөшье энэ зорилгонуудаа бэлүүлхээр гээд онсолон тэмдэглэмээр.

Хяагтын аймагай гулваагай орлогшо, Энхэ-Талын хургуулида анхан һураһан Бимба Жигмитович Нимаев багшанарай коллективые, нютагаархинаа амаршалаад, түрэл хургуулидаа сэнтэй бэлэг бэлэглэбэ. Хяагтын районой эрдэм һуралсалай управление хүтэлбэрилэгшэ Владимир Гончикович Буянтуев, районно Сөведэй депутат Владимир Бальжинимаевич Тугульдуоров гэгшэд ойн баярта үдэрөөр сугларагшадые амаршалаад,

эрхимэй эрхимүүдтэ грамотануудые, баярай бэшэгүүдые барюулба. "Алтаргана" гэжэ фольклорно ансамблин гэшүүд гоёор дуунуудые дуулаба.

Хургуулиин бэлигтэй һурагшадһаа бүридэхэн хоор Нина Дамбаевна Дондоковай хүтэлбэри доро уяруулма гоёор дуу дуулажа, айлшад халуун альга ташалганда хүртэбэ. хургуулиин һурагшад спортын талаар һайн амжалтануудтай байна. һайндэрэй үедэ хургуулиин һурагша Бато Бадмаев Кемерово хотодо боложо байһан бүхэ барилдаагаар Сибирийн округой чемпионатта түрүү һуури эзэлжэ, алтан медальда хүртэбэ гэхэн мэдээсэл хүн зоние баясуулба. Бато Бадмаев «туйлаһан илалтамни түрэл хургуулиин ойн баярта бэлэг болоно» гэжэ хонходожо, нютагаархинаа һайндэрөөр

амаршалһан байна.

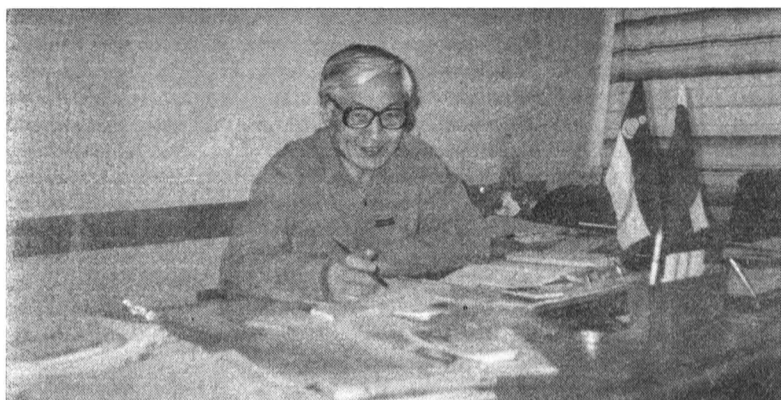
Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнай ба ажалай ветеран Бимба Будаевич Бутаков ерэ наһанайнгаа дабаан дээрэ хүнгэн сарюун занда алхалжа ябана. Тэрэ суг һураһан нүхэдөө, ном судар зааһан багшанараа дурсан хөөрөбэ. Улаан-Үдэһөө ерэхэн айлшад, поэт, подполковник Бадмажаб Хандуевич Ульзутуев үеынгөө нүхэдөөр суг хамта нютагай шарай шэнжэ харуулһан уран гоёор зурагдаһан зураг хургуулидаа бэлэглэбэ. "Наһанай хүрдэ" гэжэ номоо бэлэглэхэдээ, зүрхэ сэдхэл уяруулан, үрээлэй һайхан үгэнүүдые, уран шүлэгөө нютагаархиндаа, түрэл хургуулидаа зориулба. Ноёхонһоо ерэхэн айлшад Петр Дугаржапович, Валентина Тогошеевна Бадмаевтан "бүүбэй" үүлтэрэй табан хони бэлэглээд, үдхэжэ олон болготты гэжэ захиба, халуун альга ташалгаар дэмжэгдэбэ.

Эрдэм бэлигтэй алтан тоонто болохо Энхэ-Талын дунда хургуулиин 85 жэлэй ойн баяраар багшанарай коллективые, һурагшадые, ветерануудые, нютагаархидые амаршалаад, элүүр энхэ, зол жаргалтай, аза талантай, алдар солотой алтан дэлхэй дээрэ ажаһуугыдаа гэжэ үрээнэб!

Намжилма БАЛЬЖИНИМАЕВА.

"Алтаргана - 2012" нааданиие угтуулан

Жамсаран Дармаевич ДАНДАРОВ:**“ЯБАГАН ДУУН БЭШЭ,
СЭДЬХЭЛЭЙ ДУУН ХЭРЭГТЭЙ..”****АЖАБАЙДАЛАЙ
ШЭРҮҮХЭН ХУРГУУЛИ**

Хара хирээгэй хаагалхан хатуу хөмөрүүн сагта Хелго нютагай Үхэриг гэхэн хууринһаа Жамсаран хүбүүхэнэй абань - гэбшэ лама гэр бүлээ дахуулан, тэрелэн гараха батай болоо бэлэй. Үнгэрэгшэ зуун жэлэй 37-38 онуудта хардалга, мүрдэлгэ, худал хуурмаг үгэ юунһээшье ехээр сэнгэгдээд, үнэн сэхэ, ухаан бэлигтэй, һонор һүбэлгэн хэды олон зон гарашагүй, бусагагүй гасаланда ороо һэм. Тэрэ үедэ, илангаяа лама хүндэ тон хэсүү байгаа. Шажан мүргэл үндэһөөрөө хюдагдаха һэдэлгэтэй ябуулгада хэды олон буддын санаартан хосорооб. Эгээл тэрэ үедэ энэ гэр бүлэ үрдижэ, гүрэнэн нютагһаа холо зайда нүүһэн юм. Энгидэй мүрэниие тойроод байһан ород нютагуудаар хони мал адуулан, хоолойгоо тэжээжэ ябаа. "Эсэһынгээ нюур нэгэ-шье һанадаггүйб. Эжымни 1948 ондо һаһа бараа һэн. Бидэ тиигэжэ Галсама эгэшэ-тээ үншэрөө бэлэйбди, -гээд Жамсаран Дандаров хөөрэнэ. -Абын нүхэр Агын дасанай Цыден найжа лама эжыемнай хүдөө табилсаад, Колышна нютаг зөөхыемнай дуудаа бэлэй. Эгэшэмни колхоздо хүдэлжэ байгаа, паспортыень үгөөгүй. Тиихэдэнь би гансаараа ошоо һэм. Черновской, Ага, Хелго хууринуудаар 4-5 классууды хоер хоер жэлэй туршада һураһаар байтарни, абгаймни пограничник хүндэ хадамда гараад, Хяагта зөөгөө һэмди. Удаань Примориин хизаарта Ольга, Краскино далайн тохой газарнуудаар ябалсаад, Угдаанда дунда хургуулиа дүүргээ һэм.

**ЭГЭЭЛ ТҮРҮҮШЫН
ГАРМОШКА**

Хара баһаһаа Жамсаран Дармаевич хүгжэм дуунда ехэ дуратай һэн. Теэд хооһо нойтон шэрүүхэн тэрэ сагта эдихэ хоолоо олобол, ямар юумэн байхаб даа. Эжынь гутал оёхо гү, али халаһаһа халажа һуухадаа, аман соогоо гүнгэнэн, аргаахан хүгжэм гаргадаг һэн. Нэгэ-тэ ород хуршынхихөө гэзы даа, гармошхо хүбүүндээ эрижэ асараа бэлэй. Бүхэли үдэр тэрэнэ наярһаһаар, хүгжэмдэ адли абяанууды гаргажа һураһаар байта-

рын, эзэниинь гармошкөө һөөргөн бусаһан юм. Угдаанай интернадта һуража байхадаа, гармошка дээрэ вальс, полька, испанка гэжэ хүгжэмүүды наадан, залуушуулые сэнгүүлдэг байгаа. Харин хуур, чанза, лимбэ гэхэн хүгжэмэй хэрэгсэлүүдтэй консерваторидо һуража байхадаа танилсаһан юм.

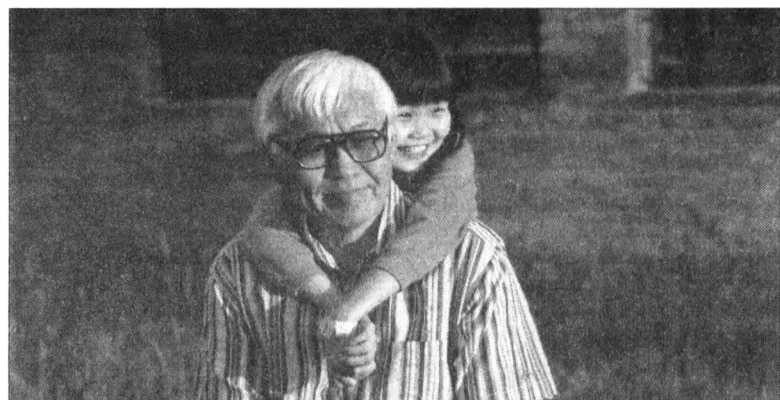
**ТҮРҮҮШЫН
ӨӨРЫН ГЭР**

Ленинградтай консерватори дүүргээд, Улаан-Үдын хүгжэмэй училищиде багшала эхилхэдээ, баһал хамтын байрада ажаһуугаа. 5-дахи классһаа эхилээд хамтын байраар ябаһан. Улаан-Үдын хүгжэмэй училищиин хамтын байрын дэргэдэ нэгэ даххар багахан гэр сүлөө болоходонь, тэндэ Жамсаран Дармаевич байрлаа. Тиигээд талаан буухадаа, хотын ехэ дэлгүүр баригдаха болоод, тойроод байһан гэрнүүд задарагдаад, Дандаровта 3 таһагтай квартира үгтэһэн юм. Тэрэ гэртээ һанаха харбайха, урдаа хараха эгээл хайрата хуряахайтана хүдөөһөө асарһан юм.

**ЭРМЭЛЗЭЛ ТЭГҮҮЛЬЭН
ХУРГУУЛИ**

Хүгжэмэй багша, юрэ дуушан ябаха бэшэ, үшөө мэргэжэлээ дээшлүүлхэ хүсэл Жамсаран Дандаровые тэгүүлээ. Москва хото режиссерэй дээдэ курс 1 жэлэй

туршада дүүргэһэн байна. Тэндэ һураад, Кремлийн ордондо болон Станиславскийн болон Немирович-Данченкын театрта дадалга гараһан юм. Кремлийн эгээ ехэ, бүхы гүрэнэй аһан томо ёлкын наада профессор Яким Шароевтой суг хамта зохёон табиһан юм. Тиигэжэ дээдын мэргэжэлтэй магистрын хажууда ёһотойл дүршэлэй хургуули гараад, Жамсаран Дармаевич Улаан-Үдээ ерэхэдээ,

ябаган дуунууд бии болоно. Харин гүнзэгы удха шанартай дуун ехэ хомор. Хүгжэмшэн ба дуушад ехэ хургуули гараха ёһотой. Юрэ фонограмма доро һулахан удхатай дуу бэшээд, тэрэнэ шангаар хашхаран дуулаад, хэдэн олон диск гаргаһан ябадал олоһоронхой. Ород болон баруун зүгэй дуушадые һажаажа, түргэн хүгжэм доро удхаар угытэй дуунууд бии болоно. Урданай бэлигтэй дуушад, Генинов болон Уладаевагай дуунуудые диск болгон гаргабал һайн бэлэй. Эдэ бүгэдые бэлигтэй дуушан тон зүб тэмдэглэнэ гэжэ дуушаншые бэшэ, юрын зоной мэдэхээр.

**ОЛОНИИТЫН
АЖАЛ ЯБУУЛАГША**

Жамсаран Дандаров гэрэй байдалай шалтагаанаар Киев хото зөөжэ, "Октябрьский" гэхэн Украинын профсоюзудай соёлой байшанда ажаллаа. Уданшьегүй Украинын соёлой фондын дэргэдэхи үндэһэтэн хоорондохи соёлой түбэй түрүүлэгшын орлогшор томилогдоо. 1991 ондо Буряад Республикын засаг түрэ Жамсаран Дандаровые Украинадахи түлөөлэгшөөр томилоо. Тиигэжэ Жамсаран Дармаевичай эдэбхитэй ажалаар Буряад орон Украина хоорондохи харилсаа бэхижүүлэлсэһэн юм. Мүн 2000 ондо Президент Л.В. Потапов Ж.Д.Дандаровай эмхидхэлээр Белорусситай хүдөө ажахын суг ажаябуулгаар хэлсээ баталһан байна.

Бэлигтэй хүгжэмшэн, режиссер, соёлой ажаябуулагша Жамсаран Дармаевич Дандаров үнэн сэхэ ажаллаһаа түлөө засаг түрын хэдэн олон шагналнуудта хүртэһэн. Буряад орондо театральна болон хүгжэмэй хүгжэлтэдэ ехэһэн хубита-яа оруулһанай түлөө 1977 ондо Буряадай АССР-эй Верховно Советэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар шагнагдаа һэн. 1991 ондо "Буряадай АССР-эй соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ" гэхэн нэрэ зэргэдэ хүртөө. 2003 ондо Россиян президент В.В. Путиной зарлигаар соёл, экономико болон уласхоорондын холбоо бэхижүүлһэнэй түлөө 36 найрамдалай орденээр шагнагдаһан.

Цырегма САМПИЛОВА.

бүхы ехэ удха шанартай, олон зоной хабаадалгатай концерт-наадануудай сценари зохёон бүтээдэг бэлэй. Агууехэ Октябриин Хубисхалай һайндэр, Совет Армиин һайндэр, Эхэнэрнүүдэй үдэр, Майн 1, Агуу Илалтын һайндэр болон дээдын засагай түлөөлэгшэдэй ойн баярнууд гэхэ мэтэ хэдэн олон хэмжээ ябуулганууды зохёон найруулан табидаг һэн.

**"БАЯН ТАЛЫН АЯЛГА"
ДУУ ХҮГЖЭМДЭ
УЛЫГАН ХАРГЫ ҮГЭНЭ**

"Баян талын аялга" аяар 50 жэлэй туршада агаарай долгиндо гарадаг. Эдэ жэлнүүдэй хугасаада хэды олон хүгжэмшэд, дуушадтай дуунууд арад зоной дунда мэдээжэ болооб. Жамсаран Дандаровай тэмдэглэһээр, радиогой хүсөөр тэрэнэй гүйсэдхэһэн дуунууд арадай удхатай болонхой. "Тэрэ үедэ айл бүхэн гэртээ радио табяад шагнажа байдаг һэн. Харин мүнөө радио үгы шахуу болонхой. Минии 1963 ондо Улаан-Үдэ ерэхэдэ, радиокомитет гэжэ эгээл хүүежэ, олон зоной үймэжэ байдаг газар һэн. Олондо мэдээсэл тараадаг эмхинүүдэй эгээл түрүү тоодо байгаа. "Баян талын аялга" дамжуулгада Мария Балсаева, Дашинима Самбоцыренов, Владимир Лубсанов гэгшэд ажалладаг һэн. Үе болоод лэ "ерэжэ ду-

угаа дуула, үгы һаашни, хуушан дууешни табихамнай" гэхэдэнь, ошожо, дахинаа дуулажа үгэдэг бэлэйбди. Ямар бэрхэ дуушад тэрэ үедэ дууладаг һэм. Базарсадаев, Генинов, Уладаева, Таров, Хоборков болон бусад. "Баян талын аялга" гэхэн дамжуулгада нэгэл дахин эздэлбэ-льнь, юрын дууша арад зон тэрэ дары сээжэлдэн, булта дууладаг бэлэй" гэжэ Жамсаран Дандарович дурсана.

**"СЭЛЭНГЭ" ГЭХЭН
ДУУНАЙ ТҮҮХЭНЭ**

Уран шулэгшэн Даша Дамбаевай үгэ дээрэ хүгжэмшэн Базар Цырендэшиев аянга табижа, Жамсаран Дандаровта дурадхаба. Тиигэжэ гурбуулан зэргэлэн һуугаад, дуушаниинь дуулаад туршана. Аялгадаа энээхэн үгэ халта тааранагүй хаш гэхэлээрнь, бэлигтэй поэт түргэн ондоо үгэ һанан, хүгжэмдэнь тааруулагдана. Олондо мүнөө болотороо һайшаагдадаг гоё һайхан дуун сэдхэлэй оёорһоо мэтээр мүнделһэн түүхэтэй.

**СЭДЬХЭЛЭЙ ДУУН
ХЭРЭГТЭЙ**

Жамсаран Дармаевичай хэлэһээр, мүнөө сагта буряад дуун ехэ хойшоо оронхой. Бэлигтэй хүгжэмшэд байбашье, ехэ үсөөн. Энэ тэрэ, би ошооб, ши ерээш, би шамдаа дуратайб гэхэ мэтэ үгэнүүдһээ

Агада болохо "Алтаргана – 2012" нааданиие угтуулан

"...ЮРТЭМСЫН ЭРЬЕСЭЭР СЭГНЭХЭШ"

Буряад арадай хуушанай багша-соёлшодой нэгэн Бадма-Базар Намсарайн 100 жэлэй ойн баяр Ага нютагаар үргэнөөр тэмдэглэбэ. Энэ дурасхаалта хэрэгтэ хабаадалсажа үгэ хэлэһэн, шүлэгүүдээ уран гоёор уншанан Агын районой Сахюуртын дунда нургуулийн географийн багша Дугарма БАТОБОЛОТОВАЙ танилсаа нэм.

Тэрэ Могойтын районой Сагаан-Уула нютагта түрэнэн, Агын баг-

шанарай училищи, Шэтын Гүрэнэй институтдай географическа факультет дүүргээд, 40 жэлдэ багшалжа ябана. "Забайкалиин хизаарай эрдэм нуралсалай габьяата ажалтан" алдартай энэ нүхэр 1980-яад онуудһаа шүлэг бэшэжэ эхилээ. Буряад, ород хэлээр шүлэгүүдэй хоёр согсолбори гарганхай. Гурбадахи номоо бэлдэнхэй.

Эхэ байгаалидаа, ажабайдалда, хүнэй харилсаанда зориулһан энэр-

хы сэдхэлэй, уран бодолой мурнууд хүмүүжүүлхы удхатайл байна. Ага нютагайнгаа түхэл шарайе анханһаа эльгэлэн үдэжэ, тэнигэр бодолдоо буйлуулһан найруулһан тон лэ өөрын өөрсэ онсо шэнжэтэй. Энэ хадаа ёһото поздэй шэнжэ гээшэ. Энэ ушараар Дугармада ехэ амжалта хүсөөд, шүлэгүүдынь үргэн Буряадай уншагшадта урматай дурадханаб.

Булат ЖАНЧИПОВ.

Улаан-Үдэ.

Дугарма БАТОБОЛОВА

ЭРЕЭН БАЙДАЛАЙ ЭРЬЕСЭ

Хабсагай үндэрэй эрмэг дээрэ
Халижа унангүй торосолдоноб.
Хагсуу халхинай хүсэнһөө
Хамгаалан бэээ шангаар
баринаб...

Харанхы хара хүниин
хүүлээр
Наруул үдэр эрьедэг гээшэ.
Хагсуу хүйтэн үбэлэй удаа
найхан хабар ерэдэг гээшэ.

Байдал гээшэ эгээл иимэ -
эрээн:
Баяр бэрхэшээл хоёр,
Жаргал үйдхар хоёр -
Жама ёһоороо эрьежэл
байха.

Бэрхэшээлые дабажа
шадаад,
Байдалай найханиие
мэдэрхэдээ,
Юунһээшье үнэтэй
хуби заяагаа
Юртэмсын эрьесээр
сэгнэхэш.

Эрьежэ эрмэгһээ унангүй
Энхэ гаралсаад лэ үлэгдэнэ.
Элинсэгэймни буян
харалсана гү,
Эрьежэ нарамни
бадарна гү?..
Январь, 2009 он.

ХОЮУЛАА!

Хада, ханамни хадаа,
Ханилһан нүхэрни хадаа,
Хүүгэдэймни эсэгэ хадаа,
Эльбыш даа намаяа,
Энхэрыш даа намаяа,
Эрхэлүүлыш даа намаяа,
Угайшни гуламтые
Унтараангүй бадараанан
Эхэнэр хүн ха юмбиб даа,
бишни!

Эхэнэр хүн хадаа,
Эльгэ нимгэтэй хадаа,
Инаг гансашни хадаа,
Няалдаһуулби даа шамдаа,
Нэнгэһүүлби даа шамдаа,
Найдаһуулби даа шамдаа,
Эмээлтэ, хазаартые
Энгэр бээдээ багтааха
Эрэ хүн ха юмши даа,
шимни!
Үбгэ намган хоёр хадаа,

Радна-Нима БАЗАРОВАЙ фото

Үрхэ нэгэдэһэн айл хадаа,
Үри хүүгэдэй гэртэхин
хадаа,

Ага нютагтаа хоюулаа,
Арюун гуламтадаа хоюулаа,
Айл аймагтаяа сугтаа
Ерэнэниие угтаха,
Ошоһониие үдэшэхэ
Гэр бүлын тулга
ха юмбибди даа, хоюулаа!

САДАТАРАА БАЯСАХАБ

Үри хүүгэдни
Үндын бодоо,
Урган халбараа
Уурхайһаа гараа,
Холо, ойгуур,
Хубияа зохёогоо,
Яаралтай эрьезд
Ошодог болоо.
Наяхан ерээд
Ошоошье һаань,
Һанаагаа амараад,
Үлөөшье һаа,
«Хадын хотойтор,
Харгын хонхойтор»
Хангай дайда руу
Харажал һуунаб.
Һүниин угада
Һамшажа үргэһөө
Һанаагаа зобоноб.
Һалирнаб үдэртөө.
«Хайрата эжымнай
Хүлээнэ ха даа.

Хадын хонхойтор
Харана ха даа» - гэжэ
Бодожо байһан
Бодолыемни үрдээд,
Һанажа ябаһан
Һанааемни таагаад,
Эрьежэ намдаа
Ерэхээ яарыт даа,
Энхэржэ эжыгээ
Эльгэлхээ шамдыт даа.
Аша зээнэртээ
Амтан эдегээ,
Анхаран шанахаб,
Аятай түхээрхэб,
Эльгэлжэ хүүгэдээ
Эрхэлүүлэн таалахаб,
Сэдхэлээ сэлижэ
Садатараа баясахаб.
Январь, 2010 он.

ҮҮЛЭН ХЭЭТЭЙ ҮНДЭРҮӨӨ...

Номин долгиёо эбхэһэн
Ножын нуурай уһанда
Үүлэн хээтэй үндэрһөө
Изагуурта шубууд амарна.

Жэгүүртэ энээхэн үзэгдэл
Жэгнэн сээжыем сэлмээбэ,
Арадай домогы сэдхэлдэ
Абаһаар гэнтэ һэргээбэ.

Хун шубуун гарбални
Хүлгөөбэ даа зурхыемни,
Буурал сагаан нютагаа
Бусаба гү, эжымни?

Һахюуһан, хүлдэ, заяашань
Һанаагаа зобон ерээбэ гү?
Амгалан байдалайм харгые
Арюун замаар залаба гү?

Агшан зуура шэмээгүй,
Амияа татаад, зальбаран,
Алаг зүрхэнэй сохисые,
Аргаахан, дуугай шагнанаб.
- Эжы, эжы, эжы, - гээд,
Жэгдэ доһолно зүрхэмни.
- Эжы, эжы, эжы, - гээд,
Жэгнэн дуулана сэдхэлни.
Энээхэн дэлхэйдэ хэндэшье
Эжыһээ дүтэ хэн байхаб,
Эжыһээ найхан хэн байхаб,
Эжыһээ урихан хэн байхаб?..

Хүрһэтэ дэлхэйе
бэлэглэһэн,
Хүмүүнэй бэе олгоһон,
Хүлыемнай дүрөөдэ
хүргэһэн -
Хайрата эжы гансал даа...
Тэнгэрийн сэбэрхэн шубууд
Тала нютагаа эрьежэ,
Тунгалаг арюухан уһанда
Тамарна, шунгана, сэнгэнэ.
Бурханай эрдэни шубуудта,
Бултанай эжы

жэгүүртэндэ
Сагаан эдегээ сүршэжэ,
Сайнгаа дээжэ үргэнэб.
Хун шубуун гарбалдаа
Хүшөө табижа бодхоогоод,
Хүндэлжэ дохиго
мүргэхэмни -
Хүн ёһонойм хэрэг даа.

Номин долгиёо эбхэһэн
Ножын нуурай уһанда
Үүлэн хээтэй үндэрһөө
Изагуурта шубууд
амарһаар...
Май, 2010 он.

ТАБИСУУР ЗАЯАН ЭНЭЛ ДАА...

Элдин дайдын энгэртэ,
Эльгэн газарай хүрһэн
дээрэ
Түрэл тоонто нютагтаа
Түрэнэн гараһан
хубитайбди.

Хүүгэд һаһан салгидан,
Хүхюун гоёор
үнгэрөөш һаа,
Зүрхэн соомнай һанагдан,
Зүүдээр эрьен
жаргуулдаг лэ.

Залуу хонгор хаһадаа
Залин шэнгээр соробхилхо
Хуби заяанай харгыда
Холшор нүхэрөө олохо.
Эрмэлзэл бэлигээ эдлэжэ,
Эрхим мэргэжэл шэлэхэ.
Наһанай замай угада
Нангин хэрэгээ бүтээхэ,
Хэһэн ажалдаа

абьяастай,
Хани нүхэдтөө хүндэтэй;
Түрэл гаралдаа тулгатай
Түрэнэн хүүгэдтээ
хайратай,

Түшэг тулга инагтай
Түни һуухамнай найхан лэ.
Сахариг жэлнүүд

мухаринаар,
Сагнай түргэн һубаринаар,
Үнгэрэн үнгэрнэ -
бусашагүй.

Үлэнэ хэһэн хэрэгүүднай,
Үри хүүгэднай үндынэ,
Үлзы жаахан ашанарнай
Уян зурхыемнай тэжээнэ,
Урма зоригыемнай
һэргээнэ

Энэ гээшэл даа, энэл даа,
Эхэнэр хүнэй аза жаргал.
Үбсүүгээ сэлин,
үри хүүгэдтээ

Нэмэргэ болохоор бэлэн;
Эхэ дайдаа энэрхы
сэдхэлһээ

Магтан дуулахаар бэлэн;
Энэ дэлхэйн эгээл
найханиие

Эжэл нүхэдтөө зориулһаар
бэлэн,
Эльгэ нимгэн эхэнэр хүнэй
Хуби талаан иимэл даа,
Табисуур заяан энэл даа.

Февраль, 2010 он.

Үнэрлэн зүүн жэлэй аршан зүүр

2012 он – Россиин түүхын жэл

Аркадий БАТОМУНКУЕВАЙ проект

Японой Квантун армийн генерал-лейтенант Уржин Гармаев 1888 ондо мүнөөнэй Забайкалийн хизаарай Бооржын районой Тогоото нууринда түрэн юм. Шэтэдэ училищи дүүргээд, монгол, ород хэлнүүдэй багшаар хүдэлбэ. Граждан дайнай үедэ атаман Семёновой штабта алба хэһэн байна. 1921 ондо бүлөөрөө Манжуур зугадаба. 1933 ондо Манжоу-Го уласай тогтоходо, полковник зэргэтэй боложо, буряадууд, монголшууднаа бүридэн мурин сэрэгэй хоёр полкые командалба. 1938 ондо Манжоу-Го уласай генерал-лейтенант болобо. 1945 оной августын 30-да, япон армийн бута сохиулһанай һүүлдэ, совет комендатурада бээ тушааба. 1947 ондо сүүдэй шийдхэбэрээр буудуулаа. 1992 ондо хэргын сагааруулагдаһан байна. У. Гармаевые НКВД-гэй агент байһан байжа болоо гэжэ баһа тухайлдаг. Санжидма басаганиинь мүнөө Буряадта ажаһуудаг, Дашанима хүбүүнинь – Улаан-Баатарта.

Уржин Гармаев (зүүн гарһаа нэгэдэхинь) офицернүүдтээ ээлжээтэ байлдаанай түсэб хэлсэжэ байна.

Буряадай мэргэжэлтэ хүгжэмэй-драматическа театрай артистнар репетициин үедэ. Хүүгэд шэнэ хүүхэлдэйнүүдые иршажа байна. 1939 он. Хүүгэдэй саада таландань зүүн гарһаа зёрдохинь - Даба Цыренов.

Бату Сиродов нүхэд сэрэгшэдэйнгээ дунда Берлин шадар. 1945 он. Тэрэ Бэшүүрэй аймагай Шэбэртэ нютагһаа дайнда мордохон юм.

Сиэ фото-зурагай ушар гэбэл, 1863 оной дүрбэн харын 2-то Агын дүүмын заседатель Арсалан түрүүтэй гушан нэгэн хүн Манжын хилэ нэбтэржэ, Монголой Сэцэн хаан аймагай Долоон-Нуур газарта худалдаа наймаагаар ерэн хэбэртэй аад, монгол ноёдой гэлцэргээ бусатгы гэхэдэнь, юундэшьеб эрид арсаһан байна. Эрдэнь манайжа Чимитдоржын дээдын ноёдто баринаһан оломоор.

Буряад бөө. Тус фото-открытка дээрэхи тамга харахада, 1908 оной июлийн 21-дэ Верхнеудинскаа эльгээгдэһэн байна.

Россиин зүүн захын гүрэнэй засагай толгойлогшо, генерал-лейтенант, Забайкалийн, Амурай, Уссурийн хасаг сэрэгүүдэй атаман Григорий Михайлович Семёнов Забайкалийн областын Дураптын станицын Кураижа гэдэг харуулда (мүнөө Ононой район) 1890 ондо түрөө юм. Эсэгэнь горитой буряад-монгол шунатай, нагаса эжын Чингис хаанай угай байһан домогтой. Дэлхэйн I-дэхи дайнай үедэ Нерчинскын хасаг полкын сотниин командир есаул Семёнов алтаар бүтээһэн Георгийн зэбсэгээр, медальнуудаар шагнагдаа һэн. 1917 ондо полктоёо Петроград эрэхдээ, Петросоведий гшүүдые, Лениние арестовалха дурадхал дээдэ генералуудта оруулба. Тээд тэрэнь зүбшөөгдөөгүй. Улаань Керенскийн мандаар Эрхүү ержэ, һайн дуратанай, гон түрүүн хасаг отрядуудые эмхидхэжэ эхилбэ. 1918 оной январь соо Тусхай Манжуур отряд байгуулаад, улаантантай дайлагдажа эхилбэ. Бүридэлдэнь буряад хасагууд нилээд байгаа. Өөрөө Семёнов буряадаар, монголоор эбэрээр дуугардаг һэн. 1919 ондо адмирал Колчак Семёновые Шэтын сэрэгэй округой командалагшаар томилбо. Мэдэлдэнь байһан сэрэгүүдэй хэр шангаар тэмсэбшье, 1920 оной октябрь соо улаантан Шэтые эзэлбэ. Семёновой сэрэгүүд хилэ гаража, Манжуурта нуурижаха баатай болобо.

1945 оной августда Совет армийн япон сэрэгтэй тулалдахаяа Манжуурта сүмэржэ ороходонь, атаман Семёнов Дальний хотын түмэр замай станцида генералайнгаа формо үмдэжэ, орден, медальнуудаа, һэлмээ зүүнхэй, совет сэрэгшэдтэ бээ өөрөө тушааһан домогтой. Тийн СССР-эй Верховно сүүдэй сэрэгэй коллегийн шийдхэбэрээр 1946 оной августын 30-да үлгүүлэгдэжэ саазалуулагдаһан байгаа.

Буряадууд загаһа урда сагта «уһанай хорхой» гээд, бариваггүй байһан гэжэ зариман хэлэдэг. Тиймэньшье тиймэ. Тээд Байгалай эрьедэ нуудаг Ойхоной, Байгал-Хударын, Галууга нуурай эрьээрхи лэнгын, «гушан гурбан гулбай» хүхэ Яруунын, Баргажанайшые яадууд загаһа барингүй яаба гээшэб!

Хүндэтэ уншагшад, хэрбээ хоморой фото-зурагуудтай хаа, тэдэнэ редакцияманай эльгээжэ, бүгэдын онорто дурадхыг гэжэ таанадтаа ханданабди. Айл бүхэнэй хадагалаанда имэ баялиг олодохол байха. Тэдэнэ ерээдүйнгөө үеынхидтэ дамжуулаал.
Манай хаяг: 670000, Улаан-Үдэ хото, Каландаришвили, 23, каб.26;
электрон хаяг: unen@mail.ru Тел.: 21-64-36.

ЛОНДОНГИЙН ОЛИМПИЙГ МОНГОЛ ШҮҮГЧ ШҮҮНЭ

Чөлөөт бөхийн дасгалжуулагч Ц.Сэрээтэр долдугаар сард болох Лондонгийн олимпыг шүүх эрхтэй боллоо. Олон улсын бөхийн төрлүүдийн нэгдсэн холбоо (FILA)-ноос Лондон-2012 олимпыг шүүх дэлхийн шилдэг 57 шүүгчийг зарласан. Энэ жагсаалтанд Монголоос олон улсын олимпын зэрэглэлийн шүүгч Цэрэндагвын Сэрээтэр оржээ.

Тэрбээр өмнө нь 2008 онд Бээжингийн олимпын дасгалжуулагчаар оролцож байсан. Тэрбээр «Замчин» спорт хороонд бөхийн дасгалжуулагчаар ажиллаж байгаад шүүгч болжээ. 2006-2008 онд чөлөөт бөхийн үндэсний шигшээ багийн дасгалжуулагчийн албыг хашиж, 2009 оноос МЧБХ-ны нарийн бичгийн даргаар ажиллаж байна. Ц.Сэрээтэр олон улсын шүүгчийн зэрэглэлээ ахиулсаар 2011 оны сүүлчээр олимпын зэрэглэлийн шүүгч болсон юм.

С.МӨНХБАТ АВАРГА ТУВАД НЭГИЙН ДАВААНД УНАЖЭЭ

Монгол төрийн наадамд түрүүлсэн залуу аварга С.Мөнхбат Тувагийн Майн нэгний барилдааны нэгийн даваанд унажээ. Энэ тухай Тувагийн хэвлэлүүд мэдээлсэн байна. Кызылд болсон энэ барилдаанд нутаг ойр тул улсын заан Д.Бумбаяр нарын Увсын голдуу бөхчүүд очиж зодогложээ. Тувагийн тэргүүн Шолбан Кара-оол "Эрчүүд маань зөвхөн зүлэг ногоон дэвжээн дээр эр бяраа үзэлцэж байг! Хэн хүчтэй нь түрүүлэх болтугай!" хэмээн тэмцээнийг нээсэн байна.

Ахмадын буюу 45-аас дээш насны ангилалд Ө.Тулгаа зааны дүү, улсын начин Ө.Сумъяа түрүүлж ВАЗ-2107 суудлын автомашины эзэн болжээ. Үзүүлсэн Геннадий Монгуш мотоцикл гардсан бол шөвгийн дөрөвт үлдсэн тува бөхчүүд телевизор тэврээд харьялаа.

Харин хүчит 128 бөхийн барилдааны бай шагнал болох 100 мянган рублийг (4 500 000 төгрөг) Кызыл хотын Майдар Монгуш өвөртлөв. Шөвгийн наймд ганцхан монгол

бөх үлдэж чадсан нь Увс аймгийн залуу бөх Ганзориг байжээ. 6500 суудалтай цэнгэлдэх хүрээлэнд хөл тавих зайгүй цугласан бөхийн хорхойтнууд Монголын залуу аваргын барилдааныг шимтэн хүлээж байсан боловч С.Мөнхбат нэгийн даваанд өвдөг шороодсон юм.

24 tsag.mn

ТУВАД БУРХАН БАГШИЙН СЭРЭГ ДҮР БОСНО

Тувагийн Засгийн газрын тэргүүн Шолбан Валерьевич Кара-оол нийслэл Кызыл хотын ойролцоо баригдах Бурхан багшийн хөшөөнд 1 сая рубль буюу ойролцоогоор 45 сая төгрөгийн хандив өргөв. Гэхдээ Тувагийн буддистуудын сайтад тавьсан энэ мэдээнд ерөнхий сайд хандивыг хувиасаа, эсвэл албаны шугамаар өгсөн эсэхийг тодорхой мэдээлээгүй байна. Шолбан Валерьевич Кара-оол мөн нийт төрийн албан хаагч, бизнес эрхлэгчдийг бүх талаар дэмжихийг уриалжээ.

Зургаан метрийн суурин дээр 15 метрийн бурхны хөшөө барих санаачилгыг Тува даяар дэмжин хандив өргөх аян өрнөөд байгаа юм. Далай лам ч энэ төслийг сайшаажээ.

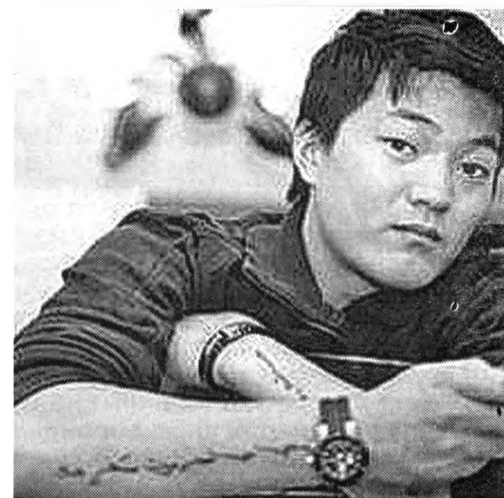
Төлөвлөгөө ёсоор Бурхан багшийн хөшөө энэ ондоо багтаж баригдах ёстой юм. ОХУ-ын Төрийн думын гишүүн Лариса Шойгу (Оросын онцгой байдлын сайд асны эгч) сайн дурын барилгачдын байрлах хээрийн майхан хандивлаж байв.

МОНГОЛЫН «ОСКАР» БОЛНО

Монголын кино урлагийн шилдгүүдийг шалгаруулах «Academy awards-2012» УДЭТ-т болно. Кино урлаг, кино үйлдвэрлэл манайд эрчимтэй хөгжиж, кино урлагийн салбар нь Монголын урлагийн салбарт нэгэн том, нэр хүнд бүхий төрөл зүйл болон хөгжиж байгаа.

Тиймээс «Academy awards-2012» кино наадамд өнгөрсөн оны нэгдүгээр сарын 1-нээс энэ оны тавдугаар сарын 1-нийг хүртэлх хугацаанд бүтээгдэж дэлгэцнээ гарсан монгол кинонуудыг сойх юм. Энэ удаагийн кино наадмын онцлог нь Монголын Үндэсний кино урлагийн академи уг наадмыг дангаараа зохион явуулах бөгөөд кино уран бүтээлчдийн хүсэлтийн дагуу «Шилдэг инээдмийн кино» гэсэн номинацийг шинээр нэмсэн юм.

Энэ жилийн шилдэгт «DOZ» энтертайнмент «Хөх толбот хүмүүс», «Wisdom Film Production» «Бодлын хүлгайч», «Хүмүүн фильм» уран бүтээлийн нэгдлийн «Долоон бурхан харвадаггүй», «Noyon film» энтертайнмент, «Орлон тоглогч» триллер кино, «Zoljargal & Son film» студийн «Бодлын дайны өрөг» бодит амьдралаас бүтээсэн кино, «Дээд гэгээн пикчерс» ХХК «Богд хаан» түүхэн кино, «Корокус» продакшн «Сүүдрийн гэрэл», «Идуган» энтертайнмент «Тэнгэрийн хүү», «Big Line» студи «Бурхан өршөөг», «HD Production» «Ээжээ» мөн «Zoljargal & Son film» студийн «Хөхийн голын хүүхдүүд», «Жон Бээс» ХХК «Нар сарны зааг», «Line action» энтертайнмент «Найз» «Дуглас» ХХК «Миний найз» зэрэг бүтээлүүд өрсөлдөхөөр болжээ.

Дуучин АМАРХҮҮ хурим хийнэ

Олон жил Оросын Холбоото Улст амьдарч бараг л тэндхийн иргэн болох шахсан дуучин Б.Амархүү Монголдоо ирээд багагүй хугацааг өнгөрөөсөн. Авъяаслаг залуухан ганц бие түүнийг тойрсон хов жив огт тасардаггүй.

Тэгвэл дуучин Амархүү саяхнаас хуримын зараа тараагаад байгаа гэнэ. Тэрээр нэгэн ярилцлагандаа Монгол бүсгүйтэй гэрлэнэ гэж байсан бол Орос бүсгүйг сүйт бүсгүйгээрээ сонгожээ. Хосууд олон жил үерхсэн бөгөөд түүний сүйт бүсгүй Ольга нь бүжигчин дуучин мэргэжилтэй. Харин дуучин залуу хуримаа эхлээд Орост, дараа нь Монголд, Буриадад гээд нутаг нутгийн заншлаар өргөн хийх төлөвлөгөөтэй байгаа гэнэ.

www.shock.mn

ӨВӨР МОНГОЛЧУУДЫГ ХАМГААЛЖ ЖАГСНА

“Даяар Монгол” хөдөлгөөн, “Хөх Монгол” бүлгэм, “Цагаан хас, эх орончид”, “Эсгий туургатай” ТББ болон Өвөр монгол иргэд хамтарч “Өмнөд зүгт орших Монголчуудыгаа өмгөөлцгөөе” уриалгыг гаргаж тавдугаар сарын 10 нд буюу маргааш Тусгаар тогтнолын талбайд хуучнаар Ялалтын талбай дээр жагсаал зохион байгуулахаар болжээ. Тэд монгол үндэстний төлөө зовниж явдаг бүх иргэдийг ирж оролцохыг уриалсан юм.

Ийнхүү Өмнөд монголчууд хэмээн нэрлэж байгаа шалтгаан нь зөвхөн Өвөрмонголчууд бус БНХАУ-ын хилийн дотор оршин суудаг 6 сая гаруй монголчуудыг нэрлэдэг. Үүнд Шинжаан уйгарын ойрд монголчууд, Хөх нуур муж дахь монголчууд гээд Хятадын сараг бүх мужид оршин суудаг монголчуудыг өмнөд монголчууд гэдэг” хэмээн хөдөлгөөнийхөн тайлбарлав.

www.UNEN.mn

“ХӨХ ТОЛБОТ ХҮМҮҮС” КИНО ӨВӨРМОНГОЛД ГАРЧ ЭХЭЛЛЭЭ

«DOZ» энтертайнментийн бүтээл «Хөх толбот хүмүүс» кино өчигдрөөс Өвөрмонголд гарч, БНХАУ-д нээлтээ хийсэн анхны кино боллоо.

Хятад болон Монголын соёлын сарын хүрээнд тус киноны уран бүтээлчдийг тэнд урьжээ. «Хөх толбот хүмүүс» кино Өвөрмонголын хамгийн том кинотеатр болох “Wanda international Cinema”-д өчигдөр нээлтээ хийж гол дүрийн жүжигчид болон БНХАУ-ын ӨМӨЗО-д суугаа ерөнхий Консулын ажилтнууд оролцлоо. Мөн Өвөрмонголын Радио Телевиз, Кино товчоо, “Одон” телевизийн удирдлагууд болон Хөх хотын Төв телевиз, Хон-Конг телевиз, БНХАУ-ын “Шинхуа” агентлагийн сэтгүүлчид ирж сурвалжилжээ.

Энэ хуудана Б.ГЫНДЫНЦЫРЕНОВ бэлдэбэ.

Бүхэдэлхэйн монголшуудай харилсаан

ТҮРЭЛ НЮТАГААРХИНАА ТҮБЭЙ ТЕЛЕВИДЕНЕЭР

хараха арга бидэндэ яһала олоор һүүлэй үедэ олдодог боложо байнхай. Хэдэн жэлэй урда тээ Амархүү Борхүүгэй "Народный артист" гэнэн теле-мүрһөөндэ хабаадахада, алдангүй хараа һэмди. Наяхана Евгения Шагдарова "Топ-модель по-русски" гэжэ дамжуулгада гаража, бидэниие баясуулаа. Харин нарын болзорто нютагайнгаа үшөө нэгэ түлөөлэгшын амжалтануудые телевизорээр адаглаха аргатай болохобди. Буряадай гүрэнэй университетэй оюутан Хань Хуа Латвийн Юрмала хотодо июлиин 24-һөө 29 болотор үнгэрхэ "Новая волна" гэнэн залуу дуушадай уласхоорондын мүрһөөндэ хабаадаха эрхэдэ хүртөө. Энэ ушараар Хань Хуатай хөөрэлдөө хэжэ, асуудалнуудтамнай харюусахыень гүйбабди.

- Хань Хуа, уншагшаднай нэн түрүүн нэрээршии һонирхохо байха. Ямар яһанай хүн гэшэбши?

- Дагуурби. Хань Хуа гэжэ хитад нэрэмни, "хүйтэн хуһан" гэнэн үдхатай. Харин дагуураар намайе Борчоо гэдэг.

- Тиихэдэ шимнай Хитадай эрхэтэн болоно ха юмши даа. Энэ мүрһөөндэ ямар гүрэн түлөөлхэбши?

- Хитад. Буряад Республика гээд хабаадаха гэһиёмни, ямар гүрэнэй эрхэтэмши, тэрээнэйнгээл туг доро гарахаш гэжэ эмхидхэгшэд хэлээ.

- Буряад орондо хэзээнэй ажаһуунабши?

- Улаан-Үдэ ерэнээрни, 5 жэл болохонь.

- Дагуурнууд анхан сагта манай энэжүүр байһан гэлсэдэг. Тиигэжэ дуулаһан байна гүш?

- Нагаса эгшэмни намда дагуурнууд тухай нэгэ ном үгөө һэн. Тэрээн соонь элинсэг, хулинсагууднай Ород гүрэндэ байһан гэжэ бэшгэдэнхэй байһан юм. Харин тэрээндэнь анхаралаа хандуулаагүй байһан аад, иишээ ерээд, поезд сооһоо "Даурия" гэжэ бэшээтэй байһые харахадаал, үнэхөөрөө, тиигһэн лэ байгаа ха гэжэ мэдэрээ һэмби.

- Түрүүшынхией Улаан-Үдэ ерэнһэнэ дурсыш даа.

- Минии Бээжэндэ һуража байха үедэ эжимни Улаан-Үдэ ерээ һэн. Тиигээд бусахадаа: "Агаарынь тунгалаг, байдалынь аалин намдуу хото байна, тэндэл ошожо, һургуули хэжэ байгаа", - гэжэ һэн. Тиихэдэнь Европын шэнжэтэй, үндэр, томо байһан гэрнүүдтэй шэнэ үеын хото байгаа ёһотой гэжэ һанаа һэмби.

- Ерэн гэхэдэ, тад ондоо байшоо гүш?

- Хотын захар хуушан модон гэрнүүдые хараад, урмаа хухараа һэмби. Зүгөөр удангүй өөрөөш эжыдээ адли Улаан-Үдые һайхашаадаг бологдоо. Юумэн элбэг, дура зоргон соогоол байналди даа. Жэшээлхэдэ, Бээжэндэ һураха үедөө хамтын байрада үһанай түлөө мүнгэ түлэдэг байгаабди. Ньюраа угаахадаа, тусхай карточка хээд, үһа гаргахаш. Дуһал бүхэниинь мүнгэтэ.

- Буряадайманнай ниислэл хото үшөө ондоо булюу талануудтай гүш?

- Зониинь һайн, хүндэмүүшэ. Залуушуул спортдо дуратай. Хитадта тиимэ бэшэ. Залуу оюутад номоол үзэхэ. Бэеын элүүр, энхэ тухай ехэ бодохогүй. Би өөрөө спортдо дуратай хадаа эндэхи хүбүүд, басагадтай волейбол, баскетбол наададагби.

- Гайхалтай, манай залуушуулые бэеынгээ элүүр, энхэдэ үлүү анхаралаа хандуулна гэжэ хэлэхэ үгы байбалби. Харин хитадууд лэ эртэ үглөөгүүр стадион, парк соогоо сугларжа, зарядка хэдэг бэшэ юм гүш?

- Тиигэдэг. Харин тэдэтнай, гол түлэб, үбгэд, хүгшэд. Наһанайнгаа амаралтада гаража, сүлөөтэй болоходоо, тиигэжэ сугларна. Харин, минии һанахада, хүн залуудаал бэеынгээ энхэ, элүүр тухай бодохо ёһотой.

- Зүб лэ даа. Бээжэндэ ямар һургуулида һураһан болонобши?

- Уласхоорондын худалдаа наймаанай болон экономикын ехэ һургуули дүүргэһэмби.

- БГУ-да һуража, ямар мэргэжэлтэй болохобши?

- Журналист.

- Тиихэдэ шимнай дуунай мэргэжэл огто шудалаагүй хүн гэшэ гүш?

- Үгы. Мүнөө Дулма Сунраповагай хэшээлдэ ябадагби. Бэшэ ондоо һургуули хээгүйб.

- Түрэлхиин лэ бэлигтэй хүн ха юмши даа. Гэртэхиини дууладаг гүш?

- Абамни яһала гоёор дуула-

даг. Хаая тайзан дээрэше гарадаг. Харин ши дуунай мэргэжэл шудалаагүйше һаа, тайзан дээрэ гараха гэжэ хүсэдэг, тэгүүлдэг лэ байгаа ёһотойш?

Түрүүшынхией 5-тайхан байхадаа, тайзан дээрэ аба, эжытэеэ гараа һэм. Тэрээнэй удаа 2007 ондо Улаан-Үдэдэ дахин гарааб.

- Тиихэдэ зохёохы намтараа Улаан-Үдэдэ эхилээ гэ һаамнай, алдуу бэшэ. Тиимэ гүш?

- Тиимэ даа. Тэрэ

хабаадаһын түлөө шэлэн абалга гараа ха юмши даа. Ямар дуунуудые дуулаабши?

- Энэ мүрһөөн тухай мэдээд, дуунуудаа, фото-зурагуудаа интернедээр эльгээгээ һэмби. Нэгэниинь "Маге Ама" гэжэ түбэд дуун, хоёрдохинь "I surrender" гэжэ англи дуун. "Москва полуфиналда ерэгты!" - гэжэ март сос хонходоо. Тиигэжэ апрелиин 20-21-дэ Москвада Игорь Крутой түрүүтэй жюриин урда дуугаа дуулажа, финалда гараба гэшэб.

- Игорь Крутой юун гэжэ хэлээб?

- Юумэ хэлээгүй. Гансал Александр Ревзин: "Шамайе хэн гээд нэрлэхэ болонобиди? Хань гүш? Хуа гүш?" - гэжэ асуухадань: "Ханьше гэжэ болоно, Хуашье гэжэ болоно. Ядаа һаа, Саша гээрэйгты. Өөһэдөө мэдэйт даа", - гэһиём, үдэр бүхэндэ ондоо нэрээр намайе нэрлэдэг болошоо. Нэгэ дахин: "Хань Хуа, она же Вита!" - гэжэ, һүүлдэнь: "Хань Хуа, она же Толик!" - болгожорхёо.

- Ямар гүрэнүүдһээ хэды хүн хабаадааб?

- Россияһаа, Арменияһаа, Израильһаа, Литваһаа, Украинаһаа, Азербайджанһаа, Беларусияһаа, Казахстанһаа, Киргизияһаа, Камерунһаа, Молдоваһоо, Нигерияһаа, Таджикистанһаа, Узбекистанһаа. Хамта дээрээ 90 хүн байгаа. 14 хүн финалда гараабди.

- Ямар дуунуудые дуулахабши?

- Нэгэ дуунай үгэ өөрөө бэшээб. Англи хэлэн дээрэ. Хүгжэмыень Павел Кареловтэ захяад байнаб. Гадна "Маге Ама" гэжэ түбэд дуу дуулахаб, харин үшөө нэгэ дуугаа шэлээдүй байнаб.

- Амжалта хүсэл даа. Телевизорээр заатагүй харахабди, дэмжэхэбди.

- һайнта даа.

Даша-Доржо БОЛОТОВ хөөрэлдэбэ.

ДАГУУРНУУД ТУХАЙ

Дагуурнуудай гарбал үнинһөө хойшо олон эрдэмтэдэй һонирхол татадаг. Зариманай һанамжаар, дагуурнууд гээшэ эртын монголнууд. Нүгөө шэнжэлэгшэдынь монголнуудай нүлөөдэ ороһон манжуурнууд гэнэ. Харин гурбадахи бүлэгиинь хидан үгсаатанай үри һадаһад гээшэ гэжэ тобшолно. Һүүлэй һанамжые мүнөөнэй эрдэмтэдэй олонхинь зүбшөөнэ. Энэниинь баталһан олон зүйлнүүд бии юм ха. Һонирхолтойнь гэхэдэ, хидануудай хүүр соо олдоһон үлэгдэлнүүдые дагуур, хитад, монгол, эвенк, мүн Юннаниин "бенжэн" яһатанай ДНК-тай сасуулаад үзэхэдэ, дагуурнуудай болон Юннаниин "бенжэнүүдэйхитэй" адлишуу байшоо. Энээгэриинь тухайлхада, Ляо улас байгуулаһан монгол хэлэтэ хиданууд 1125 ондо чжурчженүүдтэ хүнөөгдэхэдөө, иишэ-тиишээ зугадаһан байгаа. Нэгэ бүлэгиинь Амур мурэн шадар байрлажа, дагуурнууд болоо, нүгөө бүлэгиинь бүри баруун-урагшаа гараад, мүнөөнэй Юннань могодо ажаһуудаг "бенжэнүүд" болоо гэжэ эрдэмтэд бэшэнэ.

XVII ЖАРАНАЙ ХАРА УҮНАН ЛУУ ЖЭЛ ЗУНАЙ ЭХИН ХҮХЭГШЭН МОГОЙ ҺАРА

Буряад литэ	1	2	2	3 Б	4 МХ	5	6
Европын литэ	21	22	23	24	25	26	27
Гараг	Дабба	Мягмар	Нагба	Пурбэ	Баасан	Бимба	Нима
Нэрэ	Нара	Марс	Меркури	Юпитер	Солбон	Сатурн	Наран
Үдэр	понед.	вторник	среда	четверг	пятница	суббото	воскр.
Үнгэ	хара	харагшан	хүхэ	хүхэгшэн	улаан	улаагшан	шара
Үдэр	Морин	Хонин	Бишэн	Тахья	Нохой	Гахай	Хулгана
Мэнгэ	4 ногоон	3 хүхэ	2 хара	1 сагаан	9 улаан	8 сагаан	7 улаан
һуудал	модон	хиш	гал	шорой	түмэр	огторгой	уһан

Гарагай 2-то зунай эхин хүхэгшэн Могой һарын майн 21 (шэнын 1). * 2012 оной майн 21-дэ үглөөнэй 7 саг 52 минута 46,6 секундада Наран сажариглан хиртэхэ. Номгон далай, Хойто Америкэ, Хитад болон Япондо үзэгдэхэ, Монголой урда ба баруун захаар ажаглагдаха.

Хара Морин, 4 ногоон мэнгын, модондо һуудалтай үдэр.

Бурханда зальбарха, бурхан, 8 лусууд ба тэнгэри тахиха, дасан хиид бодхохо, хэшэг даллага абаха, сан табиha, тахилда үгэлэгэ үгэхэ, ехэ хүндэ тангариг үгэхэ, эм найруулха, замда мүр гаргаха, бэри буулгаха, хурим хэхэ, гэр байшан бариха, хүрэнгэ эһээхэ, тарья тариха, ханаха, һэеы гэр табиha, шэмэг зүүдхэл зүүхэдэ һайн. Эхилжэ ном соносохо, шэнэ дэгэл үмдэхэ, эд, юумэ үгэхэ, шарил шатааха, байра бууса гүбхинүүлхэ, мори худалдаха, модо отолхо, гангариг табиhaда муу.

Хүнэй үһэ абабал, наһан хорохо.

Гарагай 3-да майн 22 (шэнын 2).

Харагшан Хонин, 3 хүхэ мэнгын, хиидэ һуудалтай үдэр.

Бурханда зальбарха, лусууд тахиха, лама болохо, "Чавдор", "Уһан балин", "Лудор", "Лусын балин" үргэхэ, тарни уншаха, арамнай үйлэдэхэ, харюулга хэхэ, шэнэ ноёниие табиha, захирхы тушаалай ажал эрхилхэ, дайсаниие номгодхохо, аргада оруулха, хуули сааза гаргаха, хонинһоо ашаг шэмэ абаха, мал газашань үгэхэ, ажалшаниие абаха, хурим найр хэхэ, эм залахада һайн. Замда гараха, эм найруулха, ханаха, төөнэхэ, сэргэ хүдэлгэхэ, тээрмэ бодхохо, шууя татаха, газар һэндэхэ, модо отолхо, һубаг татахы тэбшэгты.

Хүнэй үһэ абабал, хараал шэрээл, арсалдаа хэрүүл, тэмсэл болохо.

Гарагай 4-дэ майн 23 (шэнын 2-ой үдэр дабхасана).

Хүхэ Бишэн, 2 хара мэнгын, галда һуудалтай үдэр.

Бурханда зальбарха, бэшэг зурхай зураха, дасанай тахил заһаха, лама болохо, ураг садан болохо, худалдаа хэхэ, өөрын амидаралда тунһатай ажал бүтээхэ, модо һуулгаха, сэсэрлиг байгуулха, шэмэг зүүхэ, бүжэг наада табиha, түг дарсаг хиидхэхэ, хүрэнгэ табиha, түмэрөөр урлаха, буянай үйлэ бүтээхэдэ һайн. Замда гараха, шэнэ хубсаһа эсхэхэ, үмдэхэ, худалдаа хэхэ, ном соносохо, юумэ газашань үгэхэ, хүрэнгэ эһээхэ, урэнэ тариха үйлэнүүд сээртэй.

Хүнэй үһэ абабал, хараал шэрээл, арсалдаа хэрүүл, тэмсэл болохо.

Гарагай 5-да майн 24 (шэнын 3).

Хүхэгшэн Тахья, 1 сагаан мэнгын, шоройдо һуудалтай үдэр. Бальжиниматай (буян хэшэгтэй) үдэр.

Бурханда, лусуудта зальбарха, тахиха,

дасан шүтээн бодхохо, бэшэг зурхай зураха, санаар олгохо, угаал үйлэдэхэ, замда гараха, гэр бүрихэ, эрдэмдэ һураха, ном соносохо, номлохо, хэблэхэ, номын хурал байгуулха, эм найруулха, модо тариха, хүрэнгэ эһээхэ, бэри буулгаха, түрэхэ, буянай үйлэ бүтээхэ, тангариг үгэхэ, һаад тодхор дарахада һайн. Нялхые хүлдэ оруулха, газашань ябуулха, байшан гэрэй һуури табиha, худаг малтаха, мал агталха, хурим найр хэхые хориглоно.

Хүнэй үһэ абабал, эд зөөри арьбажаха, үхэр мал үдэхэ.

Гарагай 6-да майн 25 (шэнын 4).

Улаан Нохой, 9 улаан мэнгын, түмэртэ һуудалтай үдэр. "Модон хохимой" үдэр.

Бурханда зальбарха, хэшэг даллага абхуулха, лама болохо, эм найруулха, замда гараха, эрдэмдэ һураха, шэнэ хубсаһа үмдэхэ, бэри буулгаха, хурим хэхэ, ном заалгаха, хэлсээнэй ажалшаниие абаха, урлаха үйлэдэ һуралсаха, суглаа зарлаха, худалдаа хэхэ, модо отолхо, тангариг үгэхэдэ һайн. Хүүгэдые хүлдэ оруулха, газашань ябуулха, сэргэ хүдэлгэхэ, хэрүүл тэмсэл гаргаха, нүүдэл хэхэ, нэхэхэ үйлэнүүд бүтэмжгүй.

Хүнэй үһэ абабал, бэе махабад һайжарха.

Гарагай 7-до майн 26 (шэнын 5).

Улаагшан Гахай, 8 сагаан мэнгын, огторгойдо һуудалтай үдэр.

Бурханда зальбарал үйлэдэхэ, сан табиулха, хангал тахюулха, һажюуһанда үгэлэгэ үгэхэ, огторгойн үүдэ сахиha, гүрэм заһал хүүлэхэ, лама болохо, ехэ хүнтэй үулзаха, буянай үйлэ бүтээхэ, ном уншаха, заалгаха, замда ябаха, гүлгэ тэжээхэ, эд, мал абаха, худаг малтаха, модо һуулгахада һайн. Бэри буулгажа, хүрьгэ оруулжа болохогүй; модо отолхо, үбшэн эмнэжэ эхилхэ, дасан дуганай һуури табиha, гэр бүрихэ, нүүдэл хэхэ, аралжаа наймаа эрхилхэ, нохой абаха, хүншүү хөрбоһо гутулхада таарамжагүй.

Хүнэй үһэ абабал, эд зөөри арьбажаха, үхэр мал үдэхэ.

Гарагай 1-дэ майн 27 (шэнын 6).

Шара Хулгана, 7 улаан мэнгын, уһанда һуудалтай үдэр.

Бурханда зальбарха, бурхан, лусууд тахиха, лама болохо, эм найруулха, эрдэм номдо һургаха, адууһа мал һургаха, буянай үйлэ бүтээхэ, шэнэ барилга ашаглалгада оруулха, худалдаа хэхэ, гэрлэхэ, тунһатай үйлэ бүтээхэ, харюулга хэхэ, түмэрөөр урлахада һайн. Ехэ гол гаталха, загаһа бариха, тангариг үүсхэхэ, хүүргэ бариха, һубаг татаха, дайсаниие номгодхохо, эд, мал газашань үгэхэ, үзэл үзэхэ, мори урилдуулха, хүүгэдые үргэжэ абаха, нохой тэжээхэ, шэнэ гэр бариха, хүн, мал һамнаха, ханаха, төөнэхэ, шэнэ дэгэл үмдэхэ сээртэй.

Хүнэй үһэ абабал, шэг шарай һайжарха.

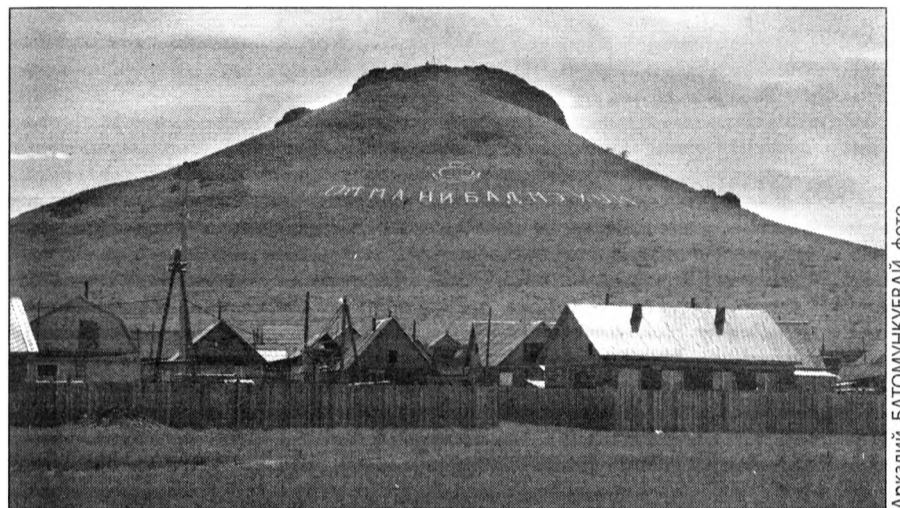
БУДДА БУРХАНАЙ ЭГЭЭЛ ҮНДЭР ХҮРЭГ

Буддын шажанай ламанар Тывагай Кызыл хотодо 15 метр үндэртэй алталмал Будда Шэгэмүүниин дүрэ бүтээхэ һанамжа 2 жэлэй саана дурадхаһан байна.

Бисалгалда ороһон Будда бурхан 6 метр үндэр шэрээдэ бадма сэсэгэй дэльбэ дээрэ һууха юм. Росси дотор эгээл үндэр Бурханай дүрын проекты Гэгээн Түрэлтэ XIV дугаар Далай лама зүбшэн үршөөбэ. Бүхыдөө энэ нангин хэрэгтэ 13 миллион түхэриг гаргашалагдаха түсэбтэй. Бурханай шэрээ 3 миллион түхэригөөр бүтээгдэ. Мүнөө үедэ бурханай дүрсэ зохёохо ажал ябуулагдажа байна. Энэ буянта хэрэг хүзэгшэдэй мүнгэн зөөри, хандиб үргэлөөр бүтээгдэхэ. Тывагай хүтэлбэрилэгшэ Шолбан Кара-оол энэ хэрэгтэ 1 миллион түхэриг бэлэглэе. Тыва Республикын 319 мянган ажаһуугшадай 52 процентнь Буддын шажанда хүзэгтэйгөө мэдүүлбэ.

ХАЛЬМАГ ОРОНДО НАНГИН МААНИ МЭГЗЭМ БҮТЭЭГДЭХЭ

Хальмаг ороной Шин-Мер гэнэн тосхоной харгын дэргэдэ шулуугаар 100 метр утатай маани мэгзэм бүтээгдэхэнь.

Аркадий БАТОМУНКУЕВЫЙ фото

Буддын санаартанай хэлэнээр, энэ маани хүн зоние харгын аюулһаа абарха зэргэтэй. Шулуугаар бүтээгдэһэн иимэ маани мэгзэмүүд мүн манай Буряад орон болон Тыва ньютагта бүтээгдэнхэй. Ивалга һуурин оршодог хада дээрэ сагаан шулуугаар "Ом маани бадмэ хум" гэнэн маани бүтээгдэһэн. Энэнь хадаа үндэр түрэлтэ XIV дугаар Далай ламын тайлбарилаар, бэеын, хэлэнэй, ухаанай ариг нангин сэбэрые гэршэлһэн уншалга болоно. Элиста Волгоград хоёрой хоорондохи федеральна харгын гарадаг Кетченеровскэ аймагай дэбисхэртэ томонууд сагаан шулуугаар 100 метр утатай мааниин бэшэг Далай ламын түрэнэн үдэр, июлиин 6-да бүтээгдэхэ юм.

Цырегма САМПИЛОВА оршуулба.

ВОЛГОГРАДТА ОТОШО БУРХАНАЙ МАНДАЛ БҮТЭЭГДЭБЭ

Волгоград хотодо Түбэдэй соёлой үдэрнүүд үнгэргэгдэбэ. Энэ хэмжээ ябуулгын үедэ Түбэдэй, Непалай, Бутанай соёл тухай баримтата, тиихэдэ эрдэмэй-публицистическэ фильмүүд харуулагдаа.

Дрепунг Гоманг дасанай ламанар Волгоград хотодо Цам хатар харуулаа. Отошо бурханай элһэн мандал бүтээхэ гэшэ энэ программын гол үйлэ хэрэг болоо. Сан хэнгэрэгэй, бүрээгэй дуун доро мандал бүтээхэ талмай арюудхагдаа. Мандал бүтээлгын үйлэ хэрэгые хараха дуратайшуулда биледүүд худалдагдаа. һандаргагдаһан дасаниие тэрэ мүнгөөр һэргээн бодхоохыень түбэд ламанарта дамжуулагдаа. Бүтээгдэжэ байһан мандал адаглан хаража байгшадай бэе махабадта ехэ тунһатай гэжэ буддын шажанда хүзэгтэйшүүл тоолодог. Майн 11-дэ мандал бүтээлгые дүүргээд, удаадахи үдэрнын эндэ ерэгшэд мандалда мүргэхэ, анхаралтайгаар хараха, хадуужа абаха аргатай байгаа. Харин 13-да мандал задалагдажа, хүзэгшэд тэрэнэй хубида хүртэнэн байна.

Волгоград-ги гэнэн сайтын материалаар Сэрэгма ДОНДОКОВА бэлдэбэ.

Эльвира ДАМБАЕВА оршуулба.

Учредители: Президент, Народный Хурал, Правительство Республики Бурятия
Ген.директор-гл. редактор - Э.Д.ДАГБАЕВ
Редактор - Т.В.САМБЯЛОВА
Редакционная коллегия:

И.М.Егоров, П.Л.Носков, М.В. Калашников, И.В.Смоляк (Правительство РБ), А.С. Коренев, Ц.Б.Батуев, В.Р.Булдаев, Ц.Э.Доржиев (Народный Хурал РБ), А.В.Махачкеев (замгендиректора - руководитель редакций газет), Л.Г.Будаев (замгендиректора-директор по экономике и развитию), С.Б.Байминова (бильд-редактор), Г.Х.Дашеева, Н.Д.Бадмаринчинов, Л.В.Очирова, Д.Ц.Мархадаева, Б.В.Балданов, В.Д.Дамдинова.

Телефоны:

21-54-54 - приемная
21-35-95 - замгендиректора - руководитель редакций газет
21-68-08 - редактор
21-55-97 - замгендиректора - директор по экономике и развитию
21-64-36 - бильд-редактор
21-67-81 - компьютерный центр
21-66-76 - производственный отдел
21-63-86 - отдел экономических проблем, отдел фотоиллюстраций
21-63-86 - отдел социально-политических проблем
21-64-36 - отдел гуманитарных проблем, отдел бурятского языка и перевода, отдел оперативной информации
21-06-25 - редакция журнала «Байгал»
21-60-21 - редакция журнала «Морин Хуур», редакционно-издательский отдел
21-62-62 - реклама
21-50-52 - подписка и распространение

Редакция принимает печатные рукописи. Рукописи и фото не возвращаются. Автор несет ответственность за представленные материалы. За содержание объявлений редакция ответственности не несет. Все справки у рекламодателя.

АДРЕС:
670000, г. Улан-Удэ,
ул. Каландаришвили, 23.
ГУП «Издательский дом
«Буряад үнэн»»
Учредитель - Правительство
Республики Бурятия

Подписной индекс 50901
Газета зарегистрирована Региональным управлением регистрации и контроля за соблюдением Законодательства Российской Федерации о средствах массовой информации в Республике Бурятия
Свидетельство № Б-0079 от 2 ноября 1994 г.

e-mail: unen@mail.ru

Газета набрана и сверстана в компьютерном центре Издательского дома «Буряад үнэн». Отпечатано с готовых диалогитивов в ОАО «Республиканская типография» тиражом 5000 экз. Объем 6 п.л. Заказ №728. 670000, г. Улан-Удэ, ул. Борсоева, 13. Подписана в печать 16.05.2012 в 16.00 - по графику; 16.05.2012 г. в 16.00 - фактически. Общий тираж изданий ИД «Буряад үнэн» - 18900 экз. Цена свободная.

* Материалы на платной основе. ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ - каб. 1, 13 (I этаж). Тел.: 21-62-62, тел./факс: 21-54-54

ХҮҮГЭДЭЙ ХЭБЛЭЛДЭ – ГҮРЭНЭЙ АНХАРАЛ

Үнгрэнэн долоон хоногто хоёр үдэрэй туршада республикымнай хүүгэдэй хэблэл хүгжөөлгэдэ тон ехэ удха шанартай үйлэ хэрэг болобо. Мэдээсэлнээ дулдыдадаг мүнөөнэй ниитэдэ хүүгэдэй хэблэлые хүмүүжүүлгын ба нуралсалай шухала арга болгон хүгжөөхэ, хэрэглэхэ талаар хуралдаан Улаан-Үдэдэ үргэн дэлсэтэйгээр, олон зоной хабаадалгатайгаар үнгэрбэ.

Түрүүшын үдэр Буряадай үндэнэтэнэй 1-дэхи лицей-интернатда 90 гаран багшанар сугларба. Москва хотоһоо ерэнэн айлшад – Россиин нуралсалай академиин “Хүүгэдэй психолого-педагогическа асуудалнуудые шийдхэлгын институтдай” директорэй орлогшо, профессор И.И.Фришман, ТОО Юнпрессэй президент, педагогикын эрдэмэй доктор С.Б.Цымбаленко гэгшэдэй элидхэл бултанай хонирхол үүсхээ.

Буряад Республикын эрдэм нуралсалай министрэй орлогшо А.И.Бочеев, Хүтэлбэрийн болон нуралсалай кадрнуудай институтдай ректор В.М.Бадмаев, Буряад Республикада хүүгэдэй эрхэнүүдые сахилгын талаар түлөөлэгшэ Т.Е.Вежевич, Үндэнэтэнэй лицей-интернатдай директор Б.Б.Жалсанов семинарта хабаадагшадые халуунаар амаршалаад, мүнөө үедэ республикада эдир сэтгүүлшэдэй эмхинүүд, ниитэ нэгэдэлнүүд дэлгэрнэ гээд тэмдэглээ.

Һүүлэй арбан жэлэй туршада республикадамнай нургуулийн сонинууд эршэтэй хүгжөө, мүнөө 230 хүрөөд байна. Педагогикын эрдэмэй кандидат, хүүгэдэй хэблэл хүгжөөлгэдэ горитой хубитаа оруулһан Л.Б.Доржиева Буряадай эдир сэтгүүлшэдэй лигын бүтэмжэтэй, зохёохы шэглэлтэй ажалдай дүй дүршэл тухай хөөрөө. Тиихэдэ манай республикын нургуулинуудай зарим сонинууд радио болон телегазетэ болотороо хүгжэнхэй гээд онсолбо. Гадна нургуулийн хэблэлэй түбүүд ном, брошюра,

буклет хэблэхэ аргатай, өөрын сайтнуудтай медиахолдингың түхэл маягтай боложо байнхай гээд Людмила Будажаповна тэмдэглээ.

Үнэхөөрөөшье, жэшээлэн хэлэхэдэ, Кабанскын аймагай Селенгинскын 1-дэхи нургуулида байгуулагдаһан хэблэлэй түбэй ажал тухай хөөрэхэдөө, Н.С.Нетёсова хүтэлбэрилэгшэнь бүри 2002 ондо «Поколение Next» гэжэ сониноо 200 хэһэгээр, һарадаа нэгэ дахин аймаг соогоо эгээн түрүүн хэблэжэ эхилээ һэмди гээд онсолбо. Ямар юумэ сониндо хэблэхээе, яагаад хонирхолтой болгохоёо хүүгэд өөһэдөө шийдхэдэг гэбэ.

Нургуулийн сонин Интернет дуураан дабтаха ёһогүй, өөрын амисхалтай, өөрын шэг шарайтай байха юм. Тиимэхэ эдир корреспондентүүд нютагай зон тухай, тэдэнэй байра байдал, һанал хүсэлнүүд тухай бэшэхэ гэжэ оролдодог.

9 жэл соо газетын хэблэгдэхэ үедэ 35 нургагшад журналистын, верстальцигай, олондо тарааха

ажалай дүй дүршэлдэ һураа. Тэдэнэр хоорондоо үгээе ойлголсожо, нэгэ команда болон хүдэлжэ үзөө, энэнь саашадаа, ерээдүйдэ ехэ сэнтэй байха гэжэ һанагдана. Хүүгэд демократиин эхин ойлгосо, эхин дүршэл бөөдэ шэнгээн, ондоо хүнэй һанал бодолые сэгнэжэ, хүндэлжэ һурана, - гээд Надежда Степановнагай үгээе дүүргэхэдэ, шагнагшад халуун альга ташалгаар үдэшөө һэн.

Эдэ мүнүүдэй автор семинарта хабаадагшадта “Буряад үнэн” Хэблэлэй байшанай гаргадаг сонинууд хүүгэдэй туршалгануудые хэблэдэг, эдир корреспондентнүүдэй элдэб хэмжээ ябуулгануудые, “Золотое перо”, “Салют, юнкор!” гэхэн конкурснуудые бүримүһэн дэмжэдэг тухай хөөржэ үгэбэ. Гадна “Одон” гэхэн сэтгүүл 1998 онһоо эндэ буряад ба ород хэлэн дээрэ хэблэгдэнэ гэжэ тэмдэглээд, 2012 ондо бээлүүлэгдэжэ байһан хоёр проект тухай тодорхойлобо:

Республикын нуралсалай болон эрдэм ухаанай министрствэтэй, Улаан-Үдэ хотын захиргаанай нуралсалай талаар комитетдэй, буряадай гүрэнэй университетдэй этнопедагогикын лабораторитой, эхин классуудай болон нургуулийн һаһа гүйсөөгүй хүүгэдэй нуралсалай педагогикын кафедратай, Буряадай багшанарай республиканска колледжтой хамта “Арадай хүүгэдэй сэсэрлиг” гэхэн проект бээлүүлжэ эхилээбди. Энэ проектын ёһоор хүүгэдэй сэсэрлигүүдэй хүмүүжүүлэгшэд республикын үндэнэн арадуудай аман зохёолоор, ёһо заншалаар, арадай наадан болон гар урлалаар үнгэргэһэн хэшээлнүүдэйнгээ түсэб-программануудые “Одон” журналай редакцида эльгээхэдэнь, жюри эрхимүүдыень шэлэн абажа, хэблэхэ, удаань урмашуулха, шагнал барюулха юм. Гадна хүүгэдэй түрүүшын туршалганууд-зурагууд, расказууд, шүлэгүүд ород ба буряад хэлэн дээрэ “Одон” сэтгүүлдэ хэблэгдэхэ гээд мэдээсэнбди.

шүлэг хүлээн абтаха. Энэ конкурснай 2012 оной сентябрь болотор үргэлжэлхэ. Хүндэтэ багшанар, эдэбхитэйгээр манай конкурсдо хабаадахыетнай уринабди, - гэжэ “Буряад үнэн” Хэблэлэй байшанай зүгһөө уряалаа һэмди.

Республикада ори ганса гүрэнэй хоёр хэлэн дээрэ, “Буряад үнэнэй” мүнгөөр гарадаг “Одон” журналые гүрэнэй зүгһөө, Буряад Республикын нуралсалай болон эрдэм ухаанай министрствын зүгһөө дэмжэхые, республикын аймаг бүхэндэ, нургуули болон хүүгэдэй сэсэрлиг бүхэндэ энэ журнал хүргэхэдэ тус министрствын зүгһөө туһаламжа үзүүлхые семинарта хабаадагшад онсолон тэмдэглээд, семинарай шийдхэбэридэ оруулха хэрэгтэй гэжэ тодорхойлоо.

Хоёрдохи үдэртэнь семинарта хабаадагшад Улаан-Үдын 49-дэхи нургуулида ошожо, эндэхи “Планета 49” гэхэн хэблэлэй түбтэй танилсаа. Семинарай ажалые республикын нуралсалай болон эрдэм ухаанай министрствын ахалагша мэргэжэлтэ Т.Б.Батомункуева нээгээ.

Өөрынгөө дураар медиа-хэшээлнүүдые шэлэжэ, багшанар хэрэгтэй арга дүршэлдэ һураа. Жэшээнь, нургуулийн газетэ гаргахадаа, Microsoft Publisher болон Windows Movie Maker программануудые хэрэглэжэ һураа. Мүн фото-зурагые тодо болгохо, видео буулгаха, фотоколлаж зохёохо аргуудтай дүтөөр танилсаа.

Сониной гол зүйл болохо статья дээрэ ямар аргаар аша үрэтэйгөөр ажаллахаб гэхэн хэшээл үнгэрөө. 49-дэхи нургуулийн медиатекада гэхэн танилсаһан байна.

Семинарай түгэсхэлдэ бүхы хабаадаһан, нуралсал гараһан зондо сертификат барюулагдаа. Энэ хэмжээ ябуулгын гол үрэ дүн гэхэдэ, эрдэмтэд, багшанар бултадаа нэгэн дуугаар мэдүүлнэ: хүүгэдэй хэблэлдэ гүрэнэй анхарал, дэмжэлгэ хэрэгтэй. Мүнөө үеын ниигэмдэ мэдээсэл бүхэнэй удха ойлгохо, үнэн худал хоёрые илгаруулжа шадаха эдиршүүлхые хүмүүжүүлхэ тон шухала. Һайн муу хоёрые илгаруулжа, һайн талыне баримталха хүүгэдэй хэблэлэй үүргэ жэшэхээр бэшэ харюусалгатай ха юм.

Туяна САМБЯЛОВА, манай корр. Дарима ЦЫБИКОВАГАЙ фото.

ЭХЭ ОРОНДОО ҮНЭН СЭХЭ БАЙХА

Буряад Республикын Дотоодын хэрэгүүдэй министрствын алба хаагшад Агуу Илалтын һайндэрэй үедэ ветерануудаа ёһолон амаршалба. Алба хэжэ байхадаа, ами һаһаа үгэһэн хүдэлмэрилэгшэдэй хүшөөдэ гүрлөө сээгүүд табигдаа.

- Танай шэн зоригой, Эхэ орондоо үнэн сэхэ байлгын һайхан жэшээ дээрэ мүнөө үеын алба хаагшадые хүмүүжүүлнэбди, - гэжэ Буряад Республикын дотоодын хэрэгүүдэй министрполицийн генерал-майор Александр Зайченко онслоо.

Ондо ондоо үедэ тус албание хүтэлбэрилһэн отставкада

милицийн генерал-майорнууд Николай Бутуханов Иван Калашников хоёр, Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо отставкада милицийн полковник Петр Мордовской, республикын МВД-гэй ветерануудай эмхиин түрүүлэгшэ, отставкада полковник Виктор Приеменко гэгшэд һайндэрөөр амаршалаа.

МВД-гэй нуралсалай түбэй курсантнууд ветерануудай үмэнэ шахаа тангаригаа үгэбэ.

Энэл үедэ “Дайнай үеын дунууд” гэхэн конкурсн финал үнгэрөө. Энэ жэл Кабанскаа ерэнэн дуушан Александр Мусонов, коллективүүдэй зүгһөө - Хориин ансамбль түрүү һуури эзэлээ.

Сэрэгма ДОНДОКОВА. Авторай фото.

Туяна САМБЯЛОВА оршуулба.

